

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова

Праця на правах рукопису

ПЕРЕТЯТКО СЕРГІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 343.985.7:343.344:351.753

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ, ПЕРЕРОБКИ
ЧИ РЕМОНТУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ,
НЕЗАКОННОГО ВИДАЛЕННЯ ЧИ ЗМІНИ ЇЇ МАРКУВАННЯ, АБО
НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ БОЙОВИХ ПРИПАСІВ,
ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ЧИ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ**

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ С.А. Перетятко

Науковий керівник – Марко Сергій Іванович, кандидат юридичних наук, доцент

Львів – 2023

АНОТАЦІЯ

Перетятко С.А. Розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2023.

Вибір теми дослідження обумовлено її актуальністю для наук кримінально-правового циклу та правозастосовної практики. Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретичних та організаційно-тактичних проблем розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

Розкрито стан наукових досліджень проблем розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Доведено необхідність вирішення низки теоретико-прикладних проблем, пов'язаних зі з'ясуванням: елементів сучасної криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень; типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування; особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів; організаційно-тактичних аспектів проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів; можливостей використання спеціальних знань та ін.

Визначено криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, яку складає сукупність взаємозалежних, динамічних загальних та індивідуальних ознак їх учинення (даних про предмет, спосіб, обстановку та слідову картину вчинення

кримінального правопорушення, особу злочинця), що слугують побудові й перевірці слідчих версій, сприяють оптимізації виявлення і розслідування. Розкрито зміст її елементів та систематизовано криміналістично вагомні ознаки. Визначено характерні місця незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї, предметів озброєння, виокремлено класифікаційні групи типових слідів, основні способи та мотиви вчинення зазначених кримінальних правопорушень, змодельовано криміналістичний портрет особи злочинця.

Запропоновано рекомендацію щодо класифікації типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування на відповідні групи: 1) виявлено факт незаконного переміщення, застосування предметів озброєння, та виникають сумніви щодо їх походження; 2) відсутня достовірна інформація про особу злочинця, проте є сліди, з яких можна отримати інформацію про нього; 3) відома особа злочинця, який заперечує свою причетність до вчиненого, переховується від органів досудового розслідування; 4) відома особа злочинця, який визнає свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення. На основі цього виокремлено загальні версії (про спосіб учинення кримінального правопорушення; про особу злочинця; про наявність спілників; про вчинення інших кримінальних правопорушень), які підлягають перевірці. Також окреслено алгоритм дій слідчого та оперативних співробітників, який складається з комплексу необхідних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів та заходів забезпечення кримінального провадження.

Наведено аргументи, що підвищенню ефективності діяльності з виявлення та розслідування вказаних кримінальних правопорушень сприятиме застосування таких пріоритетних процесуальних та непроцесуальних (організаційно-тактичних) форм взаємодії, як: організація й виконання слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; слідчо-оперативна група; спільне планування та проведення тактичних операцій в рамках виявлення усіх обставин протиправної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом

предметів озброєння, зокрема використання конфіденційного аналізу, моніторингу комп'ютерних мереж та ін. Класифіковано взаємодію слідчих та оперативних підрозділів на внутрішньовідомчу, міжвідомчу та міжнародну.

За результатами аналізу емпіричного матеріалу, доктринальних і нормативних джерел, з'ясовано тактичні особливості слідчого огляду, допиту, обшуку, пред'явлення для впізнання, освідкування, слідчого експерименту при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Зокрема, класифіковано об'єкти слідчого огляду на фрагменти матеріального середовища, речові об'єкти та матеріально фіксовані сліди; здійснено їх характеристику. Наголошено на доцільності налагодження узгодженої взаємодії слідчих, працівників оперативних підрозділів та спеціалістів – фахівців у сфері балістики, вибухотехніки, а в окремих випадках – інженерів-комп'ютерних технологій, технологій електров'язку під час проведення огляду комп'ютерного обладнання, обшуку.

Запропоновано обумовлені слідчою ситуацією тактичні прийоми проведення допиту підозрюваного, свідків, одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні в порядку ст. 225 КПК України. Розроблено орієнтовний перелік запитань з метою з'ясування: відомостей про особу допитуваного; обставин підготовки та вчинення вказаного та інших кримінальних правопорушень з використанням виявлених предметів озброєння; обставин приховування вчиненого протиправного діяння.

Визначено організаційно-тактичні особливості проведення обшуку, зокрема раптовість, попередній огляд прилеглої території, забезпечення пропускнуго режиму та безпеки, застосування тактичних прийомів тощо. Наголошено на доцільності проведення слідчого експерименту з метою з'ясування: умінь та злочинних навичок внесення змін у конструкцію вогнепальної зброї; існування факту зберігання предметів озброєння в певному місці; здатності перемістити відповідні предмети озброєння, приладдя тощо. З

огляду на специфіку вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, наведено аргументи щодо доцільності застосування в окремих випадках заходів безпеки при пред'явленні особи для впізнання у спеціально обладнаних приміщеннях, використання можливостей пред'явлення для впізнання за ознаками голосу та мовлення. Обґрунтовано, що проведення освідування є найбільш ефективним безпосередньо після затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення через високу ймовірність зникнення важливої слідової інформації.

Виокремлено та розглянуто типові судові експертизи, що призначаються при розслідуванні кримінальних правопорушень цієї категорії: судово-балістична, вибухотехнічна, молекулярно-генетична, дактилоскопічна, трасологічна, судово-хімічна (матеріалів, речовин та виробів). Акцентовано увагу на тому, що покращенню розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії сприятиме використання можливостей комплексної, мистецтвознавчої, одорологічної, фоноскопичної та комп'ютерно-технічної експертизи.

У роботі також дістали подальший розвиток твердження щодо: законодавчого визначення у диспозиції ст. 263¹ КК України відповідальності за вчинення такого способу вчинення зазначеного кримінального правопорушення, як перероблення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв; наділення слідчого правом приймати рішення про проведення освідування в порядку ст. 241 КПК України.

Ключові слова: вогнепальна зброя, криміналістична характеристика, досудове розслідування, типові слідчі ситуації, докази, взаємодія, слідчі (розшукові) дії.

SUMMARY

Peretyatko S. Investigation of the illicit manufacture, processing or repair of firearms or the falsification, illegal removal or alteration of their markings, or the illicit manufacture of ammunition, explosives or explosive devices. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the degree of the Doctor of Philosophy (081 – Law). – Lviv State University of Internal Affairs. Lviv, 2023.

The choice of the research topic is due to its relevance for the sciences of the criminal legal cycle and law enforcement practice. The dissertation is devoted to complex research of theoretical and organizational and tactical problems of investigation of illegal manufacture, processing or repair of firearms or falsification, illegal removal or change of its marking, or illegal manufacture of ammunition, explosives or explosive devices.

The state of scientific research of the problems of investigation of criminal offenses provided by Art. 263¹ of the Criminal Code of Ukraine. The necessity of solving a number of theoretical and applied problems associated with the clarification of: elements of the modern forensic characteristics of these criminal offenses; typical investigative situations of the initial stage of the investigation; features of interaction between investigative and operational units; organizational and tactical aspects of conducting investigative (search) actions, secret investigative (search) actions and operational-search measures; possibilities of using special knowledge, etc.

The criminalistic characteristic of criminal offenses envisaged by Art. 263¹ of the Criminal Code of Ukraine, which is a set of interdependent, dynamic general and individual signs of their commission (data on the subject, method, situation and the trace picture of the criminal offense, the identity of the criminal), which serve to build and verify the investigative versions, contribute to the optimization of detection and investigation. The content of its elements is disclosed and criminalistically significant features are systematized. The characteristic places of illegal manufacture, processing or repair of firearms, weapons have been determined, classification groups of typical

traces have been singled out, the main ways and motives for committing these criminal offenses, a forensic portrait of the offender's personality has been modeled.

A recommendation on the classification of typical investigative situations of the initial stage of the investigation into the relevant groups is proposed: 1) the fact of illegal movement, use of weapons, and doubts arise about their origin; 2) there is no reliable information about the identity of the offender, but there are traces from which information about him can be obtained; 3) the known identity of the offender, who denies any involvement in the act, is hiding from the pre-trial investigation authorities; 4) the known identity of the criminal who admits his guilt in committing a criminal offense. On the basis of this, general versions (on the method of committing a criminal offense; about the identity of the offender; on the presence of accomplices; on committing other criminal offenses) that are subject to verification. The algorithm of actions of the investigator and operational employees is also outlined, which consists of a complex of necessary investigative (search) actions, secret investigative (search) actions, operational-search measures and measures to ensure criminal proceedings.

The arguments are given that the increase in the efficiency of activities to identify and investigate these criminal offenses will be facilitated by the use of such priority procedural and non-procedural (organizational and tactical) forms of interaction as: organization and execution of investigative (search) actions and tacit investigative (search) actions; investigative and operational group; joint planning and conduct of tactical operations within the framework of identifying all the circumstances of illegal activities related to the illegal trafficking of weapons, in particular the use of confidential analysis, monitoring of computer networks, etc. The interaction of investigative and operational units into intra-departmental, interdepartmental and international.

According to the results of the analysis of empirical material, doctrinal and normative sources, the tactical features of the investigative examination, interrogation, search, presentation for identification, examination, investigative experiment in the investigation of criminal offenses under Art. 263¹ of the Criminal Code of Ukraine. In

particular, objects of the investigative inspection are classified into fragments of the material environment, material objects and materially fixed traces; their characteristic is carried out. The expediency of establishing a coordinated interaction between investigators, employees of operational units and specialists - specialists in the field of ballistics, explosives, and in some cases - computer engineers, telecommunication technologies during the inspection of computer equipment, search.

The tactical methods of interrogation of the suspect, witnesses, simultaneous interrogation of two or more already interrogated persons, interrogation during pre-trial investigation in court session in accordance with Art. 225 of the Criminal Procedure Code of Ukraine are proposed. An indicative list of questions has been developed in order to find out: information about the person being interrogated; the circumstances of the preparation and commission of this and other criminal offenses using identified weapons; circumstances of concealment of the wrongful act.

The organizational tactical features of the search, in particular suddenness, preliminary inspection of the adjacent territory, ensuring access control and security, the use of tactical techniques, etc., are determined. The expediency of conducting an investigative experiment in order to find out: skills and criminal skills of making changes in the design of firearms; the existence of the fact of storage of weapons in a certain place; ability to move relevant items of weapons, accessories, etc. Given the specifics of committing criminal offenses under Art. 263¹ of the Criminal Code of Ukraine, arguments are given regarding the expediency of using security measures in certain cases when presenting a person for identification in specially equipped premises, using the possibilities of presentation for identification by the signs of voice and speech. It has been substantiated that the examination is most effective immediately after detention on suspicion of committing a criminal offense due to the high probability of disappearance of important trace information.

The typical forensic examinations appointed in the investigation of criminal offenses of this category are singled out and considered: forensic-ballistic, explosive-technical, molecular-genetic, fingerprint, tracological, forensic-chemical (materials,

substances and products). It is emphasized that the improvement of the investigation of criminal offenses of this category will be facilitated by the use of the possibilities of complex, art history, odorological, phonoscopic and computer-technical expertise.

The work also received further development of the statement regarding: the legislative definition in the disposition of Art. 263¹ of the Criminal Code of Ukraine of responsibility for committing such a method of committing this criminal offense as processing of ammunition, explosives or explosive devices; granting the investigator the right to decide on the examination in accordance with Art. 241 of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Key words: firearms, forensic characteristics, pre-trial investigation, typical investigative situations, evidence, interaction, investigative (search) actions.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Перетятко С.А. Спосіб учинення незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2021. № 4 (121). С. 22-30. <https://doi.org/10.33270/01211214.22>

2. Перетятко С.А. Проблеми призначення та проведення експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ Кримінального Кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2022. № 67. С. 114-123. <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.13>

3. Перетятко С.А. Процесуальні та криміналістичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ Кримінального кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2023. № 68. С. 275–284. <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.27>

4. Перетятко С.А., Самойленко Д.М. Типові слідчі ситуації та версії першочергового етапу розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2022. № 12 (1). С. 87-95. <https://doi.org/10.33270/04221201.87>

Наукові праці в зарубіжних виданнях:

5. Peretyatko S., Turkot M., Ponomarenko A., Perusalymov I., Shulha O. Organizational and procedural aspects of obtaining testimony during a court interrogation. *Cuestiones Políticas*, Vol. 40, № 72 (2022), pp. 330-352. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.18>

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

6. Перетятко С.А. Типові помилки при призначенні та проведенні судово-балістичних експертиз під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування*: матеріали науково-практ. семін. (26 листоп. 2021 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 112-115;

7. Перетятко С.А. Особливості огляду вогнепальної зброї на місці події. *Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії*: матеріали кругл. столу (м. Київ, 26 трав. 2022 р.). КПП ім. І. Сікорського, 2021. С. 84-87.

8. Перетятко С.А., Марко С.І. Огляд зброї під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування*: матеріали науково-практ. семін. (02 груд. 2022 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 86-89.

9. Перетятко С.А. Слідова картина незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння, передбачених ст. 263¹ КК України. *Кримінальне провадження в умовах воєнного стану: нормативно-правові, методологічні та праксеологічні аспекти*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 трав. 2022 р.). Одеса: ОДУВС, 2022. Ч. 1. С. 83-87.

10. Перетятко С.А. Обстановка незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 листоп. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 232-235.

11. Перетятко С.А., Марко С.І. Особливості взаємодії уповноважених суб'єктів на початковому етапі розслідування незаконного виготовлення,

переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки*: матеріали міжнар. кругл. столу (23 лют. 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 182-185.

12. Перетятко С.А. Проведення слідчого експерименту в кримінальних провадженнях за фактом незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї та інших предметів озброєння. *Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 31 трав. 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 175-177.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	15
ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ, ПЕРЕРОБКИ ЧИ РЕМОНТУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ, НЕЗАКОННОГО ВИДАЛЕННЯ ЧИ ЗМІНИ ЇЇ МАРКУВАННЯ, АБО НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ЧИ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ.....	27
1.1. Стан наукової розробленості проблем розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.....	27
1.2. Криміналістична характеристика незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.....	41
1.2.1. Предмет кримінального правопорушення	42
1.2.2. Спосіб учинення кримінального правопорушення	55
1.2.3. Особа злочинця.....	66
1.2.4. Слідова картина кримінального правопорушення	73
1.2.5. Обстановка вчинення кримінального правопорушення	77
Висновки до розділу 1.....	81
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ, ПЕРЕРОБКИ ЧИ РЕМОНТУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ, НЕЗАКОННОГО ВИДАЛЕННЯ ЧИ ЗМІНИ ЇЇ МАРКУВАННЯ, АБО НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ЧИ	

ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ	86
2.1. Типові слідчі ситуації, версії та планування першочергового етапу розслідування.....	86
2.2. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами	101
Висновки до розділу 2.....	114
РОЗДІЛ 3 ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ, ПЕРЕРОБКИ ЧИ РЕМОНТУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ, НЕЗАКОННОГО ВИДАЛЕННЯ ЧИ ЗМІНИ ЇЇ МАРКУВАННЯ, АБО НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ЧИ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ	117
3.1. Слідчий огляд.....	117
3.2. Допит свідків, підозрюваних.....	133
3.3. Призначення та проведення експертизи	153
3.4. Інші слідчі (розшукові) дії	167
Висновки до розділу 3.....	178
ВИСНОВКИ.....	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	188
ДОДАТКИ.....	220

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

гр.	громадянин
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗМІ	Засоби масової інформації
КК	Кримінальний кодекс
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
м.	місто
МВС	Міністерство внутрішніх справ
НСРД	Негласні слідчі (розшукові) дії
ООН	Організація Об'єднаних Націй
п.	пункт
р.	рік
рр.	роки
р.н.	рік народження
СБУ	Служба безпеки України
ст.	стаття
ст. ст.	статті
СОГ	слідчо-оперативна група
СРСР	Союз радянських соціалістичних республік

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сьогодні вогнепальна зброя – джерело отримання значних незаконних доходів, легкий спосіб збагачення, можливість покращення свого рівня життя. Предмети озброєння використовують для вчинення вбивств, вимагання, бандитизму, розбоїв, терористичних актів та інших тяжких і особливо тяжких злочинів. Це посилює суспільну небезпечність діянь, які несуть у собі загрозу як для публічного порядку в державі, так і для життя та здоров'я, цілісності права власності її громадян.

Серед кримінальних правопорушень, які пов'язані з порушенням встановлених правил поведження із загальнонебезпечними предметами, несправедливо недостатня увага приділена протиправним діям, визначеним ст. 263¹ КК України як незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконне видалення чи заміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Останнім часом спостерігається тенденція до зростання кількості вказаних кримінальних правопорушень, які мають груповий характер та високий рівень спеціалізації. Така незаконна діяльність з предметами озброєння здебільшого спрямована на використання їх зі злочинною метою. Зокрема, станом на початок 2023 року в провадженні органів досудового розслідування Національної поліції України знаходилось 10513 кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним поведженням з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Серед них 648 кримінальних проваджень кваліфіковані за ст. 263¹ КК України, в яких 415 особам повідомлено про підозру¹.

Такі статистичні показники засвідчують, що заходи з протидії

¹ Єдині звіти Офісу Генерального прокурора про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, за 2018–2022 рр., січень 2021 – січень 2023 р. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-263>.

кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 263¹ КК України, достатньої ефективності не мають, а стан досудового розслідування потребує вдосконалення. Низька питома вага розслідуваних кримінальних правопорушень обумовлюється їх латентністю, вдосконаленням способів їх учинення, зосередженістю правоохоронних органів на розкритті та розслідуванні інших протиправних діянь.

Зазначені питання набувають особливої актуальності та спонукають з сучасних позицій на базі чинного кримінального процесуального законодавства дослідити особливості незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, та сформулювати на основі цього науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на удосконалення методики розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові здобутки з питань методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень таких учених: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, П. Д. Біленчука, В. К. Весельського, Г. П. Власової, А. Ф. Волобуєва, В. К. Гавла, І. В. Гловюк, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, Ю. М. Грошевого, В. С. Зеленецького, А. В. Іщенка, Н. І. Клименко, В. О. Коновалової, А. В. Кофанова, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. В. Лисенка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, А. В. Мовчана, Д. Й. Никифорчука, В. Т. Нора, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, М. Я. Сегая, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила, В. В. Юсупова, О. О. Юхна та ін.

Наукові результати, отримані цими дослідниками, мають теоретичне й практичне значення, а окремі з них не втрачають своєї актуальності та можуть бути використані в сучасних умовах кримінального судочинства. Водночас окремі теоретичні положення та рекомендації попередників потребують

перегляду та адаптації до сучасних вимог чинного кримінального процесуального законодавства.

Останнім часом окремі криміналістичні аспекти розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю та іншими предметами озброєння, протидії вказаним кримінальним правопорушенням на дисертаційному рівні досліджували В.С. Шаповалова «Поняття співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект)» (2015), С. П. Мельниченко «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї» (2016), О. С. Тарасенко «Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями» (2017), Д. В. Андрєєва «Кримінальна характеристика та особливості розслідування незаконного обігу зброї» (2019) та С.В. Козаченка «Доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів» (2023).

Незважаючи на беззаперечну теоретичну та практичну значущість окремих методичних рекомендацій, запропонованих зазначеними науковцями, доводиться констатувати, що вони не цілком враховують поліаспектність характеру кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, що підкреслює важливість комплексного дослідження сутності незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, а також розроблення криміналістичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію розкриття та розслідування вказаних кримінальних правопорушень.

Крім цього, в 2022 році до КПК України внесено зміни у зв'язку із запровадженням особливого правового режиму досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану, що також зумовило специфіку проведення окремих процесуальних дій та організаційно-тактичних основ слідчого в кримінальному провадженні. Зазначені обставини й визначили вибір

теми дисертаційного дослідження, його спрямованість і зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету №1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, а також п.п. 1, 3, 5, 8, 10, 14, 15, 27 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки (наказ МВС України № 454 від 11.06.2020) та науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ теми «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номери державної реєстрації 0118U005374 та 0121U113930).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 28.10.2021).

Мета і задачі дослідження. *Метою дисертації є розроблення та обґрунтування криміналістичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.*

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

– з'ясувати стан наукової розробленості проблем розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв;

– сформулювати криміналістичну характеристику вказаних кримінальних правопорушень;

– виділити типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень досліджуваної категорії;

- розробити рекомендації щодо підвищення якості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час досудового розслідування;
- визначити основні завдання й особливості проведення огляду в кримінальних провадженнях цієї категорії;
- розкрити тактичні особливості проведення допиту свідків, підозрюваних під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень;
- виокремити найбільш ефективні види експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України;
- окреслити тактичні та процесуальні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що складаються у зв'язку з виявленням та розслідуванням незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

Предмет дослідження – розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Основним методом є *діалектичний*, використання законів та категорій якого сприяло з'ясуванню сутності кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, та особливостей їх розслідування. З допомогою *методів індукції та дедукції, аналізу та синтезу* визначено архітекtonіку та зміст дисертації, окреслено властивості та ознаки досліджуваних предметів і явищ (розділи 1–3). *Історико-правовий метод* застосовано з метою дослідження еволюції наукових поглядів на проблему розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії

(підрозділ 1.1); *системно-структурний метод* – для формування структури криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України (підрозділ 1.2); *догматичний метод* – з метою тлумачення ключових понять та юридичних категорій (розділи 2, 3); *функціональний метод* – для визначення функціональної спрямованості слідчого та інших учасників взаємодії при розслідуванні означених кримінальних правопорушень (розділ 2, підрозділи 3.1, 3.3); *типологічний метод* – під час типологізації слідчих ситуацій та версій розслідування (підрозділ 2.1); *логіко-нормативний метод* – для формування змін та доповнень до КПК України (розділи 2, 3); *соціологічний метод* – з метою з'ясування позиції з обраної проблематики опитаних слідчих, оперативних співробітників та прокурорів (розділи 1–3); *статистичні методи (групування, зведення та аналізу кількісних показників)* – для узагальнення емпіричних даних (розділи 1-3).

Емпіричну базу становлять результати вивчення матеріалів 127 кримінальних проваджень, розпочатих за фактом незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, розглянуті судами в 2018-2023 роках у різних регіонах України; узагальнені дані опитування 205 слідчих та оперативних співробітників Національної поліції, прокурорів (географія опитування – Волинська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька області); систематизована статистична звітність про стан злочинності та результати роботи правоохоронних органів за 2018-2023 роки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим в Україні комплексним дослідженням, в якому розроблено наукові засади організації розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових

речовин чи вибухових пристроїв. Сформульовано й обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

уперше:

– в межах окремої методики виокремлено найбільш значимі елементи криміналістичної характеристики незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв: даних про предмет, спосіб, обстановку, слідову картину вчинення кримінального правопорушення та особу злочинця;

– розкрито зміст слідової картини означених кримінальних правопорушень, охарактеризовано класифікацію таких слідів, як сліди внесення конструктивних змін у вогнепальну зброю, боєприпаси, вибухові речовини та пристрої, сліди рук, взуття, транспортних засобів; предмети і речі, залишені злочинцями на місці події; мікрооб'єкти; електронні відображення;

– здійснено типізацію вихідних слідчих ситуацій початкового етапу розслідування зазначених кримінальних правопорушень, на підставі чого класифіковано типові слідчі версії, що підлягають перевірці: про спосіб учинення кримінального правопорушення; про особу злочинця; про наявність спілників; про вчинення інших кримінальних правопорушень, зокрема вчинених шляхом застосування виявлених предметів озброєння;

удосконалено:

– підхід до класифікації основних способів вчинення таких кримінальних правопорушень: виготовлення (щодо усіх предметів озброєння, визначених у диспозиції ст. 263¹ КК України); переробка, видалення маркування, зміна маркування (лише щодо вогнепальної зброї);

– теоретичне бачення організації процесуальних та непроцесуальних форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, пріоритетними серед яких, з огляду на специфіку означених кримінальних правопорушень, визначено організацію й виконання слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих

(розшукових) дій, слідчо-оперативну групу, спільне планування та проведення тактичних операцій в рамках виявлення усіх обставин протиправної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом предметів озброєння, зокрема використання конфіденційного аналізу, моніторингу комп'ютерних мереж та ін.;

– класифікацію об'єктів слідчого огляду при розслідуванні досліджуваних кримінальних правопорушень: фрагменти матеріального середовища (місце затримання особи, місце виявлення предметів озброєння); речові об'єкти (предмет злочинного посягання, транспортний засіб, одяг правопорушника, електронні носії інформації); матеріально фіксовані сліди (сліди-відображення на предметах озброєння, сліди рук, взуття тощо);

– пропозиції щодо законодавчого унормування положень стосовно наділення слідчого правом приймати рішення про проведення освідування, що сприятиме оперативності отримання відповідних фактичних даних та збільшить ефективність слідчої (розшукової) дії;

набули подальшого розвитку:

– твердження про те, що більшість способів вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії, мають етапи підготовки, вчинення та приховування, а вказані дії часто є підготовчими щодо вчинення інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом вогнепальної зброї та інших предметів озброєння, окремою ланкою в ланцюгу організованої злочинності;

– криміналістичні рекомендації щодо комплексу слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та інших організаційних заходів на початковому етапі розслідування

– організаційно-тактичні особливості слідчого огляду, зокрема огляду зброї та інших предметів озброєння, які обумовлюються місцем учинення кримінального правопорушення та слідчою ситуацією початкового етапу розслідування;

– наукова позиція про вибір тактики допиту підозрюваного, свідків залежно від наявних фактичних даних та рівня конфліктності ситуації, а також

пропозиції щодо переліку орієнтовних питань, спрямованих на викриття злочинців та з'ясування інших обставин, що підлягають встановленню в кримінальному провадженні;

– положення щодо ширшого використання при розслідуванні кримінальних правопорушень цієї категорії можливостей таких видів експертиз: комплексної експертизи зброї та мистецтвознавчої, одорологічної, фоноскопичної та комп'ютерно-технічної;

– твердження про доцільність застосування заходів безпеки при пред'явленні для впізнання в спеціально обладнаних приміщеннях, використання можливостей пред'явлення впізнання за ознаками голосу та мовлення;

– організаційно-тактичні підходи до проведення обшуку, зокрема оперативність, попередній огляд прилеглої території, забезпечення пропускового режиму та безпеки, застосування тактичних прийомів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено й використовуються в:

– *практичній діяльності слідчих підрозділів НП України* – як рекомендації та пропозиції, що спрямовані на підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії (акт впровадження СВ Шевченківського УП ГУНП у місті Києві від 30.11.2023);

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення занять з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень» та розробки навчально-методичного забезпечення (лекцій, навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій) (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 01.11.2023 № 89).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно,

усі сформульовані положення та висновки, що виносяться на захист, є результатом особистих досліджень автора. В опублікованих у співавторстві працях частка дисертанта становить 35 %. Ідеї та розробки, що належать іншим співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію виконано на кафедрі кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, обговорено на засіданні кафедри, схвалено та рекомендовано до захисту. Окремі положення роботи оприлюднено у виступах автора на міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема: *«Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування»* (м. Львів, 26 листопада 2021 р.); *«Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії»* (м. Київ, 26 травня 2022 р.); *«Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування»* (м. Львів, 2 грудня 2022 р.); *«Кримінальне провадження в умовах воєнного стану: нормативно-правові, методологічні та праксеологічні аспекти»* (м. Одеса, 30 травня 2022 р.); *«Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану»* (м. Київ, 18 листопада 2022 р.); *«Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки»* (м. Львів, 23 лютого 2023 р.); *«Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах»* (м. Одеса, 30 травня 2022 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації відображені у 12 наукових публікаціях, серед яких чотири наукові статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук категорії «Б», одна – в іноземному науковому виданні, 7 тез наукових доповідей, опублікованих за результатами участі в міжнародних науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних

джерел (293 найменування на 32 сторінках) і 5 додатків на 19 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 238 сторінок, з яких основний текст – 161 сторінку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ, ПЕРЕРОБКИ ЧИ РЕМОНТУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ, НЕЗАКОННОГО ВИДАЛЕННЯ ЧИ ЗМІНИ ЇЇ МАРКУВАННЯ, АБО НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ЧИ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ

1.1. Стан наукової розробленості проблем розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв

Вироблення методико-криміналістичного підґрунтя для ефективного розслідування кримінальних правопорушень певної категорії здійснюється насамперед на основі ретельного дослідження практики відповідних проваджень. Утім розроблення відповідних методичних рекомендацій неможливе без стисло, критичного висвітлення робіт попередників [275, с. 24]. Наукові напрацювання вітчизняних учених з обраної проблематики мають суттєве значення для формування та розкриття змісту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, визначення особливостей початкового етапу розслідування, вироблення ефективного алгоритму дій у певних слідчих ситуаціях, з'ясування специфіки проведення слідчих (розшукових) дій у таких провадженнях тощо.

Перш ніж перейти до аналізу стану наукової проблеми розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного

виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, що визначено одним із завдань дисертації, на наше переконання, слід вказати на віднесення вітчизняним законодавцем вказаних кримінальних правопорушень до протиправних діянь, передбачених Розділом IX Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки».

На сьогодні в Україні гостро стоїть проблема боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з незаконним обігом вогнепальної зброї, вибухових речовин і боєприпасів, які стають усе більш дохідним злочинним промислом. Тенденція використання незаконно виготовленої та переробленої зброї, саморобних вибухових пристроїв для вчинення тяжких злочинів, яка намітилась в останні роки, породжує серйозні проблеми, пов'язані з виявленням і розкриттям джерел їх надходження, завдає значної шкоди українському суспільству та національній безпеці держави.

Як слушно зазначає Н.Є Міняйло, протидія незаконному обігу зброї займає особливе місце в діяльності правоохоронних органів, оскільки вона характеризується подвійною превенцією: окрім припинення незаконних дій зі зброєю, попереджаються також і тяжкі наслідки, які можуть настати в ході протиправного застосування зброї [154]. Найбільшу кількість завдань у цьому напрямі покладено на Національну поліцію України (далі – НП України), до підслідності органів досудового розслідування яких, зокрема відносяться кримінальні правопорушення, які кваліфікуються за ст. 263¹ КК України. До того ж Україна взяла на себе зобов'язання в сприянні, полегшенні та зміцненні співробітництва між Державами-учасницями Конвенції Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) проти транснаціональної організованої злочинності для недопущення, боротьби й викорінення незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї та боротьби із цими діяннями [101; 213].

Викладене дає підстави стверджувати про не випадковість приділення

належної уваги з боку державних інституцій до цих кримінальних правопорушень, актуальність проблем розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Вирішення проблемних питань неможливе без належного наукового забезпечення, у зв'язку з чим виникає потреба у систематизації відомостей про зміст вітчизняних дисертаційних та монографічних праць, наукових статей з даної проблематики.

Окремим аспектам розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї, було приділено увагу в роботах зарубіжних та вітчизняних науковців ще у кінці XIX століття. Зокрема, термін «зброезнавство» запровадили австрійські та німецькі дослідники зброї (див. А. Деммін у книзі «Історичний розвиток зброї з давніх часів до сьогодення: енциклопедія зброезнавства» (1869 р.). Згодом за часів перебування України у складі Російської імперії в 1908 р. науку про зброю Е. Ленц визначив як самостійну допоміжну історичну науку [94]. В українській історіографії перша характеристика зброезнавства, як спеціальної історичної дисципліни належить В. Сидоренко. В незалежній Україні вперше наукове визначення зброезнавства подано у навчальному посібнику «Спеціальні історичні дисципліни» (1992) [73].

Щодо таких предметів озброєння, як вибухові речовини, які виступають предметами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, то визначальним етапом виникнення криміналістичної вибухотехніки Г. Гросс вважав винахід пороху і використання його зі злочинною метою [63, с. 21]. На сьогодні криміналістична вибухотехніка визнана галуззю криміналістичної техніки, що вивчає вибухові речовини, вибухові пристрої, засоби підриву, сліди їх дії та закономірності використання таких об'єктів при вчиненні кримінальних правопорушень, а також розробляє на цій основі науково-технічні прийоми, методи і засоби пошуку, обстеження, знешкодження, огляду, фіксації, вилучення і дослідження вибухових речовини, вибухових

пристроїв і слідів вибуху з метою розслідування та попередження кримінальних правопорушень [127, с. 226].

На території сучасної України, яка в той час входила до складу СРСР, криміналістична вибухотехніка виникла в 1943 році і вже на початковому етапі мала пряме відношення до боротьби з тероризмом і диверсіями, що вчинялись з допомогою вибухових речовин та пристроїв. Наукові дослідження, характерні цьому етапу [63; 82; 100], мали практичну спрямованість, призначалися для оперативного складу як рекомендації та орієнтування про характеристики об'єктів, що необхідно виявляти і вилучати в підозрюваних осіб.

Післявоєнний період розвитку криміналістичного зброєзнавства та вибухотехніки характеризується систематизацією накопиченого досвіду збирання і дослідження вказаних об'єктів у рамках методик розслідування справ про диверсії та кримінальні правопорушення, вчинені із застосуванням вогнепальної зброї та вибухових пристроїв.

У 60-х роках минулого століття окремим питанням, пов'язаним з кваліфікацією та роботою з вогнепальною зброєю і вибуховими речовинами в рамках невідкладних слідчих дій і оперативних заходів присвячені наукові праці А.Н. Колесніченка, В.Ф. Гущина, М.І. Порубова, Н.І. Панова та ін. [64; 99; 100; 172; 178].

Початком ґрунтовного дослідження кримінальних правопорушень, предметом яких є зброя, вибухові пристрої та бойові припаси, можна вважати 70-ті рр. минулого століття [61, с. 132]. До найбільш ґрунтовних робіт у цій сфері можна віднести праці І.Ш. Жорданії, Л.Ф. Саврань, В.П. Тихого, В.І. Лунгу та ін. [71; 228; 253; 133].

Загалом за роки перебування України в складі СРСР вітчизняні науковці приділяли достатню увагу проблемам кваліфікації, протидії, попередження та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння. Зазначені дослідження мають беззаперечну наукову та практичну значущість, свідчать про актуальність і гостроту всіх аспектів обігу

вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів. Однак із загальної кількості наукових робіт з означеної проблематики, авторами яких є вчені пострадянських країн, українським науковцям належить незначна частина, та й виконані ці дослідження відповідно до положень КПК України 1960 р. Поглиблений аналіз робіт вітчизняних вчених, на наше переконання, сприятиме вирішенню завдань даного наукового дослідження.

За часів незалежної України продовжилось формування наукової проблематики, пов'язаної з теоретичними та практичними аспектами розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї та вибухових пристроїв. Вказаний напрямок наукового пошуку збагатили своїм доробком такі науковці, як Д.Ю. Гамов «Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та її придатності до стрільби (здійснення пострілів)» (2005) [55], М.Г. Пінчук «Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше незаконне поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами» (2007) [174], А. О. Полтавський, О. П. Борзов, Б. Б. Теплицький «Порядок виявлення слідової інформації на вогнепальній зброї» (2007) [177], Т.М. Бульба «Виявлення, попереднє дослідження та вилучення саморобних вибухових пристроїв» (2009) [35], О. П. Борзов, О. А. Костильова, В. А. Кузнецов, А. В. Щавелєв «Комплексне дослідження слідів рук на вогнепальній зброї» (2011) [32], В.В. Поліщук «Розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв» (2013) [176] та ін.

Актуальними в розрізі цієї дисертації є комплексні дослідження, пов'язані з використанням спеціальних знань при розслідуванні незаконного обігу зброї, вибухових речовин та боєприпасів. Це, зокрема, роботи А.В. Кофанова «Теоретичні та практичні аспекти криміналістичного дослідження гладкоствольної вогнепальної зброї» (2000) [111, с. 18], Я. В. Новака «Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї» (2007) [164], С. О. Торопова «Попередні та

експертні балістичні дослідження на місці події» (2011) [257], Р. В. Мельника «Криміналістичне дослідження об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю» (2014) [147], О. В. Нені «Оптичні методи експертних досліджень мікрооб'єктів» (2016) [162]. Окремі з концептуальних наукових позицій щодо участі спеціаліста, його взаємодії зі слідчим, проведення окремих видів експертизи у досліджуваних кримінальних провадженнях використовуватимуться нами у дисертаційному дослідженні.

Пошуку проблем оперативно-розшукової протидії незаконному обігу зброї та шляхам їх вирішення присвячені дисертаційні дослідження В. П. Меживого «Організація й тактика попередження та розкриття злочинів, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв і речовин» (2006) [145]; А. С. Новосада «Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї» (2009) [166]; П. М. Мітрухова «Оперативна розробка осіб, які готуються незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» (2014) [155]; Я. Ю. Бандуріної «Організаційно-тактичні засади досудового розслідування контрабанди вогнепальної зброї та боєприпасів» (2015) [12]; О. В. Кириченка «Теоретико-прикладні засади оперативно-розшукової протидії злочинам проти громадської безпеки» (2016) [85]; навчально-практичний посібник В. П. Меживого «Підготовка та проведення оперативної закупівлі вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин» (2009) [145].

Науковий інтерес у контексті досліджуваної проблематики викликають окремі висновки науковців, відображені у матеріалах конференцій, семінарів та круглих столів, а також у наукових статтях. Це роботи М.П. Климчука, Б.В. Стецик, В.В. Коваленка, В.Є. Лук'янчикової та Б.Є. Лук'янчикова, О.О. Луцієнко, Р. В. Мельника, Р.Л. Степанюка; І. А. Голдинського, В.А. Гамери, В.М. Шевчука, О.В. Рубеженської та ін. [90; 134; 139; 146; 147; 222; 282; 283], які присвячені криміналістичній характеристиці кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, організації

і тактиці обшуку, огляду зброї та боєприпасів на місці їх виявлення, особливостям встановлення слідової інформації на вказаних предметах, криміналістичному дослідженню предметів озброєння, тактиці дій спеціаліста при огляді місця події, пов'язаного з вибухом та ін. Аналіз зазначених праць спонукав до наукової дискусії та формулювання окремих висновків в аспекті предмета дисертаційного дослідження.

Одним з переломних моментів у правовому регулюванні окремих аспектів регулювання правовідносин у сфері обігу вогнепальної зброї, вибухових речовин та боєприпасів стало включення у 2012 р. до Роздіу IX Особливої частини КК України «Злочини проти громадської безпеки» ст. 263¹, яка визначила відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

З метою імплементації до національного законодавства окремих положень Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності в 2013 р. було розширено форми об'єктивної сторони складу вказаного злочину та встановлено відповідальність не лише за виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї, а й за фальсифікацію, незаконне видалення або зміну її маркування [61, с. 134; 94, с. 59]. Внесення вказаних законодавчих змін пов'язується правниками з наявністю таких чинників, як: набуття особливої важливості боротьби зі злочинністю в умовах війни; значне збільшення обсягу незаконного обігу предметів озброєння; латентність зазначених кримінальних правопорушень; необхідність посилення профілактичної сутності та змісту кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за вказані злочини та ін. [83, с. 27].

Зазначені законодавчі зміни відбувались на тлі неупинного зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, вибухових речовин та пристроїв, і це з

урахуванням того, що з 2014 р. за об'єктивних причин не реєструються правопорушення, що вчиняються на територіях АР Крим та частині Донецької і Луганської областей.

Як наголошує В.В. Юсупов, доступність предметів озброєння внаслідок військового конфлікту, що триває в країні з 2014 р., суттєво розширила діапазон тяжких та особливо тяжких злочинів (бандитизм, розбій, створення незаконних воєнізованих або збройних формувань, вбивства на замовлення та ін.), зокрема й кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України [290, с. 139]. При цьому в Україні існує правовий колапс у сфері обігу зброї та бойових припасів. За період незалежності у Верховній Раді було зареєстровано понад 15 законопроектів про зброю, проте жоден з них не був схвалений [110, с. 425-452].

Також з початком війни, поряд із безпосереднім забезпеченням національної безпеки й оборони держави, перед Україною постала проблема проведення ефективних розслідувань кримінальних правопорушень, пов'язаних із конфліктом [167, с. 8]. Безумовно, науковці не стояли осторонь цих процесів. Тому логічним вважаємо звернутись до аналізу комплексних робіт, присвячених досліджуваній проблематиці, які вийшли після 2012-2013 рр. Зокрема, дисертаційне дослідження Ю. М. Берези «Розслідування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, боєприпасами» (2018) [20], а згодом – монографія за його спільною редакцією з К. О. Чаплинським «Методика незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами» (2018), присвячені науковому аналізу незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, визначено поняття та елементи криміналістичної характеристики злочину, висвітлено особливості організації його розслідування. Значна увага приділена також тактиці проведення окремих слідчих (розшукових) дій [20; 21].

Особливої уваги потребує монографія Д. В. Андрєєва «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного обігу зброї» (2019), у якій автор робить висновок, що методика розслідування незаконного обігу зброї

в системі криміналістичної методики є загальною, міжродовою та містить рекомендації щодо розслідування злочинів, передбачених п'ятнадцятьма статтями п'яти розділів КК України, об'єднаних загальною ознакою – предметом злочину [6]. Хоча вказана робота і є комплексним дослідженням проблем розслідування незаконного обігу зброї незалежно від її виду, для цього дисертаційного дослідження вона є корисною насамперед тим, що в ній аналізуються окремі аспекти злочинної діяльності, яка кваліфікується за ст. 263¹ КК України.

В.С. Шаповалова у дисертації «Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект)» (2015) акцентувала увагу на висвітленні сутності і базисних основах зброєделіктики, класифікувала види зброї [279]. Проте без прив'язки до конкретного виду кримінальних правопорушень.

Дисертація С. П. Мельниченка «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї» (2016) присвячена розробці методики розслідування вказаного кримінального правопорушення, а саме з'ясовано сутність незаконного переміщення вогнепальної зброї, надано його криміналістичну характеристику, визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, розкрито організаційно-тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій [148].

О. С. Тарасенко в своїй комплексній праці «Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями» (2017) визначив криміналістичну характеристику злочинів, передбачених ст. ст. 262 та 263 КК України, вчинених злочинними об'єднаннями, встановив зміст типових слідчих ситуацій та версії початкового етапу розслідування, окреслив форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування. На відміну від досліджень попередників, положення цієї роботи відрізняються криміналістичною характеристикою в розрізі вчинення незаконного поводження з вогнепальною зброєю саме

злочинними об'єднаннями, а також організаційно-тактичними особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) дій [250].

Навчальний посібник за редакцією В. А. Колесника та І. В. Гори «Криміналістика в протидії незаконному використанню вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та обігу наркотиків» (2017) з огляду на предмет дисертаційного дослідження корисний насамперед тим, що у ньому проаналізовано актуальні питання криміналістичного забезпечення досудового розслідування у кримінальних провадженнях про досліджувані кримінальні правопорушення, розкрито поняття й характеристику вибухотехнічних і балістичних об'єктів та слідів застосування вибухових пристроїв і вогнепальної зброї, здійснено криміналістичну класифікацію та сформульовано рекомендації з виявлення, фіксації й вилучення слідів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій [97].

До сучасних монографічних праць, у яких проаналізовано окремі питання цього дисертаційного дослідження, слід також віднести роботи М.Г. Щербаковського «Розслідування незаконного обігу зброї» (2021) [287], С.С. Вітвіцького, О.О. Волобуєвої та А.О. Волобуєва «Методика розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами» (2021) [50], С.В. Козаченка «Доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів» (2023) [96].

Загалом за період незалежності України в сфері криміналістики та кримінального процесу захищено понад двадцять дисертаційних досліджень, так чи інакше пов'язаних з тематикою розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів, проте в жодному з них докладно не розглянуто питання, пов'язані з розслідуванням незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Крім цього, значна кількість робіт виконана відповідно до законодавства, яке на

цей час зазнало кардинальних змін у зв'язку із прийняттям 13 квітня 2012 р. нового КПК України та внесенням змін до КК України.

Важливе значення для розробки теоретичних, правових і праксеологічних засад розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, мають також результати наукових досліджень тих науковців, які досліджували кримінально-правові, кримінологічні, адміністративно правові аспекти незаконного поводження з вогнепальною зброєю та іншими предметами озброєння.

Це наукові роботи: В.І. Рибачука «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діями про поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами» (2001) [220], Л.М. Кулик «Боротьба зі злочинами, що вчиняються з використанням зброї» (2006) [128], О.М. Сарнавського «Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем» (2009) [229], М.М. Майстренко «Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини» (2010) [140], К.Ю. Гаврилової «Кримінальна відповідальність за порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами» (2011) [54], О.С. Клименка «Запобігання незаконному поводженню з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» (2012) [89], Н.Є. Міняйло «Транснаціональна злочинна діяльність у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї: кримінально-правове та кримінологічне дослідження» (2012) [154], М.І. Карпенка «Військові злочини: характеристика, методика розслідування та запобігання» (2013) [79], В.В. Голубоша «Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої

(ст. ст. 262, 263, 263¹, 264 КК України)» (2019) [61], О.З. Мармури, Є.О. Письменського та А.Б. Танчика «Кримінально-правова характеристика злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї та вибухівки: посібник для підрозділів Національної поліції у схемах» (2019) [143], Є.В. Кізіменка «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: кримінологічна характеристика та запобігання» (2019) [86].

Як бачимо, вітчизняні науковці приділили достатню увагу кримінально-правовим та кримінологічним аспектам протидії незаконному поводженню з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Результати їх досліджень враховані нами у наступному підрозділі дисертації при висвітленні питань, що стосуються окремих елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України.

У теорії адміністративного права незаконний обіг зброї був предметом дослідження О. М. Бокії, І. В. Васильєва, С. І. Губкова, М. М. Заїки, А. В. Корнійця, С. П. Параниці, В. І. Ткаченка, М. П. Федорова, О.С. Фролова та інших [29; 40; 105; 106]. Вказані роботи, хоча й висвітлюють адміністративно-правові аспекти обігу зброї, бойових припасів або вибухових речовин (адміністративно-правові засади, дозвільний порядок правового регулювання цих суспільних відносин, адміністративний нагляд за дотриманням правил дозвільної системи з використанням гласної, оперативно-розшукової інформації, адміністративно-правові засади діяльності вибухотехнічних підрозділів експертної служби Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), способи, форми та функції запобігання намірам про застосування вогнепальної зброї), проте мають вагоме значення для повноти розкриття предмету дисертації, а також безпосередні змістовні зв'язки з досліджуваною проблематикою.

Загалом огляд літературних джерел та дисертаційних робіт з обраної наукової спеціальності показує, що наукові пошуки переважно спрямовувалися на дослідження загальних проблем розслідування кримінальних правопорушень,

пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, вибухових речовин та боєприпасів, або розроблялись методики, які стосувались незаконного носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту, викрадення, привласнення чи вимагання вказаних предметів. Водночас, у сучасній доктрині відсутні комплексні дослідження розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України.

На сьогодні залишилися малодослідженими такі питання, як: елементи сучасної криміналістичної характеристики незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв; організаційні аспекти початку досудового розслідування у вказаних кримінальних провадженнях; особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; застосування окремих засобів забезпечення кримінального провадження та ін.

Аналіз кримінальних проваджень, розпочатих за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, дав можливість виявити широкий спектр проблем та недоліків, які можуть свідчити про слабку ефективність розслідування, зокрема: невнесення відомостей про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) (15 %); визначення територіальної підслідності для проведення досудового розслідування щодо вказаних кримінальних правопорушень, вчинених на окупованій території, за органами досудового розслідування, що перебувають на значній відстані від місця вчинення кримінального правопорушення (місця проживання більшості свідків та потерпілих) та мають складну транспортну доступність (13 %); відсутність оперативності в діях правоохоронців (67 %); недостатня ретельність під час проведення слідчих (розшукових) дій (зокрема, невиправдані затримки з призначенням необхідних експертиз, невжиття заходів із допиту всіх свідків, їх поверховий допит тощо) (82 %); відсутність ефективної

методику розслідування вказаних кримінальних правопорушень (66 %); недостатнє використання криміналістичної техніки, тактики й методики (48 %); відсутність однакового підходу до кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері обігу предметів озброєння (18 %); слабка взаємодія слідчих з оперативними підрозділами, особами, які володіють спеціальними знаннями (58 %); недостатній обмін інформацією про кримінальні провадження між різними підрозділами досудового розслідування (64 %); відсутність належного процесуального керівництва досудовими розслідуваннями (55 %) (Додаток Б).

Після прийняття КПК України 2012 р. були захищені лише кандидатські дисертації, в яких розглядалися загальні питання розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законодавцем до злочинів проти громадської безпеки та пов'язаних із розслідуванням незаконного обігу вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів, а окремі питання досліджувались лише на рівні окремих публікацій. В результаті, такий стан речей негативно впливає на правозастосовну практику, оскільки відсутність належних наукових здобутків із окреслених питань призводить до виникнення низки проблем теоретичного та практичного характеру, пов'язаних із розслідуванням кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. На це вказали 82 % опитаних слідчих, прокурорів та оперативних працівників (Додаток А).

Отже, стабільна тенденція росту тяжких злочинів, учинених із застосуванням незаконно виготовленої, переробленої зброї, вибухових речовин та пристроїв, а також перераховані проблеми при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, актуалізують необхідність комплексного дослідження незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, вироблення відповідних науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

1.2. Криміналістична характеристика незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв

У практиці розслідування кримінальних правопорушень криміналістичній характеристиці відведено важливе місце, позаяк вона акумулює в собі найбільш типові та криміналістично значущі ознаки окремої категорії кримінальних правопорушень, що дає можливість слідчому, котрий володіє певною орієнтовною типовою картиною кримінального правопорушення, ефективніше планувати початковий та наступні етапи розслідування [247, с. 19]. Незважаючи на плюралізм думок, важливість і значення криміналістичної характеристики для побудови окремих методик розслідування є беззаперечною. Саме на основі системи та взаємозв'язків її елементів висувуються слідчі версії про особу злочинця, важливі обставини кримінального правопорушення (цілі, мотиви, способи, час, місце та ін.) та джерела доказів у кримінальному провадженні.

Опрацювання криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, у якій систематизовані всі відомості про вказане кримінальне правопорушення, що сприяють його розслідуванню, є важливим загальним положенням, яке вирізняє сучасну методику, а також одним з ефективних шляхів підвищення її наукового рівня [104, с. 56; 247, с. 20]. Криміналістичну характеристику незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв можна визначити як створену на основі науки і практики інформаційну модель, яка дозволяє скласти уявлення про сутність, зміст і спільні ознаки зазначених суспільно небезпечних діянь, що мають значення для визначення кола обставин, які

підлягають встановленню, а також основних напрямків, засобів і методів пошуково-пізнавальної діяльності суб'єктів кримінального переслідування при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень цієї категорії.

У криміналістичні науки дотепер тривають дискусії щодо структури криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень та про кількість елементів, що входять до її складу. Водночас наявність взаємозв'язків між елементами криміналістичної характеристики злочинів обумовлює можливість використання системного підходу в дослідженні цієї проблеми [23, с. 24].

Результати опитування працівників слідчих та оперативних підрозділів, прокурорів з приводу елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, розподілилися так: предмет злочину виділили 100 % опитаних; особу злочинця – 100 %; спосіб вчинення – 78 %; слідову картину – 75 %; обстановку злочину – 66 %; 6 % респондентів вказали на інші елементи (потерпілого, знаряддя (засоби) злочину, причини та умови його вчинення та ін.) (Додаток А).

Враховуючи результати опрацювання емпіричних даних та думки вчених до найтипівіших елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, пропонуємо віднести відомості про: 1) предмет кримінального правопорушення; 2) спосіб учинення кримінальних правопорушень; 3) особу злочинця; 4) слідову картину та 5) обстановку вчинення кримінального правопорушення. Інформація про вказані елементи та їх зміст, а також взаємозв'язки між ними сприятимуть формуванню повної криміналістичної характеристики досліджуваного кримінального правопорушення, а їх з'ясування сприятиме повному, швидкому та об'єктивному досудовому розслідуванню.

1.2.1. Предмет кримінального правопорушення

У криміналістичній характеристиці кримінальних правопорушень відомості про особливості предмета мають принципово важливе значення для їх

розслідування. Зумовлено це тим, що властивості предмета посягання закономірно пов'язані з особливостями умов вивчення кримінальних правопорушень [227, с. 63]. Така ж кореляція існує між предметом посягання і особою злочинця та іншими елементами механізму кримінального правопорушення. Так, значною мірою предмет злочину детермінує дії злочинців з підготовки, вчинення і приховування злочину, які, своєю чергою, пов'язані з утворенням певних слідів – джерел доказів [53, с. 43; 115, с. 70].

Традиційно під предметом злочину розуміють будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину [16, с. 93]. З'ясування поняття предмета злочину та його змісту дає змогу більш точно, повно і безпомилково розкрити зміст протиправного діяння, встановити зв'язок об'єкта з об'єктивною стороною та іншими елементами складу злочину, визначити характер і ступінь його суспільної небезпечності [172, с. 67]. Саме ця обставина обумовлює необхідність вивчення зазначених питань у межах окремих методик розслідування.

Предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, має важливе значення у його криміналістичній характеристиці, оскільки сприяє з'ясуванню способу вчинення та приховання зазначених протиправних дій, визначенню їх наслідків, встановленню підозрюваного та його співучасників. Звідси вбачається важливість чіткого визначення властивостей, ознак матеріальних об'єктів, які потрапили в орбіту кримінального провадження та ідентифікуються як зброя, боєприпаси, вибухові пристрої та речовини.

До основних керівних нормативно-правових актів, які регламентують обіг вогнепальної зброї та дають їй визначення, слід віднести міжнародні конвенції, ратифіковані Україною [72; 102; 103], окремі Закони України [181; 183; 210], Постанови Кабінету Міністрів України [199], Постанови Пленуму ВСУ [216; 217], положення про дозвільну систему [194], Інструкції МВС України [188] й

Міністерства екології та природних ресурсів України [189] та ін.

За інформацією МВС, громадяни України легально володіють вогнепальною зброєю у загальній кількості близько 1,3 млн. одиниць. Фахівці підкреслюють, що незважаючи на таку значну її кількість в обігу, ці правовідносини в Україні досі не врегульовані жодним законом [203]. Складність правової кваліфікації подій, пов'язаних з обігом зброї, полягає в тому, що в Україні відсутній загальний закон щодо зброї, а замість нього існуюча структура складається з безлічі нормативних актів, видами різних органів влади [216, с. 4]. Це створює численні труднощі в слідчій та судовій практиці, змушуючи звертатись до міжнародних документів, законів і підзаконних актів, які регламентують порядок поводження з різними видами зброї.

Питання визначення загального поняття зброї та такого її виду, як вогнепальна, розглядаються в різних галузях права крізь призму свого предмету вивчення.

На законодавчому рівні не закріплено визначення поняття «зброя», натомість дається характеристика видів зброї. Модельний закон «Про зброю» у ст. 1 під зброєю розуміє пристрої та предмети, конструктивно призначені для ураження живої або іншої цілі і подачі сигналів» [156].

Серед правників також не вироблено єдиного підходу до визначення поняття «зброя», під якою одні науковці розуміють зброю, що призначена для ураження цілей снарядами, які одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згорання метального заряду) і мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що перебуває на певній відстані [242, с. 217], інші визначають зброю як пристрої та предмети, що призначені для живої цілі, для подачі звукових чи світлових сигналів [26, с. 400]. Цілком зрозуміло, що такі визначення дають лише загальне уявлення про предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, що вимагає детального аналізу.

Довідникова та наукова література характеризує зброю як: засоби для

нападу та захисту [25, с. 254; 239, с. 452]; сукупність засобів, пристосованих чи технічно придатних для нападу чи оборони [41, с. 154; 265, с. 216; 283, с. 159].

Відповідно до п. «а» ст. 3 протоколу «Проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності» від 31 травня 2001 р., вогнепальна зброя – це будь яка переносна ствольна зброя, яка спричиняє постріл, призначена або може бути легко пристосована для спричинення пострілу чи прискорення кулі або снаряду за рахунок енергії вибухової речовини, за винятком старовинної вогнепальної зброї [213].

Додатки до Європейської конвенції про контроль за придбанням та зберіганням вогнепальної зброї приватними особами від 28 липня 1978 р. досить широко тлумачать «вогнепальну зброю», відносячи до неї окрім самого пристрою для стрільби, ударно-спусковий механізм, патронник, барабан, оптичні приціли, глушники, гранати та інші снаряди, що містять вибуховий або запалювальний пристрій. Виокремлюються такі види зброї: автоматична, напівавтоматична; багатозарядна, одноразова, короткоствольна, довгоствольна [72]. При цьому до вогнепальної зброї не відносяться предмети, які: стали безповоротно непридатними до використання; через слабку потужність не перебувають під контролем у країнах їх використання; виготовлені з метою подачі сигналу тривоги, проведення рятувальних робіт, мисливства чи рибної ловлі за допомогою гарпуна або з промисловою чи технічною метою за умови, що можуть бути використані лише з вказаною метою; не підпадають під контроль у країні, з якої вони переміщуються з причини давності [72].

Інструкція № 622, затверджена наказом МВС України 21 серпня 1998 р. у п. 8.2 визначає, що вогнепальна зброя – це зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що отримують спрямований рух у стволі і мають кінетичну енергію для ураження цілі, що перебуває на певній відстані [188]. Відповідно до Постанови Пленуму Верховного суду України (далі – ППВСУ) № 10 від 22

грудня 2006 р., під вогнепальною зброєю розуміються пристрої заводського чи кустарного виробництва, що призначені для ураження живої цілі за допомогою снаряда (кулі, дроби тощо), які приводяться в рух за рахунок енергії порохових газів чи інших спеціальних горючих сумішей [217]. Згідно з ППВСУ № 3 від 26 квітня 2002 р., до вогнепальної зброї належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюються при згоранні вибухової речовини (пороху чи інших спеціальних горючих сумішей) [216].

Найбільш вдалим вважаємо визначення вогнепальної зброї в Законопроекті за № 4335 як будь-якої переносної ствольної зброї, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згорання металевого заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що перебуває на визначеній відстані, за винятком старовинної вогнепальної зброї в незарядженому стані, яка виготовлена до 1899 р. включно та не призначена для стрільби патронами з металевими гільзами центрального бою та кільцевого запалення. Достатньою для ураження цілі є кінетична енергія, величина якої на відстані одного метра від дульного зрізу зброї має бути рівна чи більша за 05, Дж/мм² [203].

З викладеного резюмуємо, що вогнепальна зброя є об'єктом власності, на який поширюється особливий режим регулювання, який може бути здійснений лише Законом України. Вона є видом зброї, призначеної для нападу, оборони, подачі звукових сигналів та приводиться в рух за рахунок енергії згорання порохового газу.

Науковий аналіз позицій криміналістів та інших фахівців у сфері зброєзнавства дає змогу виділити низку суттєвих ознак зброї, а саме: зброя є об'єктом матеріального світу у вигляді монолітних предметів, конструкцій, пристроїв, матеріалів, речовин, хімічних сполук, біологічних істот та ін.; зброя

створюється лише в результаті цілеспрямованої діяльності людини; основане призначення зброї – спричинення ураження.

З огляду на викладене, ґрунтовного аналізу потребує з'ясування того, чи відносяться до предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, компоненти бойових припасів, додаткове обладнання до зброї? Законопроект № 4335 визначає, що компоненти бойових припасів – це окремі складові частини спорядження патронів до вогнепальної зброї (порох, металльні елементи (снаряди, кулі), металльні заряди, капсулі, гільзи, пижі, прокладки, контейнери тощо) [203].

Додаткове обладнання до зброї – це пристрої, спеціально створені або адаптовані для встановлення на зброю, які служать для покращення її зовнішнього вигляду, ергономіки (користувальницьких властивостей), комфорту у використанні, адаптації до анатомічних особливостей власника пристосування (постійного чи тимчасового) до виконання відповідних завдань (самозахист, мисливство чи заняття спортом тощо). До додаткового обладнання належать засоби зменшення сили віддачі, полум'ягасники, додаткові прицільні та цілевказівні засоби, оптичні приціли, оптично-електронні прицільні пристрої, приціли нічного бачення та освітлювальні пристрої [203]. На наше переконання, не відноситься до предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, додаткове обладнання до зброї, на відміну від таких компонентів бойових припасів, як металльні елементи (снаряди, кулі), порох.

Більшість вчених, які займалися цією проблематикою, підкреслюють, що в ст. 263¹ КК України не встановлено жодних винятків за характером вогнепальної зброї: кримінальна відповідальність настає за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну її маркування [60, с. 43; 242 с. 132; 254, с. 42].

Не дають однозначної відповіді на питання щодо віднесення / невіднесення гладкоствольної мисливської зброї до інших видів зброї й окремі Законопроекти. Зокрема, Законопроект № 4335 до категорії D

відносить «довгоствольну вогнепальну гладкоствольну зброю» [203]. Водночас з тексту запропонованих змін до ст. 263 КК України Законопроекту № 4336 випливає, що під вогнепальною зброєю категорії D законодавець розуміє «цивільну вогнепальну зброю» [202]. Вказана неузгодженість та довільне оперування такими ключовими термінами вносить плутанину у розуміння сутності змін, запропонованих у законопроектах.

З аналізу норм, де зброя та аналогічні їй засоби є предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, можемо констатувати, що законодавець вказує такі її види, як: вогнепальна зброя; вибухові речовини; вибухові пристрої; бойові припаси.

Науковцями встановлено, що найчастіше предметом незаконного поводження з вогнепальною зброєю є: пістолети (револьвери): «Макарова» (ПМ), «Стєчкаїна», «Форт», «Парабелум», «ИЖ-71», «Токарева» (ТТ), «Astra Unceaty», «Colt», «Beretta», «Glok-19», «Ruger Super Raehawk», «Magnum Research Inc. (MRI) Desert Eagle», «Smith and Wesson», «Walther PP/PPK», а також нестандартні, частково перероблені «Марголіна», «Zoraki», «Армака», «6П42», «Blow», «Kral», «Beretta PX-4 STORM» – 36 % автомати (кулемети, карабіни): «АК», «Сайга», «Узі», «Scorpion», «М-16» – 39 %; снайперські гвинтівки: «Мосіна», «Драгунова», «Токарева», «Арісака», «DSR» – 7 %; гранатомети: «Муха», ГП-25, «Аглень», РПГ-26, РПГ-18, «Костьор» – 3 % [6, с. 205; 148, с. 76; 250, с. 76-77].

Аналіз кримінальних проваджень дав можливість виокремити типові предмети кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України: вогнепальна зброя (автомати: Калашникова – усіх моделей, пістолет-кулемет системи Шпагіна «Скорпіон», пістолет – кулемет «Узі», карабін «Сайга» та ін.; гранатомети: СПГ-9, РПГ-7, РПГ-18, РПГ-22, РПГ-26; пістолети: «Макарова», «Токарева», «Colt», «Beretta», «Glock», «Astra», «Bersa», «Browning», «CZ», «Grand Power» та ін.; револьвери: «Наган», «Smith&Wesson»; рушниці мисливські: «Мосіна», СВТ, СВД, DSR та ін.) – 60 %; боєприпаси (патрони,

артилерійські снаряди) – 39 %; вибухові речовини (гексаметилентріпероксиддіамін, пластид, порох, тротил, тротиліві шашки) – 22 %; вибухові пристрої (гранати: РГН, ВОГ-25, РДГ-5, постріли для підствольних гранатометів СПГ-9, Ф-1, РПГ-7; міни: МОН-5, МОН-40, МОН-90; запали; детонатори, капсулі-детонатори) – 32 % (Додаток Б).

Водночас на основі роз'яснень ПВСУ щодо вогнепальної зброї, боєприпасів і вибухових речовин предметами посягання злочинів щодо незаконного обігу зброї є складові частини або вузли, комплект яких дозволяє виготовити придатну для використання зброю [216].

У контексті предмету дослідження особливої уваги потребує з'ясування питання щодо сутності та видів саморобної вогнепальної зброї, відмежування її від заводських аналогів.

Не вдаючись у полеміку з цих проблем, пропонуємо наступне визначення саморобної зброї: саморобна зброя – це зброя, деталі та механізми якої виготовлені самостійно (повністю або частково), або промислова зброя зі змінами конструкції, яка отримала специфічні балістичні властивості. Практика дослідження саморобної вогнепальної зброї дозволяє виділити такі способи її виготовлення: 1) самостійне виготовлення деталей і частин зброї; 2) виготовлення із застосуванням окремих частин зброї промислового виробництва; 3) переробка вогнепальної зброї промислового виробництва з метою зміни її функціонального призначення і балістичних характеристик (наприклад, обрізи); 4) переробка вогнепальної зброї (газового, сигнального, пневматичного, конструктивно подібних зі зброєю виробів тощо); 5) самостійна зборка з деталей і частин вогнепальної зброї промислового виробництва.

В експертних висновках саморобну зброю називають «зброєю з наслідуванням форми пістолета «ТТ», «зброєю промислового виробництва із внесенням конструктивних змін», «колишній сигнальний пістолет» тощо. Приміром, на дослідження надійшов вилучений під час обшуку дерев'яний пістолет, зроблений під модель «ТТ». Канал ствола сконструйовано як стріляючу

ручку з матеріалу «металу». Ця зброя стріляє кулями 5,6 мм і після проведення експертизи була визнана вогнепальною [289, с. 146].

Окремої уваги потребують проблеми дослідження зброї виробництва Туреччини, яка, як свідчить слідча та судова практика, досить часто переробляється у вогнепальну зброю та йменується експертами-балістами зброєю «промислового виробництва із внесенням конструктивних змін». Переробляють таку зброю шляхом прибирання заглушки, закриття термопастою або запаюванням. Особі, яка володіє спеціальними знаннями і навичками щодо конструкції зброї, достатньо години, щоб переробити її у «вогнепальну». Законодавство Сполучених Штатів Америки дозволяє купувати окремі деталі та надалі сконструювати з них саморобну зброю, наприклад, напівавтоматичну гвинтівку [292, с. 74].

Досить поширеною наразі є зброя послабленої або «несмертельної» дії, яка може бути віднесена до «вогнепальної» за своїми характеристиками після внесення змін [77, с. 636]. Газові пістолети легко переробляються під бойову зброю, а деякі зразки такої зброї мають можливість стріляти боєприпасами без будь-якої переробки [146, с. 251]. Атипова зброя також визнається вогнепальною, якщо має убивчу силу $0,5 \text{ Дж/мм}^3$ [55].

Іще одним предметом аналізованих злочинів є бойові припаси, для яких теж визначається особливий правовий режим у зв'язку зі спеціальним призначенням та підвищеною небезпекою для оточуючих. На наше переконання, боєприпаси і є зброєю, адже без них озброєння абсолютно втрачає будь-який сенс.

Наразі в законодавстві та в доктрині існують дискусії щодо тлумачення терміну «бойові припаси». Регулюючи правовідносини у даній сфері, законодавець оперує такими термінами, як «бойові припаси», «вибухові речовини», «вибухові пристрої», «вибухові матеріали». До законодавчих і підзаконних актів у зазначеній сфері відносяться: Закони України «Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які

розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спецхімії» № 1991-III від 21 вересня 2000 р. [182] та «Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення» № 2288-IV від 23 грудня 2004 р. [210], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дозвільну систему» № 576 від 12 жовтня 1992 р. [194], а також окремі нормативні акти МВС України [193; 209; 231].

Протокол про зброю Конвенції ООН визначає «боєприпаси» як постріл у комплексі або його компонентах, зокрема патронних гільзах, капсулях, металевому заряді, кулях або снарядах, що використовуються у вогнепальній зброї, за умов, що такі компоненти підпадають під систему дозволів у відповідній державі-учасниці Протоколу [92].

На національному рівні сутність та зміст категорії «боєприпаси» розкривається, зокрема, в Законі України «Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спецхімії» № 1991-III від 21 вересня 2000 р. [182].

Відповідно до п. 5 ППВСУ № 3 бойові припаси охоплюють патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші вироби в зібраному вигляді, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху [216]. Інструкція № 622 від 21 серпня 1998 р., на відміну від ППВСУ № 3, більш широко трактує поняття «бойових припасів», відносячи до них й патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, що також можуть бути предметом злочину, передбаченого ст. 263¹ КК України [188; 259]. З огляду на це, слухними вважаємо міркування А.В. Корнійця щодо визнання бойовими припасами заряджених патронів до вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійських снарядів, бомб, мін, гранат, бойових частин ракет і торпед та інших виробів, споряджених вибуховою речовиною та призначених для стрільби

з вогнепальної зброї чи для вчинення вражаючого вибуху [105, с. 153].

На наш погляд, до основних критеріїв належності патронів до категорії боєприпасів слід віднести: призначення для ураження цілі (під ураженням слід розуміти такі дії на мішень, внаслідок яких вона повністю або частково втрачає здатність до нормального функціонування); багатокomпонентність системи, що забезпечує реальну можливість ураження цілі (тобто володіння вражаючим елементом питомою кінетичною енергією); застосування для здійснення пострілу не тільки енергії порохового чи іншого заряду, а й стисненого газу або повітря, акумульованих у гільзі патрона. Сама будова патрона передбачає обов'язкову наявність: гільзи (винятком може бути безгільзовий патрон), снаряда, метального заряду, запального пристрою.

Зауважимо, що, виходячи з цих критеріїв, не можна віднести до боєприпасів стрілецької вогнепальної зброї: деякі елементи, представлені ізольовано; спеціальні патрони, які не призначені для ураження цілі (холості й навчальні патрони, набойки до будівельно-монтажних пістолетів, стартових пістолетів тощо). Як зазначається у спеціальній літературі, для визнання патронами саморобних і перероблених об'єктів дослідження необхідно не лише визначити наявність всіх частин, а й провести експериментальну перевірку здатності ураження цілі з них [75, с. 87].

Закон України «Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення» тлумачить вибухові речовини як вид предмета аналізованих злочинів, – це хімічні речовини, які здатні під впливом зовнішніх дій до швидкого хімічного перетворення, що відбувається з виділенням великої кількості тепла і газоподібних продуктів [210]. У п. 6 ППВСУ № 3 вказано, що до вибухових речовин належать порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин ті інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, які здатні вибухнути без доступу кисню [216]. Поділяємо точку зору В.В. Навроцького, що таке визначення є невдалим, оскільки в ньому не названі характерні ознаки вибухових речовин [158 с. 14].

Вибухові речовини – це хімічні сполуки чи суміші, які здатні під впливом

зовнішнього імпульсу до саморозповсюдження з великою швидкістю хімічної реакції з утворенням газоподібних продуктів і виділенням тепла. Засоби ініціювання – це зовнішні джерела імпульсу для здійснення вибуху (електродетонатори, капсуль-детонатори, вогнепровідний і детонуючий шнури тощо) [186]. Своєю чергою, бойові припаси та вибухові речовини співвідносяться як частина й загальне, адже вибухові речовини є невід’ємним компонентом бойових припасів, з яких завжди можна отримати вибухові речовини [194]. Як бачимо, вказані терміни є складовими більш загального поняття «вибухові матеріали», яке, до речі, законодавець у жодній зі статей КК України не використовує.

Поділяємо позицію І.С. Підопригори та О.С. Фролова, що «вибухові матеріали» – це зміст загального означення сукупності (та кожної з таких складових, як «вибухові речовини», «засоби ініціювання (підриву)», «вибухові пристрої») усього того, за допомогою чого можна здійснити вибух [173, с. 120].

Переконливим є твердження В.В. Голубоша, що предметом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є не вибухові матеріали, а вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, залишаючи за межами кримінально-правового регулювання засоби ініціювання (підриву) [61, с. 140].

Визначення «вибухові пристрої» міститься у п. 7 ППВСУ № 3, яка тлумачить їх як саморобні чи виготовлені промисловим способом вироби одноразового застосування, що спеціально підготовлені та за певних обставин спроможні за допомогою використання хімічної, теплової, електричної енергії або фізичного впливу (вибуху, удару) створити вражаючі фактори – спричинити смерть, тілесні ушкодження чи істотну матеріальну шкоду – шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу, інших подібних речовин [216].

Вибухові пристрої – це пристрої, що споряджені вибуховою речовиною і

призначені для вчинення вибуху; поєднання вибухових речовин із засобами ініціювання вибуху зовнішніми джерелами імпульсу для здійснення вибуху (електродетонатор, капсуль-детонатор, вогнепровідний і детонаційний шнури тощо) та засобами управління (годинниковими, радіокерованими, ударної дії), завдяки чому такі пристрої придатні для застосування [26, с. 386]. До основних ознак вибухових пристроїв науковці відносять: одноразовість використання, що зумовлена конструктивною особливістю виробу, спроможність спричинити тяжкі наслідки шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу, інших подібних речовин. Остання ознака дає змогу відмежувати вибухові пристрої від гранат чи мін, вражаюча дія яких ґрунтується на механічному впливі на потерпілих [60, с. 43; 61, с. 130; 173, с. 120; 229, с. 16; 242, с. 134].

Під саморобним вибуховим пристроєм Т.М. Бульба розуміє вироби, виготовлені в умовах, не призначених для цього або без дотримання вимог нормативно-технічної документації, а також у тих випадках, коли застосована нерегламентована зборка [35, с. 71]. Вони поділяються на декілька видів: повністю саморобні або з використанням окремих елементів конструкції вибухового пристрою промислового виготовлення; зібрані з частин вибухового пристрою промислового виробництва; перероблені з вибухових пристроїв промислового виготовлення; пристосовані саморобні вибухові пристрої [35, с. 72].

Незважаючи на те, що окремі питання, які стосуються предмету кримінального правопорушення, знаходяться в орбіті вивчення науки кримінального права, законодавча невизначеність щодо нього створює труднощі у слідчій та судовій практиці. Відсутність узгодженої термінології щодо визначення змісту категорій, зазначених у диспозиції ст. 263¹ КК України, може призвести до вільного трактування оцінки дій особи, причетної до вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії, створити підґрунтя для зростання

вказаних та інших злочинних діянь у сфері обігу предметів озброєння. Це актуалізує необхідність розроблення відповідного профільного закону з метою врегулювання відносин у сфері обігу зброї, визначення прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб, зокрема й щодо виробництва, переробки ремонту вогнепальної зброї та інших предметів озброєння.

1.2.2. Спосіб учинення кримінального правопорушення

Спосіб учинення кримінального правопорушення є ключовим елементом криміналістичної характеристики та є джерелом необхідної інформації для розкриття та запобігання кримінальним правопорушенням. У криміналістиці вивчаються дії суб'єкта, які можуть бути як протиправними, так і нейтральними з правової позиції. За способом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, можна встановити окремі властивості особи злочинця – фізичні дані, наявність злочинного досвіду і професійних навичок, ступінь інформованості про способи предметів озброєння зі злочинною метою тощо. Поділяємо позицію науковців, які вказують, що саме даний елемент криміналістичної характеристики є ключовим, адже зумовлює виникнення слідової картини злочину, а відтак – і доказового фундаменту розслідування [67, с. 38-39].

Серед багатьох визначень досліджуваної категорії відштовхуватимемось від розуміння способу вчинення злочину В. К. Весельським, С. М. Зав'яловим та В. В. Пясковським, які формулюють його як спосіб дій з готування, вчинення та приховання слідів злочину, що характеризує криміналістично значимі відомості про виконавця і застосовані ним засоби та можливості їх використання у розкритті та розслідуванні злочинів [45, с. 27; 159, с. 23].

Узагальнена судово-слідча практика та аналіз оцінки вказаного елемента криміналістичної характеристики провідними науковцями дозволяє зробити висновок про необхідність виявлення нових сучасних способів підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень, передбачених

ст. 263¹ КК України, як одного з найбільш важливих джерел формування криміналістично значимої інформації.

Аналіз способів учинення зазначеного кримінального правопорушення дозволяє виділити в кожному з них відповідні складові елементи криміналістичного характеру, тобто спосіб приготування, спосіб вчинення та спосіб приховування. Така диференціація дій винного за ознакою стадійності їх учинення дає можливість детальніше дослідити особливості підготовки, вчинення і приховування досліджуваних кримінальних правопорушень, встановити і викрити особу злочинця, керуючись цими знаннями.

Дії злочинця з підготовки до дій із виготовлення чи здійснення будь-яких змін у вогнепальну зброю, бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої, приховання таких дій, знаходяться в глибокому взаємозв'язку, складаючи в цілому спосіб вказаного кримінального правопорушення, або групи кримінальних правопорушень, так як вони зумовлені єдиним планом і задумом.

Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, полягає у вчиненні таких активних дій щодо предметів озброєння: 1) виготовлення (вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв); 2) переробка (лише щодо вогнепальної зброї); 3) ремонт (лише щодо вогнепальної зброї); 4) видалення маркування (лише щодо вогнепальної зброї); 5) зміна маркування (лише щодо вогнепальної зброї). Такі визначені у диспозиції ст. 263¹ КК України способи незаконних дій щодо вказаних предметів відіграють роль криміноутворювальної ознаки у разі їх незаконності. Водночас встановлення способу вчинення кримінального правопорушення має ґрунтуватися не на кримінально-правовій кваліфікації злочину, він є насамперед елементом прояву діяння в зовнішньому середовищі [159, с. 24].

Словник української мови визначає незаконним той, який суперечить законові, йде в розріз із ним, забороняється законом, порушує закон [238, с. 308]. У розробленому ООН «Модельному законі про незаконне виготовлення та обіг

вогнепальної зброї, її частин, компонентів та боєприпасів» від 8 липня 2011 р., «незаконний обіг» трактується як імпорт, експорт, придбання, продаж, доставка, переміщення або передача вогнепальної зброї, її частин, компонентів і боєприпасів з або через територію однієї держави до іншої держави...» [293, с. 9]. Отже, предметом злочинної діяльності можуть бути вказані дії не тільки щодо зброї, але й щодо її окремих комплектуючих.

Виробництво (виготовлення) бойових припасів визначається як створення нової одиниці бойових припасів з матеріалів та речовин, що не були бойовими припасами (крім переспорядження бойових припасів) [203]. Такі дії здійснюються з метою наділення даних предметів властивостями вогнепальної зброї, її основних частин або пристосувань для зміни режимів ведення вогню.

До незаконного виробництва слід віднести також діяння у формі ненанесення виробником зброї належного за законом маркування (найменування виробу, країни або місця виготовлення, серійного номера) на основні частини вогнепальної зброї або пристосування для змін режимів ведення вогню або дії з видалення особою такого маркування [159, с. 24].

У п. 14 ППВСУ № 3 від 26 квітня 2002 р. зазначається, що ремонт вогнепальної зброї – це таке відновлення характерних властивостей зазначеного предмета шляхом заміни або реставрації зношених чи непридатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням [264].

На нашу думку, під незаконним ремонтом вогнепальної зброї слід розуміти пристосування для власних потреб шляхом усунення у ній: основних індивідуальних та пристосованих невідповідностей, зокрема змін режимів ведення вогню, відновлювальних вражаючих властивостей зброї, придатності її основних частин.

Стаття 37 Законопроекту № 4335 від 06.11.2020 р. визначає, що право на

виробництво цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї мають юридичні особи, які отримали ліцензію на виробництво цивільної зброї і бойових припасів до неї та дозвіл на функціонування закладу з виробництва зброї та бойових припасів до неї [203]. Дрібний ремонт – усунення несправностей, дефектів та/або заміна неосновних частин зброї, що не призводить до підсилення чи зміни основних властивостей зброї та здійснюється з метою відновлення властивостей зброї і задля можливості подальшого користування нею [203]. Дрібний ремонт може проводитись власником цивільної зброї за відсутності відповідної ліцензії та дозволу. Власники зброї категорій D та E мають право самостійно для власних потреб переспоряджувати бойові припаси для цієї зброї, якщо ці бойові припаси не заборонені в цивільному обігу [203].

З вказаних положень можна зробити висновок, що фізична особа, яка володіє вогнепальною зброєю на законних засадах, вправі здійснювати ремонт цієї зброї у разі, коли вона отримала ліцензію на ремонт цивільної зброї і бойових припасів до неї та дозвіл на функціонування майстерні з ремонту зброї, або у разі переспоряджування бойових припасів зброї категорій D та E, коли вона є власником цієї зброї. Відповідно, якщо такі дії здійснюються з порушенням зазначених приписів, вони кваліфікуються за ст. 263¹ КК України.

Слід зазначити, що терміни «виготовлення» і «переробка» неоднозначно трактуються в слідчій та судовій практиці, а практичні працівники подекуди плутають їх сутність, зміст і значення, неправильно визначаючи спосіб вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України. У випадку, коли йдеться про зміну вражаючих властивостей вогнепальної зброї, що охоплюється поняттям «переробка», слідчі використовують термін «виготовлення». Так, у кримінальному провадженні № 278/328/20 встановлено, що 12.08.2020 р. гр. О. знайшов у лісопосадці неподалік від території домоволодіння мисливську рушницю моделі «TARGET X2 Classic Syntetic». Після цього він у домашніх умовах з використанням підручних інструментів для обробки металу. шляхом укорочення ствола. незаконно виготовив із зазначеної

мисливської рушниці нестандартну вогнепальну зброю. Дії О. були кваліфіковані судом за ч. 1 ст. 263¹ та ч. 1 ст. 263 КК України [188].

За своєю суттю ремонт є відновленням споживчих властивостей відповідної речі. Виходячи з цього, можемо констатувати, що поняття ремонту вогнепальної зброї та її основних частин не може охоплюватись поняттям виготовлення.

Словник української мови дає декілька значень терміну «переробляти»: піддавати обробці, перетворювати на що-небудь, виготовляти щось із якогось матеріалу, сировини; робити з чого-небудь щось інше; надавати чому-небудь нового, зміненого, вигляду; робити заново, по-іншому, виправляючи, змінюючи що-небудь [240, с. 268].

Окремими науковцями незаконна переробка вогнепальної зброї (ч. 1 ст. 263¹ КК України) трактується як здійснення без передбаченого законом дозволу впливу на вже наявну вогнепальну зброю з метою змінити її окремі властивості [161, с. 602]. Це, зокрема, перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолета, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, у зброю, придатну до стрільби тощо [217], або мисливської зброї (зокрема, гладкоствольної) – в обріз [217].

Незаконним переробленням вогнепальної зброї з внесенням безповоротних технічних змін слід вважати демонтаж прикладу, укорочення ствола та ін. Існують факти незаконної переробки вогнепальної зброї й без внесення до неї безповоротних технічних змін.

Під незаконним переробленням вогнепальної зброї (за виключенням перероблення неосновних частин вогнепальної зброї), її основних частин і механізмів для змін режимів ведення вогню у вогнепальній зброї, як різновид незаконного виготовлення вказаних предметів, слід розуміти внесення особою безповоротних технічних змін у конструкцію вищевказаних предметів. Після цього змінюються їх тактико-технічні характеристики, при цьому зберігаються

вважаючи властивості вогнепальної зброї або придатності основних її частин, як і вищезазначених пристроїв, для використання в певних видах зброї.

Переробка патронів травматичної дії – явище знайоме практиці проведення судово-балістичних експертиз. Зокрема, частими є переспорядження заводських травматичних патронів, а також патронів до нарізної вогнепальної зброї, що характеризуються великою суспільною небезпекою.

Водночас з аналізу назви ст. 263¹ КК України вбачається, що кримінальна відповідальність за вчинення вказаного діяння настає лише за незаконне виготовлення бойових припасів. Натомість щодо вогнепальної зброї законодавець використовує такі способи, як незаконне виготовлення, переробка, ремонт, фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування. Як видається, така законодавча неточність може стати вагомим інструментом в руках сторони захисту у разі переробки саме боєприпасів. На таку законодавчу недосконалість у назві ст. 263¹ КК України вказали й 68 % опитаних прокурорів, слідчих та оперативних працівників (Додаток А).

Викладене спонукає до внесення відповідних змін до назви ст. 263¹ КК України, яка у запропонованій нами редакції матиме такий вигляд: «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення та *перероблення* бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв...» [159, с. 24], і далі по тексту.

Фальсифікація за словниковим визначенням – підроблення чого-небудь; погіршення з корисливою метою якості чого-небудь при збереженні зовнішнього вигляду; умисне викривлення або неправильне тлумачення певних явищ, подій, фактів; підроблена річ, яку видають за справжню [237, с. 555]; змінювання; заміна кого-, чого-небудь кимось, чимось іншим [41, с. 360]. З цього приводу поділяємо позицію В.В. Голубоша щодо охоплення терміну «фальсифікація» поняттям «зміна маркування» [61, с. 130, 141].

Варто зазначити, що маркування поряд з відомостями про виробника, вид,

марку, модель, маркування, калібр та рік випуску зброї є ідентифікаційними ознаками зброї [203]. Маркування – це унікальне позначення зброї в процесі виготовлення шляхом нанесення на зброю найменування виготовлювача, країни або місця виготовлення, серійного номера, або будь-якого іншого зручного у використанні позначення, яке складається з простих геометричних символів у сполученні з цифровим та (або) буквено-цифровим кодовим позначенням та яке дозволяє швидко визначити, ідентифікувати зброю.

Фальсифікація маркування – це повна або часткова зміна маркування, нанесеного виробником. Видалення особою маркування з основних частин вогнепальної зброї або її протиправне ненанесення виробником на основні частини вогнепальної зброї, безсумнівно, ускладнює функції контролю за вогнепальною зброєю з боку держави. Видалення маркування полягає в його знищенні будь-яким способом, у результаті чого унеможлиблюється швидка ідентифікація зброї [143, с. 23]. Зміст поняття зміна маркування тотожний поняттю фальсифікація маркування [143, с. 23].

До способів ремонту, відповідно до роз'яснень ПВСУ, відноситься відновлення характерних властивостей зброї шляхом заміни або реставрації зношених чи непридатних частин, механізмів, усунення дефектів, помилок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, унаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням [216].

Загалом під незаконним виготовленням, переробкою чи ремонтом вогнепальної зброї, незаконним видаленням чи зміною її маркування, або незаконним виготовленням бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв слід розуміти форму обміну (переходу) зазначених предметів озброєння, обіг яких заборонено законом, крім тих, що знаходяться у вільному обігу або обмежені в ньому. Такі дії повинні здійснюватися відповідно до передбаченого законодавством дозволу.

Відповідно до вивчених нами кримінальних проваджень за ознаками

кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, типовими способами їх вчинення є такі: незаконне виготовлення вогнепальної зброї (6 %); незаконна переробка зброї з певного виду на вогнепальну (фальсифікація, незаконне видалення, зміна маркування) (71 %); незаконна переробка чи ремонт вогнепальної зброї з метою покращення її властивостей (18 %); незаконне виготовлення вибухових пристроїв (15 %), бойових припасів (9 %), вибухових речовин (5 %); незаконна переробка бойових припасів (3 %) (Додаток Б).

За результатами вивчення кримінальних проваджень за ст. 263¹ КК України, виготовлення, переробка, ремонт, реставрація вогнепальної зброї можуть бути здійснені в домашніх умовах за допомогою слюсарного інструменту, підручних засобів (76 %) (Додаток Б). Під час досудового розслідування у кримінальному провадженні № 12020060000000006 встановлено, що В. на прохання М. та І. здійснював замовлення стартових пістолетів «Eko1 Botan Cal. 9mm P.A.K.» на сайті одного з Інтернет-магазинів зброї, після чого здійснював їх незаконну переробку за місцем проживання та самотійно незаконно збув з М. та І. [124; 159, с. 26; 233, с. 254].

Розглядаючи структуру способів вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, слід зауважити, що не всі способи є повноструктурними, тобто такими, що мають етапи підготовки, вчинення та приховування. Водночас 91 % вивчених кримінальних проваджень включали підготовку, а 65 % – мали етап приховування наслідків кримінального правопорушення (Додаток Б).

До підготовчих дій слід віднести: пошук джерел спеціальної інформації щодо виготовлення, ремонту і пересилки зброї, її основних частин та комплектуючих деталей або вузлів та інших предметів кримінальних правопорушень (сайти, книги тощо) та вивчення слідів, що в них містяться; підшукування спеціалістів, що володіють навичками роботи з металом, точними механізмами, відповідною технікою (у разі виготовлення пристроїв з оптичним прицілом – оптика зі знанням хімічних процесів); забезпечення фахівців

необхідним металообробним механізмом станками; пошук малогабаритних настільних токарних станків та іншого інструментарію; удосконалення власних навичок, раніше отриманих на заводах з виготовлення зброї, на інших заводах; виготовлення схем, ескізів зразків, макетів, виробів, виготовлення яких планується; вивчення можливості використання в робочий та неробочий час приміщень, обладнання, інструментів, механізмів та матеріалів для виготовлення предметів злочинного посягання та ін.

Зокрема О., з метою незаконної переробки вогнепальної зброї та її подальшого збуту, у березні 2019 р. у м. Києві отримав для переробки, подальшого зберігання та збуту пістолет фірми «Glock 45» та пістолет-кулемет фірми «Скорпіон». У червні 2019 р. О. дав З. поради у необхідності та способи переробки під вогнепальну зброю та контактні данні особи, яка безпосередньо здійснить її переробку, після чого надав йому вказані предмети озброєння. З. передав пістолет та пістолет-кулемет невстановленій особі, яка здійснила їх переробку на вогнепальну зброю, що стала придатною до стрільби бойовими патронами калібру 9 мм [121].

Варто зазначити, що незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, будучи самостійним кримінальним правопорушенням, може слугувати підготовчою стадією до вчинення іншого кримінального правопорушення. Вчинення таких дій кваліфікується за ст. 263¹ КК України та за готування до іншого кримінального правопорушення.

Слід також акцентувати увагу на тому, що незалежно від завершеності відповідних дій з внесення змін у вказані предмети, кримінальні правопорушення, передбачені ст. 263¹ КК України, є закінченим, якщо модифікований предмет може бути використаний як зброя, боєприпаси, вибухові речовини або вибуховий пристрій. Наприклад, 01.11.2016 р. на стаціонарному посту автодорозі «Київ – Харків – Довжанський», було зупинено автомобіль «Тойота», у водія якого у сумці було виявлено пістолет марки «SUPER P9»

калібру 9 мм зі слідами переробки [119].

Дії з приховання слідів кримінального правопорушення, які є факультативною складовою способу його вчинення, можуть здійснюватися на всіх етапах злочинної діяльності. При підготовці до вчинення кримінального правопорушення здійснюється відвідування сайтів, які спеціалізуються на продажі предметів озброєння, об'єктів, пов'язаних з їх виробництвом, зберіганням та використанням тощо. На стадії вчинення кримінальних правопорушень вживаються заходи з приховування слідів на місці незаконного виготовлення, переробки та ремонту предметів озброєння. Після закінчення протиправних дій можуть знищуватись, приховуватись предмети, що використовувалися як пристосування для вчинення кримінального правопорушення, вчинюється тиск на свідків тощо. В окремих випадках з метою унеможливлення ідентифікації екземпляра зброї здійснюється механічна обробка внутрішніх стінок каналу ствола.

Як слушно зазначається в науковій літературі, стадіям злочину, здебільшого, притаманні організований законспірований характер, що обумовлює значимість першочергового застосування сил, засобів, та заходів оперативно-розшукової діяльності, що своєю чергою обумовлює актуальність означеної проблематики [32, с. 118].

Як вказує М. В. Салтевський, спосіб приховування як самостійне явище реалізується тоді, коли злочин учинений, у багатьох випадках зареєстрований і щодо нього ведеться розслідування. Усе це докорінно перебудовує систему його детермінуючих факторів. Коло можливих дій суб'єкта значно розширюється і може включати обмову, неправдиві показання, залякування свідків, наклеп, підробку документів тощо. У злочинах, вчинених у співучасті, спосіб учинення може бути один, а способи приховування – різні в кожного співучасника [226, с. 216].

Дії з приховування зазначеного кримінального правопорушення пов'язані єдиним злочинним умислом з приготуванням або вчиненням протиправної дії і

можуть здійснюватися на всіх його етапах: як при підготовці, вчиненні, так і після вчинення протиправних дій. Зокрема, при виготовленні, переробці, ремонті, розробленні, виробництві зброї заздалегідь підбирається (готується) інструмент, різні пристосування, обладнання тощо. Такі ж дії властиві у разі фальсифікації, видаленні чи зміні маркування на зразках зброї.

Як свідчить судово-слідча практика, серед способів приховування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, підозрюваним зазвичай використовуються такі заходи: зникнення з місця події (97 %); неявка за викликом до органів досудового розслідування (16 %); давання неправдивих показань, зміна їх змісту (67 %); відмова від давання показань (23 %); висунення неправдивого алібі (19 %); знищення слідів і знарядь злочинного діяння (86 %); здійснення впливу на свідків (9 %); створення тайників для зберігання виготовленої зброї або інших предметів, що мають відношення до неї (6 %) (Додаток Б).

Вивчена судово-слідча практика дозволяє говорити про те, що дії, які охоплюються ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, часто є окремою ланкою в ланцюгу злочинної діяльності (зазвичай детально спланованої), пов'язаної з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (тобто є, початок незаконного виготовлення, переробки тощо, а згодом – зберігання, носіння, пересилка, транспортування, подальший збут, або використання) [159, с. 27].

Окрім типових способів учинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, до таких відносимо: здійснення високотехнологічної переробки, виготовлення предметів озброєння з використанням сучасних технічних засобів; купівлю окремих конструктивних механізмів, деталей до предметів озброєння через Інтернет-сайти; використання довідкової інформації, розміщеної у мережі Інтернет щодо самостійного внесення конструктивних змін до предметів озброєння; законспірованість зв'язків замовника та виконавця кримінального правопорушення, передбаченого

ст. 263¹ КК України; розширення практики застосування особами, які вчинили незаконне виготовлення, переробку предметів озброєння, засобів маскуванія з метою унеможливлення їх ідентифікації (застосування сучасних засобів комунікації, знищення невдалих зразків зброї та її основних частин, створення тайників тощо).

Загалом слід зазначити, що знання слідчим способів з підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, сприятиме максимально ефективному здійсненню цілеспрямованої пізнавальної діяльності, безпосередньо пов'язаної із застосуванням методу моделювання в дослідженні окремо взятого факту вчинення кримінального правопорушення [159, с. 27].

1.2.3. Особа злочинця

Особа злочинця є одним із основоположних елементів криміналістичної характеристики будь-якого злочину, найбільш активною складовою та об'єднуючою ланкою всієї системи елементів у криміналістичній характеристиці злочинів [126]. Саме тому для підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, необхідно здійснити ґрунтовне науково-практичне дослідження особи злочинця.

В.Г. Лукашевич і М.В. Салтевський описують особу злочинця як соціально-біологічну систему, властивості й ознаки якої відображаються у матеріальному середовищі та використовуються для розкриття та розслідування злочинів. До таких властивостей, на думку авторів, належать фізичні, біологічні та соціальні [137, с. 22]. У криміналістичному сенсі характеристика особи злочинця повинна містити в собі, крім загальнокримінальних ознак, ще й низку інших, які мають важливе значення для забезпечення формування ефективної методики розслідування кримінального правопорушення. Адже чим глибше слідчий вивчить психологію особи, тим ефективніше він зможе проводити будь-яку слідчу (розшукову) дію, одержати найбільш повний доказовий матеріал [257,

с. 67].

Інформацію про особливості особи злочинця можна отримати шляхом вивчення предмета злочинного посягання, обстановки вчинення кримінального правопорушення, показань свідків, оперативно-розшукових та інших даних, а також за допомогою використання спеціальних знань – таких, як звернення до криміналістичних обліків, отримання консультацій, довідок залученого фахівця до складання суб'єктивного портрета, так і за допомогою процесуальної форми – висновку експерта. Наявність цієї інформації має важливе криміналістичне значення, оскільки дозволяє визначити напрямок пошуку злочинця, його швидке затримання і викриття у вчиненні злочину [236, с. 36].

Аналіз слідчої та судової практики показує, що абсолютна більшість злочинів, учинених у сфері обігу вогнепальної зброї належить до розряду «чоловічих» [283, с. 159]. Радше винятком із правила є випадки, коли у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, брала участь жінка. Зазвичай, її роль полягала у вчиненні підготовчих дій.

Серед осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 263¹ КК України, чоловіки займають 97 %, жінки – 3 %, з них 69 % одружені (Додаток Б). Такий стан речей можна пояснити історичними традиціями, тим, що предметами озброєння зазвичай користуються саме чоловіки, які використовують певні знання, досвід та навички для незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння, визначених ст. 263¹ КК України.

Аналіз вивчених кримінальних проваджень свідчить, що незаконним виготовленням, ремонтом та переробкою предметів озброєння часто займаються особи, які мають навички із застосування засобів озброєння у зв'язку з професійною діяльністю (22 %), зі службою в правоохоронних органах, охоронних структурах тощо (17 %) військовослужбовці, які проходили службу в Збройних силах України (24 % (15 % – за контрактом; 9 % – строкову)); волонтери та особи, які займаються транспортними та пасажирськими перевезеннями в зоні активних бойових дій (14 %); особи, які раніше працювали

(працюють) на оборонних підприємствах (зброєві майстри, токарі, фрезерувальники, спеціалісти із закалювання металу та ін.) (12 %); мисливці (13 %); спортсмени, які займаються стрільбою з вогнепальної зброї (2 %) (Додаток Б).

Як відомо, вік злочинця, значною мірою визначає його мислення, поведінку, наявність життєвого досвіду. Відповідно до вивчених матеріалів кримінальних проваджень на момент учинення кримінального правопорушення злочинці перебували у віці 18-25 років (9 %), 25-35 років (25 %), 35-45 років (37 %), 45-50 років (21 %), понад 50 років (8 %) (Додаток Б). Із зазначеного вбачається, що особи віком від 35 до 45 років володіють найбільшою криміногенністю.

Більшість злочинців (58 %) проживали в обласних центрах та у великих містах, 31 % – у невеликих містах та районних центрах, 11 % є жителями сіл та селищ. При цьому, варто зауважити, що значна частина злочинців (39 %) представлена регіонами, на території яких, або поруч з якими тривають активні бойові дії (Додаток Б).

Іще одним критерієм є рівень освіченості особи. Такі дані можуть свідчити про залежність антисуспільних дій осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 263¹ КК України, від рівня інтелектуального розвитку та освіти, що впливає на коло їх потреб та інтересів, визначає особливості проведення часу і поведінку. Вказані дані дають змогу розкрити окремі аспекти психологічного ставлення злочинця до вчиненого.

Загальноосвітній рівень таких осіб характеризується таким чином: 44 % злочинців мали базову та повну загальну середню освіту, 14 % – вищу освіту, 42 % – спеціальну технічну освіту. На момент вчинення кримінального правопорушення значна частина осіб не працювала та не навчалася (38 %) (Додаток Б). Як бачимо, серед підозрюваних за вчинення вказаних кримінальних правопорушень 83 % мали середню або середню-спеціальну освіту.

У 6 % випадків особами, які використовували службове становище для

вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, були: особи, які обслуговують, ремонтують зброю; особи, в чиї обов'язки входить знищення, утилізація предметів озброєння; матеріально-відповідальні особи, які зобов'язані забезпечити збереження предметів озброєння: начальники складів, командири підрозділів та ін.; особи, які безпосередньо виконували обов'язки з охорони [61, с. 140-141].

Як свідчать результати вивчених кримінальних проваджень, 41 % осіб раніше були засуджені, 12 % з них були судимі більше одного разу, близько третини від усіх засуджених були судимі за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї (Додаток Б).

Як вбачається з викладеного, значна частина злочинців мають кримінальний досвід, досвід військової служби, навички поводження з вогнепальною зброєю та вибуховими пристроями. Значний відсоток злочинців складають колишні військовослужбовці, які перебували в зоні бойових дій, зокрема як добровольці або волонтери, проживали в зоні активних бойових дій, чи неподалік від них. Такий стан речей можна пояснити низькими моральними якостями вказаних осіб, легким доступом до предметів озброєння.

Мета злочину – це ідеальна модель результату, якого прагне досягти особа шляхом учинення протиправних дій. Мета не лише спрямовує діяльність, а й зумовлює систему засобів, способів, за допомогою яких здійснювана діяльність має забезпечити досягнення бажаного результату [286, с. 50].

Встановлення мотиву кримінального правопорушення є одним з головних завдань розслідування, а його своєчасне і точне з'ясування впливає на ефективність розслідування, оскільки дозволяє встановити особу, що вчинила кримінальне протиправне діяння, і вжити всіх необхідних заходів кримінального переслідування. На нашу думку, навіть у тих випадках, коли закон прямо не вимагає встановлення мотиву вчинення кримінального правопорушення, його необхідно з'ясовувати через те, що це дає можливість більш повно й точно визначити ступінь суспільної небезпеки підозрюваного та вчиненого ним діяння.

Загалом дані про мотиви та мету вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, можуть бути використані під час висування слідчих версій стосовно суб'єкта та суб'єктивної сторони протиправної дії, організації пошуку злочинця, вибору тактичних прийомів в ході проведення слідчих (розшукових), процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ).

З аналізу вивчення матеріалів кримінальних проваджень можемо виділити такі мотиви вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України: спонукання мати зброю в особистому користуванні для самозахисту, мисливства або рибальства, «про всяк випадок» (41 %); корисливий (35 %); наміри з учинення інших кримінальних правопорушень із застосуванням зброї (9 %); бажання помсти на ґрунті негативних міжособистісних відносин, зокрема ревності (6 %); виконання охоронних функцій (4 %); інтерес або колекціонування (3 %); расової, національної чи релігійної нетерпимості (2 %) (Додаток Б).

Найбільш поширена корислива мотивація вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, як і кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, зазвичай передбачає кінцеву мету – її подальшу реалізацію за гроші (вчинення грабежів, розбоїв, вимагання, організація озброєної банди, рейдерства, озброєння під виглядом виконання охоронних функцій або забезпечення економічної безпеки комерційних структур та ін.) [6, с. 64].

До прикладу, 28.02.2019 р. К. та А., діючи умисно та з корисливих мотивів, за попередньою змовою групою осіб, вчинили закінчений замах на умисне вбивство С. способом, небезпечним для життя багатьох осіб (ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК України), а саме шляхом використання вибухового пристрою, виготовленого ними саморобним способом, за попередньою змовою групою осіб [122].

До джерел інформації про мотив кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, слід віднести саму особу (підозрюваний, свідок, а також потерпілий у разі сукупності злочинів), предмети побуту злочинця (особисті записи, зокрема в електронному вигляді) тощо. Джерелом інформації про мотив кримінального правопорушення може бути Інтернет-мережа. Так, за допомогою Інтернет-сайтів з продажу, обміну зброєю, користувачі спілкуються між собою, здійснюють пошук інформації, яка їх цікавить у повсякденному житті, зокрема з метою реалізації злочинних намірів, надають інформацію про себе, що може свідчити про їх особисті інтереси та спонукання. Отримання такої інформації може дати можливість висунути та перевірити відповідні версії в кримінальному провадженні, зокрема щодо реалізації, застосування незаконно виготовлених, перероблених особою предметів озброєння.

З вивчених кримінальних проваджень вбачається певна недооцінка слідчими інформації, яка міститься в Інтернет-джерелах. Лише у 6 % кримінальних проваджень за ознаками ст. 263¹ КК України з'ясовувались відомості про наявність відповідної інформації у Інтернет-джерелах, зокрема на Інтернет-сторінці підозрюваного, свідків (Додаток Б).

Криміналістами неодноразово наголошувалось, що вживання алкоголю або наркотичних засобів негативно позначається на психічній діяльності особи і впливає на вибір способу життєдіяльності й часто є спонукальним чинником до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

За даними вивчення кримінальних проваджень, зазначені кримінальні правопорушення зазвичай (у 95 % випадків) вчинялись однією особою, у співучасті з іншими особами – у 5 % (Додаток Б). Як бачимо, лише в кожному двадцятому випадку кримінальні правопорушення, передбачені ст. 263¹ КК України, мали груповий характер. Хоча, як свідчить проведене нами опитування слідчих та оперативних працівників, при розслідуванні вказаної категорії кримінальних правопорушень такі випадки трапляються частіше (18 %), однак

доведення зазначених обставин під час досудового розслідування викликає значні труднощі (Додаток Б).

Крім того, за даними опитування, зазначені дії вчинялись на замовлення, зазвичай за грошову винагороду, для вчинення кримінального правопорушення іншими особами (16 %) (Додаток А). Зокрема, К. у невстановлений час та місці незаконно виготовив вибухову речовину гексаметилентрипероксиддіамін на замовлення М., підозрюваного в іншому кримінальному провадженні за ч. 1 ст. 263 КК України [123].

Особливу складність при розслідуванні таких випадків представляє не встановлення безпосереднього виконавця кримінального правопорушення, а саме його організатора та спільників злочинної організації з обігу відповідних предметів озброєння.

Аналіз кримінальних проваджень, а також оперативна інформація, що міститься у матеріалах оперативної розробки, свідчить про те, що в багатьох випадках вказані протиправні діяння так чи інакше пов'язані з учиненням кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, або з діяльністю злочинних угруповань. Довести увесь ланцюг злочинних дій у таких кримінальних провадженнях надзвичайно складно. Крім того, після виділення матеріалів досудового розслідування за ст. 263¹ КК України з відповідного кримінального провадження, слідчі особливо не перевантажують себе пошуком логічних зв'язків у окремих кримінальних провадженнях, обмежуючись направленням формальних доручень оперативним підрозділам у порядку ст. 40 КПК України та отриманням формальних рапортів. Також з вивчених кримінальних проваджень вбачається, що часто слідчі навіть не допитують як свідків осіб, підозрюваних у кримінальних провадженнях, з яких виділено матеріали досудового розслідування за ознаками ст. 263¹ КК України, не вживаються необхідні заходи, спрямовані на перевірку усіх версій у кримінальному провадженні.

Під час вивчення матеріалів проваджень нами виявлено й інші системні

порушення. Зокрема, у кримінальному провадженні № 12019150020002666 проведено слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) (далі – НСРД) та процесуальні дії, спрямовані на з'ясування обставин, попередньо кваліфікованих за ч. 2 ст. 15, п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України. Натомість, після перекваліфікації кримінального правопорушення на ст. 263¹ КК України не було вжито жодних заходів та не проведено необхідних слідчих (розшукових) та процесуальних дій, спрямованих на встановлення обставин незаконного виготовлення вибухових пристроїв, а також осіб, причетних до вказаного кримінального правопорушення, було формально виконано вказівки, надані керівником органу досудового розслідування в порядку ст. 39 КПК України [116].

Підсумовуючи, зазначимо, що нами були визначені такі криміналістично вагомні ознаки особи злочинця: це здебільшого особи чоловічої статі, середнього віку, які мають загальну середню або спеціальну технічну освіту, досвід користування предметами озброєння, часто притягувалися до кримінальної відповідальності, неодружені, не мають постійного місця роботи. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв часто супроводжується вчиненням інших кримінальних правопорушень, зокрема передбачених ст. ст. ст. ст. 15, 115, 129, 187, 194, 195, 262, 263, 264 КК України.

1.2.4. Слідова картина кримінального правопорушення

Одним з ключових елементів криміналістичної характеристики кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, є особливості утворення матеріальних та ідеальних слідів і місць їх ймовірного знаходження. Адже без детального кваліфікованого збирання, зберігання, дослідження і оцінки слідів кримінального протиправного діяння неможливе досягнення мети оперативного, всебічного повного, та неупередженого розслідування.

Виявлення слідів і встановлення причинних зв'язків між ними дозволяє побудувати картину події, вірогідні або дійсні моделі кримінального правопорушення, механізм його моделі кримінального правопорушення, механізм його вчинення. У своїй сукупності сліди, що містяться в обстановці кримінального правопорушення, складають слідову картину – сукупність логічно взаємопов'язаних, матеріальних та ідеальних, слідів, що відображають як механізм протиправного діяння, так і дії його учасників на момент виявлення [109, с. 11; 226, с. 181; 236, с. 39]. Подія кримінального правопорушення та підготовка до нього (в усіх його фазах) відбуваються в певній обстановці, елементи якої залишають власні сліди зовні, що можуть бути виявленими та вивченими під час розслідування [145, с. 12].

Досліджуючи слідову картину незаконного обігу вогнепальної зброї, можемо зауважити, що спектр слідів зброї є досить широким і залежить від багатьох факторів: моделі зброї; використовуваних боєприпасів; умов учинення кримінального правопорушення; дій, які виконує суб'єкт для приховування слідів кримінального правопорушення. До слідів зброї П.Д. Біленчук відносить, насамперед, сліди-предмети: зброю, боєприпаси, різні речі (шомпол, протирку, кобуру, пакувальний матеріал, в якому зберігалась зброя (тканина, папір, дерево)); сліди взаємодії зброї, боєприпасів з предметами оточення: пробоїни, вм'ятини, зруйновані предмети (скляні, керамічні), зрештою, це сліди на тілі людини, розриви, кіптява на тканинах (пасок обтирання), гільзи, дріб, пижі, прокладки, незгорілі порошинки, сліди кіптяви [24, с. 292-293]. Окремі із зазначених слідів можуть бути виявлені, вилучені та використанні під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України.

На основі даних вивчення матеріалів кримінальних проваджень нами визначено типові сліди досліджуваних кримінальних правопорушень залежно від об'єкта знаходження: на предметі злочинного посягання (зброї, боєприпасах, вибухових речовинах та пристроях) – 100 % на місці незаконного виготовлення, переробки чи ремонту – 19 %; в інших місцях, зокрема й на особі та на її одязі –

6 % (Додаток Б).

Беззаперечною є важливість вилучення слідів-предметів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій (огляду, обшуку), зокрема: зброї, окремих її частин, бойових припасів, вибухових речовин та пристроїв, слідів їх використання, документів, електронних носіїв інформації.

Слідова картина досліджуваних кримінальних правопорушень має свою специфіку, виражену в тому, що звичайні матеріальні сліди (рук, ніг, транспортних засобів та ін.), хоча й присутні, але зазвичай мають другорядне значення. Найважливіші сліди кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, здебільшого відображаються безпосередньо на предметах озброєння. Крім того, це можуть бути сліди у вигляді різноманітної фіксованої інформації на магнітних носіях, у чорнових записах, документах та ін. У зв'язку з цим не слід недооцінювати значення так званих субстанціональних слідів (запаху, голосу і ДНК) у визначенні особи, яка вчинила злочин [62, с. 43].

Узагальнення й аналіз кримінальних проваджень за ст. 263¹ КК України, дозволяє серед слідів, виявлених на предметах озброєння, місці події, на злочинцях і в місцях їхнього проживання, виділити такі групи: 1) матеріально фіксовані відображення – сліди внесення конструктивних змін у вогнепальну зброю, боеприпаси, вибухові речовини та пристрої (100 %), сліди рук (12 %), взуття (8 %), транспортних засобів (3 %); 2) предмети і речі, залишені злочинцями на місці події (пижі, схеми, спеціальні пристосування, збройне мастило, порох тощо) (18 %); 3) мікрооб'єкти (13 %); 4) електронні відображення (6 %) (Додаток Б). Дослідження інформативного змісту зазначених слідів сприяє встановленню певних характеристик підозрюваного, а також ознак його винуватості.

Знаряддя кримінального правопорушення – це матеріальні речі і предмети, що використовуються для вчинення вказаного кримінального правопорушення і мають прямиий зв'язок зі способом його вчинення; водночас засоби – це речі, предмети і процеси, які використовуються під час реалізації злочинного наміру

та опосередковано пов'язані зі способом вчинення протиправного діяння.

Типовими слідами кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, вважаються такі сліди: матеріальні сліди (зовнішності, шкіряного покриву, рук волосся, частинки крові, шкіри, слина, запах та ін.); матеріальні сліди спеціально виготовлених та пристосованих знарядь учинення кримінального правопорушення (гільзи, дріб, прокладки, пижі та ін.); ідеальні сліди (показання свідків, підозрюваного тощо);

До ідеальних слідів зазначених кримінальних правопорушень, які залишилися в пам'яті свідків та підозрюваних, відносяться факти, події та інформація, сприйняті в їх свідомості. До цієї групи слідів можна віднести відомості про: спостереження особою факту вчинення дій з незаконного виготовлення, ремонту, переробки, отримання інформації з інших джерел; особу, час, місце, тривалість вчинення таких дій; дії та поведінку інших осіб, причетних до таких дій; осіб, що висловлювали погрози на адресу свідків та ін.

Урахування логічних зв'язків між відповідними слідами та активною діяльністю з підготовки та вчинення протиправних дій дає можливість логічно правильно вибудувати алгоритм розслідування вказаного кримінального правопорушення.

Сліди можуть бути залишені злочинцями не тільки на місці кримінального правопорушення, а й за його межами, неподалік від нього, де зручно позбутися непотрібних предметів, виявлених під час проведення огляду, обшуку. Насамперед йдеться як про незаконно виготовлені, перероблені, відремонтовані предмети озброєння, визначені ст. 263¹ КК України, так і про їх конструктивні частини, предмети та пристосування, різного роду носії інформації (записники, гаджети тощо), на яких можуть залишитися сліди пальців рук підозрюваних, їхнє волосся, інші біологічні об'єкти.

Отже, аналіз кримінальних проваджень за ст. 263¹ КК України, а також наукових доробків щодо їх типової слідової картини, сприяли здійсненню типізації таких слідів: матеріальні сліди (сліди-відображення, сліди-речовини,

сліди-виділення); сліди спеціально виготовлених та пристосованих знарядь учинення кримінального правопорушення (пижі, гільзи, дріб, прокладки та ін.); електронні сліди (інформація, відображена в електронному листуванні, в соціальних мережах тощо); ідеальні сліди (показання підозрюваного, свідків тощо).

Значення слідової картини для розслідування даних кримінальних правопорушень визначається з точки зору її інформативності. Аналіз виокремлених нами слідів може дати необхідні відомості для встановлення моделі події, обрання напряму розслідування, виявлення інших доказів, прогнозування моделі можливої поведінки правопорушника тощо.

1.2.5. Обстановка вчинення кримінального правопорушення

Обстановка вчинення кримінального правопорушення як частина матеріального середовища, що містить, крім ділянки території, сукупність різних предметів, поведінку учасників події, психологічні взаємовідносини між ними [171, с. 184], є одним з основних структурних елементів криміналістичної характеристики, оскільки вона суттєво впливає на поведінку злочинця та вибір ним об'єкта, способу, засобів вчинення кримінального правопорушення. Варто вказати на методологічний принцип взаємної детермінації вказаного та інших елементів криміналістичної характеристики злочинів [69, с. 191]. На нашу думку, при дослідженні обстановки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, слідчим має ставитися та вирішуватися система загальних та окремих завдань, успішна реалізація яких сприятиме досягненню основної мети розслідування.

Вважаємо, що обстановка вчинення дослідженого кримінального правопорушення є структурою, до якої входять такі компоненти, як місце, час та умови вчинення кримінального правопорушення, обставини, що сприяють його вчиненню.

Час і місце вчинення кримінального правопорушення в широкому

розумінні слова – самостійні категорії кримінального, кримінально-процесуального права і криміналістики. Разом з тим вони – невід’ємні складові обставини вчинення кримінального правопорушення, тому встановлення часу і місця вчинення кримінального правопорушення є одночасно елементом процесу з’ясування обставини вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Їх точне встановлення надзвичайно важливе у разі, коли виникає, наприклад, питання про алібі, конкретність підозри, виявлення предметів, що згодом можуть стати речовими доказами в кримінальному провадженні.

З’ясування місця кримінально протиправної події є важливим у всіх кримінальних провадженнях з урахуванням не лише кваліфікації діяння. Установлення місця вчинення кримінального правопорушення виконує важливу процесуальну функцію і допомагає вирішити такі завдання кримінального провадження: визначити місце провадження досудового слідства і підсудність кримінального провадження; встановити місцезнаходження можливих доказів, а також провести огляд, обшук тощо; встановити можливе коло осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення [57, с. 56].

Місце не є обов’язковим елементом об’єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 263¹ КК України, однак, відповідно до КПК України, підлягає встановленню. У досліджуваних кримінальних провадженнях обставина місця вчинення кримінального правопорушення може більше стосуватися доказового факту, ніж головних елементів предмета доказування.

Найбільшу кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, виявлено у великих містах і промислових центрах, а також у містах, які знаходяться неподалік від зони активних воєнних дій (насамперед, у Києві, Харкові, Запоріжжі, Одесі, Дніпрі, Кривому Розі). Такий розподіл місць незаконного виготовлення, ремонту, переробки предметів озброєння можна пояснити тим, що в містах зосереджена велика кількість громадських закладів, місць проведення дозвілля, людей з більшими фінансовими можливостями, що

породжує «попит» на, застосування, носіння (насамперед кримінальним елементом) вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин. Крім того, як зазначають окремі науковці, велика щільність населення в містах та їх інфраструктура створює найбільш сприятливі умови для приховування злочинної діяльності [6, с. 41; 291, с. 81].

Зазвичай обстановка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, тісно пов'язана зі способом вчинення кримінального правопорушення, який часто обирається злочинцем з урахуванням реально існуючих оточуючих факторів. Подекуди особливу важливість у з'ясуванні обстановки вчинення вказаних кримінальних правопорушень має інформація про такі елементи матеріальної обстановки злочину, як початкові місця знаходження зброї та місця її зберігання (приховування) [5, с. 42].

Аналіз слідчої практики дозволяє стверджувати, що незаконне виготовлення, переробка чи ремонт злочинцями предметів озброєння може здійснюватися в таких місцях: домоволодіння (квартири, дачі, підвали, надвірні споруди тощо) (49 %); місця роботи, навчання, служби (13 %); інші законспіровані місця (гаражні кооперативи, спеціально облаштовані майстерні тощо) (38 %) (Додаток Б).

Логічно, що у разі, коли предмети озброєння незаконно виготовляються, переробляються чи ремонтуються в загальнозаконспірованих місцях (майстернях, гаражах, квартирах тощо), це значно ускладнює як місця їх зберігання, так і процес їх можливого обігу, встановлення всіх членів злочинної організації (у разі підтвердження такої версії).

Особливу важливість у розслідуванні вказаних кримінальних правопорушень має інформація про місця-джерела початкового походження незаконно виготовлених, перероблених чи відремонтованих предметів озброєння. Відповідно до отриманих нами емпіричних даних, це можуть бути відомості про: місця проживання, оренди житла (42 %); майстерні, приміщення з обладнанням, пристосованим для саморобного виготовлення предметів

озброєння (28 %); окремі орендовані місця на ринках, у торгових центрах, павільйонах, у місцях значного скупчення людей тощо (16 %); підприємства, організації, які здійснюють торгівлю, ремонт або використання зброї на законних підставах (8 %); військові частини, підрозділи правоохоронних органів (4 %); оборонні підприємства (2 %) (Додаток Б).

Також слід наголосити, що з'ясування конкретного часу може сприяти органам розслідування у встановленні конкретної особи, що вчинила суспільно-небезпечне діяння. Час є необхідною умовою вивчення причинно-наслідкових зв'язків і взаємовідносин між елементами криміналістичної характеристики [98, с. 43].

У процесуальних документах час учинення кримінального правопорушення допустимо зазначати в різний спосіб. На відміну, скажімо, від кримінальних проваджень про незаконний збут вогнепальної зброї, де час має встановлюватись якомога точніше, у кримінальних провадженнях про незаконне виготовлення вогнепальної зброї, як про триваючий злочини, час учинення цих дій може бути визначено менш чітко (приміром, у березні-квітні 2023 року). Однак, це не позбавляє слідчого обов'язку якомога точніше з'ясувати часові межі здійснення підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Аналіз слідчої та судової практики дозволив визначити, що час вчинення кримінального правопорушення у різного роду домоволодіннях не має чіткої характеристики, оскільки зазвичай обирається злочинцем довільно. Найбільша кількість вказаних кримінальних правопорушень, які були вчинені в місцях роботи, навчання, служби, припадає на час послаблення режиму контролю за робочим процесом, несенням служби, охороною відповідного об'єкта. Стосовно сезонності вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, то емпіричні дані вказують на відсутність певних особливостей вказаного кримінального правопорушення.

Отже, обстановка вчинення кримінального правопорушення,

передбаченого ст. 263¹ КК України, на пряму зумовлюється об'єктом посягання. До неї в широкому плані включаються відомості про місце, час й інші умови реалізації дій з підготовки, вчинення та приховування протиправного діяння. Найбільшу актуальність відомості про обстановку вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії мають на початковому етапі розслідування, коли необхідно встановити особу злочинця, виявити характерні сліди кримінального правопорушення.

Висновки до розділу 1

Потреба у систематизації відомостей про зміст дисертаційних та монографічних праць, наукових статей з обраної проблематики на території сучасної України та пострадянського простору викликана відсутністю відповідних комплексних досліджень, необхідністю належного наукового забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Аналізуючи всю сукупність попередніх наукових досліджень, встановлено, що незважаючи на ґрунтовну розробленість загальних проблем розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння, окремих методик, які б стосувались саме незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, у сучасній доктрині вироблено не було.

Огляд літературних джерел, дисертаційних робіт та емпіричних досліджень дав підстави констатувати наявність малодосліджених, актуальних та невирішених наразі проблем, як то: невнесення відомостей про кримінальні правопорушення до ЄРДР; відсутність однакового підходу до їх кваліфікації; визначення територіальної підслідності; відсутність оперативності в діях

правоохоронців; недостатня ретельність під час проведення слідчих (розшукових) дій; слабка взаємодія слідчих та оперативних підрозділів, осіб, які володіють спеціальними знаннями; недостатній обмін інформацією про кримінальні провадження між різними підрозділами; відсутність належного процесуального керівництва досудовим розслідуванням та ін.

Предметом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, а не засоби ініціювання вибуху. Бойові припаси та вибухові речовини співвідносяться як частина й загальне, адже вибухові речовини є невід'ємним компонентом бойових припасів, з яких завжди можна отримати вибухові речовини. Визначено характерні ознаки вибухових пристроїв: одноразовість використання, що зумовлена конструктивною особливістю виробу; спроможність спричинити тяжкі наслідки шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу, інших подібних речовин.

Потребує розроблення відповідний закон, який урегулюватиме правовідносини, пов'язані з обігом цивільної вогнепальної зброї, бойових припасів до неї, а також конструктивно схожих зі зброєю та бойовими припасами виробів, зокрема щодо унеможливлення вільного трактування оцінки дій особи, причетної до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

Визначено типові способи вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, які полягають у таких активних діях щодо вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв: виготовлення (щодо усіх визначених у диспозиції статті предметів озброєння); переробка, видалення маркування, зміна маркування (виключно щодо вогнепальної зброї). Стосовно внесення конструктивних змін до бойових припасів, то кримінальна відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, настає лише за їх

незаконне виготовлення. Натомість законодавцем необґрунтовано упускається такий спосіб, як незаконна переробка, що спонукало до пропозиції з внесення відповідних змін до змісту вказаної статті.

Більшість способів вчинення кримінального правопорушення, передбачених ст. 263¹ КК України, є повноструктурними, тобто мають етапи: 1) підготовки: вибір приміщень; підбір та підготовка необхідних матеріалів, пристосувань, інструментів; використання загальнодоступної інформації у відкритих джерелах щодо виготовлення, внесення конструктивних змін у предмети озброєння; придбання інструментів, металообробних пристосувань; відвідування об'єктів, пов'язаних з їх виробництвом, зберіганням та використанням; цілеспрямоване обстеження зон військових конфліктів; 2) безпосереднього вчинення та 3) приховування: неявка за викликом; давання неправдивих показань; відмова від давання показань; висунення неправдивого алібі; знищення слідів і знарядь; здійснення впливу на свідків. Дії, які охоплюються ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, часто є окремою ланкою у ланцюгу детально спланованої злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

Окрім типових способів учинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, виявлено тенденції до вдосконалення та осучаснення способів незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння: високотехнологічна переробка, виготовлення з використанням сучасних технічних засобів; використання довідникової інформації, купівля окремих конструктивних механізмів, деталей до предметів озброєння через Інтернет-сайти; застосування засобів маскування (використання сучасних засобів комунікації, знищення невдалих зразків зброї та її основних частин, створення тайників тощо).

Типовими мотивами вчинення вказаних кримінальних правопорушень є: спонукання мати зброю в особистому користуванні для самозахисту;

корисливий; мисливства; виконання охоронних функцій; інтерес або колекціонування. В багатьох випадках незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв супроводжувалось вчиненням інших кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 262, 263, 264, 187, 115 КК України, пов'язана з діяльністю злочинних угруповань.

На основі узагальнення практики та наукових джерел, виділено криміналістично значущі ознаки, що характеризують особу злочинця: це в абсолютній більшості чоловіки, віком 35-45 років, які мають загальну середню або спеціальну технічну освіту, навички поводження з вогнепальною зброєю та іншими предметами озброєння, раніше притягувалися до кримінальної відповідальності, або ведуть антисуспільний спосіб життя, зазвичай неодружені, не мають постійного місця роботи.

Слідова картина кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, характеризується наявністю таких типових слідів, виявлених на предметах злочинного посягання, на місці незаконного виготовлення, переробки чи ремонту, за місцем проживання: сліди внесення конструктивних змін у вогнепальну зброю, боеприпаси, вибухові речовини та пристрої, сліди рук, взуття, транспортних засобів; предмети та речі, виявлені на місці події (схеми, пижі, спеціальні пристосування, збройне мастило, порох тощо); мікрооб'єкти; електронні відображення.

Обстановка вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, характеризується сукупністю різних просторово-часових характеристик, під впливом яких реалізуються дії з підготовки, вчинення та приховування відповідних протиправних дій. Типовими місцями незаконного виготовлення, переробки чи ремонту злочинцями предметів озброєння визначено: домоволодіння (квартири, дачі, підвали, надвірні споруди); інші законспіровані місця (гаражні кооперативи, спеціально облаштовані майстерні

тощо); місця роботи, навчання, несення служби. Час вчинення кримінального правопорушення у різного роду домоволодіннях не має чіткої характеристики, оскільки зазвичай обирається злочинцем довільно. Найбільша кількість зазначених кримінальних правопорушень, учинених у місцях роботи, навчання, служби, припадає на час послаблення режиму контролю за робочим процесом, несенням служби, охорони відповідного об'єкта.

РОЗДІЛ 2

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ
НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ, ПЕРЕРОБКИ ЧИ РЕМОНТУ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ, НЕЗАКОННОГО
ВИДАЛЕННЯ ЧИ ЗМІНИ ЇЇ МАРКУВАННЯ, АБО НЕЗАКОННОГО
ВИГОТОВЛЕННЯ БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ЧИ
ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ**

2.1. Типові слідчі ситуації, версії та планування першочергового етапу розслідування

Рекомендації щодо визначення основних напрямів і методів розслідування багато в чому залежать від слідчих ситуацій, що складаються на початковому етапі розслідування та вказують на зміст та напрям діяльності суб'єктів кримінального провадження [157, с. 176]. Застосування ситуаційного підходу під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, також має важливе методологічне значення, адже виділення типових слідчих ситуацій дозволяє сформулювати адекватні відповідним тактичним завданням програми діяльності слідчого та інших суб'єктів з метою встановлення обставин кримінального правопорушення [255, с. 964].

У контексті предмету дослідження визначимо типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, та програму дій щодо їх вирішення.

Вивченню слідчих ситуацій та розробці на їх основі алгоритмів пошуку відомостей про кримінальне правопорушення та злочинця, а також рекомендацій з проведення слідчих (розшукових) дій та ОРЗ на різних етапах розслідування приділяли увагу багато криміналістів [4, с. 86-88; 17; 50; 98, с. 16; 255, с. 961–965; 287]. Прагнення всебічно охарактеризувати поняття слідчої ситуації, її зміст,

обумовило існування в літературі великої кількості різних за сутністю визначень та відповідних класифікацій, зокрема тих, які стосуються кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння [250, с. 111-115].

В основу вказаних класифікацій покладено різні критерії, як то: за обсягом початкової інформації; за джерелом одержаної інформації про вчинене кримінальне правопорушення; за ступенем поінформованості про особу злочинця; залежно від слідоутворюючого механізму та способів учинення кримінального правопорушення; залежно від бажання співпрацювати з органами розслідування; за місцем виявлення зброї; за кількістю можливих співучасників кримінального правопорушення тощо.

Водночас, кримінальні правопорушення, передбачені ст. 263¹ КК України мають свою специфіку, що обумовлена як змістом та обсягом початкової інформації, так і джерелами, з яких вона отримується. Також слід зазначити, що їх розслідування ускладнюється низкою чинників. Зокрема, складними вважаються випадки розслідування, коли незаконне виготовлення, переробка, ремонт предметів озброєння супроводжується їх зберіганням, збутом, застосуванням під час вчинення інших кримінальних правопорушень (погрозою вбивством або знищенням майна, застосуванням фізичного насильства, знищенням або пошкодженням майна та ін.), та, за наявності підстав, потребує додаткової кваліфікації за ст. ст. 15, 115, 129, 187, 194, 195, 262, 263, 264 КК України.

Розкриваючи зміст можливих слідчих ситуацій у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України, варто зробити застереження, що типовість таких слідчих ситуацій є умовною. Адже, як слушно зазначає А.А. Мацола, конкретна слідча ситуація, завжди є індивідуальною і типізувати її можна лише за одним елементом численних її компонентів. Вона характеризує певний стан кримінального провадження, вирішені і невирішені завдання, результати та труднощі розслідування, перспективу успішного встановлення обставин

злочину [144, с. 88].

Слід зауважити, що типові слідчі ситуації в кримінальних провадженнях за ознаками ст. 263¹ КК України характеризуються динамічністю та змінюваністю протягом усього розслідування. Одним з найефективніших засобів реагування органів досудового розслідування на будь-які зміни в слідчій ситуації є раціональне планування, зокрема висунення та перевірка обґрунтованих версій, а також організація відповідних процесів розслідування кримінального правопорушення. На доцільність планування у всіх випадках розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, вказали 63 % опитаних слідчих, співробітників оперативних підрозділів, прокурорів; робити це залежно від ситуації розслідування схильні 34 % респондентів (Додаток А).

Основу планування розслідування будь-якого кримінального правопорушення складають слідчі версії, тобто ймовірні обґрунтовані припущення слідчого про подію злочину або особу злочинця в цілому чи окремі факти, що підлягають установленню [20, с. 78; 285, с. 42]. Криміналістична версія за своєю логічною природою є: самостійним різновидом гіпотези, яка використовується у розслідуванні; пояснює пов'язані з подією кримінального правопорушення факти; перевіряється у встановлені строки компетентними суб'єктами, встановленими законом методами і засобами [99, с. 83].

Більшість науковців, по суті, приходять до висновку, що версії є різновидом окремої гіпотези, які у результаті, трансформуються в завдання розслідування на конкретному його етапі, встановлення яких і складає суть планування розслідування. Версії можуть бути виведені як з доказової інформації, так і з даних, отриманих в результаті оперативно-розшукової діяльності, а також із будь-яких інших джерел. Другим етапом побудови криміналістичної версії є її формулювання. Версії, необхідні для формулювання, не пропонуються в категорично однозначній формі, що дозволяє отримати в результаті їх перевірки конкретну негативну або позитивну відповідь. Третій рівень – виведення зі сформульованої версії найбільш вірогідних наслідків.

Четвертий етап – їх практична перевірка за допомогою технологічних та непроцесуальних засобів.

На початковому етапі розслідування обсяг і спрямування слідчих версій безпосередньо залежить від кількості і якості початкової інформації. Висування загальних і окремих версій дозволяє слідчому внести в процес розслідування елемент планування. Найбільший практичний інтерес представляє висування окремих версій про особу злочинця та про спосіб учинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, оскільки такі дані є найважливішими в інформаційному полі початкового етапу розслідування. Актуальними також є версії, перевірка яких спрямована на виявлення фактів та знарядь вчинення кримінального правопорушення, встановлення причетних до нього осіб, вироблення способів подолання протидії встановленню обставин вчиненого та ін. За результатами опитування слідчих, співробітників оперативних підрозділів та прокурорів, під час розслідування означених кримінальних правопорушень усі версії були перевірені в 72 % випадків (Додаток А).

Як свідчать матеріали вивчених кримінальних проваджень, підставою для внесення даних в ЄРДР за фактом вчинення кримінального правопорушення, кваліфікованого за ст. 263¹ КК України, стала інформація, яка надійшла до правоохоронних органів з таких джерел: а) заяви та повідомлення про кримінальне правопорушення, які надійшли від громадян (34 %); б) повідомлення, отримані із засобів масової інформації (далі – ЗМІ) (6 %); в) матеріали досудового розслідування, виділені з інших кримінальних проваджень (41 %); г) матеріали, отримані з оперативних джерел (8 %); г) повідомлення, отримані від громадських формувань та організацій (4 %); д) інформація, отримана від Служби безпеки України (далі – СБУ) та інших правоохоронних органів (7 %) (Додаток Б).

Оскільки час є основним і значущим чинником на початковому етапі розслідування, дії слідчого та оперативних співробітників повинні бути

мобільними. Саме оперативне реагування на протиправну подію на початковому етапі стало запорукою розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України у 74 % випадків кримінальних проваджень (Додаток Б).

Початковий етап розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, передбачає необхідність правильного визначення завдань та алгоритму дій з проведення невідкладних слідчих (розшукових) та процесуальних дій для отримання необхідних доказів у кримінальному провадженні. Ключова мета вказаного етапу полягає в отриманні достатніх доказів вчинення кримінального правопорушення, встановлення особи, яка вчинила вказане правопорушення, для повідомлення їй про підозру. В кожному випадку алгоритм відповідних процесуальних дій та ОРЗ повинен визначатися слідчим на основі індивідуального підходу до конкретної слідчої ситуації.

Як зазначають Ю. М. Береза та К. О. Чаплинський, повноваження кожного слідчого, як керівника слідчо-оперативної групи (далі – СОГ), охоплюють насамперед: планування, координацію, взаємодію, облік і контроль (частково, у питаннях, наприклад, контролю, координації і деяких інших), правове становище керівника групи збігається з повноваженнями начальника слідчого відділу [21, с. 67].

Дискусійним залишається питання про черговість перевірки слідчим висунутих версій. Одним з варіантів є паралельна та одночасна перевірка всіх можливих версій незалежно від їх вірогідності, переконливості та обґрунтованості. Очевидний недолік цього підходу полягає в тому, що при великій кількості версій, що перевіряються, відбувається нерівномірний та нераціональний розподіл сил та засобів, розслідування сильно затягується, процесуальні терміни порушуються, настають й інші несприятливі результати. Альтернативний варіант – першочергова перевірка найбільш вірогідної версії. Хоча цілком очевидно, що навіть найбільш вірогідна версія далеко не завжди є істинною.

Наведемо окремі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, які схожі між собою за низкою досить поширених характеристик та відрізняються за ступенем інформаційної невизначеності, виокремимо версії, найбільш властиві відповідній ситуації, визначимо алгоритм процесуальних дій.

1) Виявлено факт незаконного переміщення, застосування предметів озброєння, та виникають сумніви щодо їх походження. У слідчій практиці досить розповсюдженими є випадки, коли виявляється факт незаконного носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ст. 263 КК України) (42 % вивчених кримінальних проваджень), вчинення іншого кримінального правопорушення (58 %), а про факт здійснення незаконного виготовлення, переробки, ремонту предметів озброєння стає відомо під час досудового розслідування (Додаток Б).

Типовими версіями у зазначеній ситуації будуть такі: а) свідки, підозрювані у кримінальному провадженні, можуть бути причетні до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України; б) особи, які вчинили інші кримінальні правопорушення, володіють інформацією про незаконне виготовлення, внесення конструктивних змін у предмети озброєння, застосовані ними.

У таких випадках виявлені під час проведення огляду місця події предмети озброєння вилучаються та приєднуються до кримінального провадження як речові докази, зазначаються обставини, за яких були виявлені та вилучені предмети, схожі на предмети озброєння. Відомості за відповідним фактом вносяться до ЄРДР та призначаються відповідні експертизи (зазвичай, комплексна молекулярно-генетична, дактилоскопічна та балістична (вибухотехнічна) експертиза). Після отримання висновку експертизи: у разі встановлення, що вилучене не є предметом озброєння, – виділене з основного кримінального провадження закривається на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України;

у разі встановлення, що вилучене є зброєю, зокрема саморобною, чи переробленою, проводяться слідчі (розшукові) дії та НСРД [151, с. 11].

Зокрема, з метою перевірки висунутих версій з урахуванням наявної вихідної криміналістично значущої інформації, слідчий виконує такі дії: допит працівників поліції, очевидців, свідків, понятих, з приводу обставин, за яких було виявлено та вилучено вогнепальну зброю, інші предмети озброєння; вилучає інформацію з відеокамер, реєстраторів тощо та здійснює її огляд відповідно до ст. ст. 167, 168 КПК України; освідчування; пред'явлення осіб для впізнання; призначення комплексної судової молекулярно-генетичної, дактилоскопічної та вибухотехнічної (балістичної), інших видів експертиз залежно від особливостей конкретного кримінального правопорушення; доручає оперативним підрозділам проведення відповідних слідчих (розшукових) дій та НСРД [149, с. 226-227].

2) *Відсутня достовірна інформація про те, хто конкретно вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 263¹ КК України, але є сліди, з яких можна отримати інформацію про нього.* Наприклад, під час оперативних заходів може бути виявлено місце (кімната, підвальне приміщення, гараж, цех, спеціально обладнаний схрон з відповідним приладдям, інструментами), що може свідчити про здійснення незаконного виготовлення, переробки, ремонту предметів озброєння. Так, 14.01.2021 р. під час проведення обшуку в гаражі поряд з помешканням у м. Торезьк, Донецької області, у підвальному приміщенні виявлено 30 гранат РГД-5, п'ять реактивних протитанкових гранатометів (чотири РПГ-22 і один РПГ-26), гранату до підствольного гранатомету, понад 5,5 тис. патронів до різної зброї та інші боєприпаси [117].

Висуваються такі версії: а) об'єкти, речі та інші пристосування, виявлені на місці події, свідчать лише про незаконне виготовлення, переробку, ремонт предметів озброєння; б) сліди на місці події свідчать не тільки про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, а й про вчинення інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням

предметів озброєння; в) виявлені в певному місці об'єкти та речі належать особам, які перебувають на оперативному обліку, або щодо яких вже здійснюється кримінальне провадження.

В такій ситуації зусилля слідчого мають бути спрямовані на організацію та здійснення огляду місця події, виявлення слідів, об'єктів та предметів озброєння, встановлення власника помешкання, транспортного засобу, а після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР – на отримання доказів, що підтверджують винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, або інших кримінальних правопорушень.

Крім того, здійснюється: допит свідків та очевидців; перевірка осіб за оперативними обліками; обшуки за місцем проживання; затримання «на гарячому» причетних до кримінального правопорушення осіб; проведення судових експертиз; проводяться слідчі (розшукові) дії, НСРД та інші процесуальні дії, спрямовані отримання доказів у кримінальному провадженні, зокрема щодо причетності підозрюваного до організованої злочинної діяльності (аналізуються оперативно-довідникові матеріали; здійснюється перевірка наявних слідів за відповідними обліками; організується аудіо-, відеоконтроль місця виявлення вогнепальної зброї (предметів озброєння) та ін.). Також визначається доцільність залучення особи як конфідента та виконання нею спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України) [126].

Як точно визначив П.М. Мельниченко, в зазначеній типовій ситуації можливе висунення й інших версій, зокрема про те, що підозрюваний, щодо якого отримано інформацію, чи хтось із членів його сім'ї або хтось, хто має відношення до його сім'ї, займається виготовленнями зброї. Така версія, може виникнути у разі виявлення в особи спеціальної літератури з виготовлення вогнепальної зброї, креслення окремих вузлів і частин зброї та ін. [149, с. 231-232].

Версії щодо вказаної слідчої ситуації можуть розглядатися й залежно від обсягу та змісту початкової інформації: а) за місцем проживання особи, чи в іншому її володінні (зокрема в транспортному засобі) можуть знаходитись інші предмети озброєння, докази причетності до їх незаконного виготовлення, переробки, збуту, використання зі злочинною метою; б) підозрюваний збув виготовлені, перероблені предмети озброєння; в) незаконно виготовлені, перероблені предмети озброєння знаходяться у схованці; г) підозрюваний незаконно виготовив, переробив предмети озброєння та позбувся або знищив їх.

Різновидом двох вище вказаних слідчих ситуацій є *ситуація, коли виявлено факт переміщення незаконно виготовлених, перероблених предметів озброєння, їх складових з використанням мережі Інтернет, поштових відправлень, а особа злочинця невідома.*

Алгоритм дій слідчого за таких умов має бути спрямований на встановлення осіб, причетних до кримінального правопорушення. Зокрема необхідно: доручити працівникам підрозділів кіберполіції здійснити моніторинг мережі Інтернет з метою встановлення інформації про відповідний Інтернет-ресурс, який забезпечував канал збуту (придбання) предметів озброєння, їх комплектуючих, про можливі контакти тощо; допитати свідків та очевидців, осіб, які виявили факт незаконного переміщення предметів озброєння; здійснити перевірку на причетність вказаних осіб до вчинення кримінального правопорушення.

За наявності достатніх підстав, приміром оперативної інформації про те, що особа здійснює продаж перероблених предметів озброєння в мережі Інтернет, слідчий, прокурор можуть ініціювати проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину у формі контрольованої та оперативної закупки (ст. 271 КПК України). Тут, однак, варто зробити уточнення, що така можливість може бути обумовлена наявністю кримінального провадження, розпочатого за ознаками тяжкого чи особливо тяжкого злочину, вчиненого за сукупністю з кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 263¹ КК України, або без такої. Зазначені

дії спрямовані, насамперед, на встановлення як особи, причетної до незаконного виготовлення, перероблення, ремонту предметів озброєння, так і осіб, які їх збували, зокрема в мережі Інтернет, кур'єрів та ін.

Характеризуючи початкові дії слідчого у такій слідчій ситуації, обумовленій місцем переміщення незаконно виготовлених, перероблених предметів озброєння, з метою перевірки окремих версій, слід враховувати, що традиційний огляд місця події як невідкладна слідча (розшукова) дія тут може бути непридатним, оскільки далеко не завжди під час його проведення можуть бути виявлені прямі докази винуватості особи (наприклад, інструменти та пристосування для внесення конструктивних змін у зброю з метою набуття нею функцій вогнепальної). Водночас куди більш актуальними можуть бути допити свідків, обшук, пред'явлення особи для впізнання, призначення та проведення експертизи, або ж одночасне проведення вказаних та інших процесуальних дій, оперативних заходів.

З метою перевірки зазначених версій слідчому необхідно: допитати працівників поліції на предмет джерела повідомлення інформації; допитати свідків та очевидців (зокрема працівників служб кур'єрської доставки, Інтернет-користувачів та осіб, які мають відношення до створення відповідного Інтернет-ресурсу) з метою встановлення осіб, які мають відношення до поштового відправлення; здійснити перевірку документів та допит осіб з метою фіксування їх особистих даних з наступною перевіркою за оперативними обліками та відпрацюванням на причетність до вчиненого кримінального правопорушення; здійснити огляд носіїв інформації, зафіксованої з відеокамер, реєстраторів тощо відповідно до ст. ст. 167-168 КПК України [149, с. 226].

За наявності кримінального провадження, розпочатого за ознаками тяжкого чи особливо тяжкого злочину, вчиненого за сукупністю з кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 263¹ КК України, або без такої, для перевірки означених версій необхідним є залучення підрозділів боротьби з кіберзлочинністю, фахівців інших правоохоронних органів, зокрема СБУ,

Державної прикордонної служби України (далі – ДПС України) та ін. з метою проведення комплексу слідчих (розшукових) дій та НСРД (зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України) [250, с. 106; 251, с. 113].

Крім того, з урахуванням наявної вихідної криміналістично значимої інформації, слідчий повинен вжити таких заходів: з'ясувати можливість і доцільність оперативної закупки та контрольованої поставки, спеціального слідчого експерименту або імітування обстановки злочину в порядку ст. 271 КПК України [149, с. 227]; провести обшуки; вилучити аудіо-відео записи; призначити комплексну судову молекулярно-генетичну, дактилоскопічну та балістичну та інші види експертиз; надати необхідні письмові доручення оперативним підрозділам тощо.

3) Відома особа злочинця, який заперечує свою причетність до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, переховується від органів досудового розслідування. При цьому є дані, отримані в результаті проведених слідчих (розшукових), процесуальних та / або ОРЗ про те, що дана особа здійснювала незаконне виготовлення, переробку, ремонт предметів озброєння. Однак ця інформація не має підтверджень доказами, наявними на початковому етапі розслідування. На це може вказувати певна слідча інформація на місці події, показання свідків. Така слідча ситуація може супроводжуватись чиненням протидії розслідуванню.

У разі, коли злочинець переховується від органів досудового розслідування, можливе висунення та перевірка версій щодо його місця перебування. Вживається комплекс слідчих (розшукових), НСРД, організаційних та ОРЗ; оголошується розшук підозрюваного.

Доцільно вказати, що протиправні дії, кваліфіковані за ст. 263¹ КК України, можуть бути пов'язані з іншими злочинними діями, переслідувати іншу мету, зокрема бути способом підготовки до інших кримінальних правопорушень. Як

свідчить слідча та судова практика, в 19 % випадків вказані протиправні дії кваліфікувались за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями, передбаченими ст. ст. 186, 187, 189, 257, 262-264, 296 КК України. У таких випадках у слідчого виникають певні труднощі при з'ясуванні та доказуванні злочинних зв'язків. Наприклад, затримано продавця (покупця) «на гарячому» під час збуту вогнепальної зброї з ознаками підробки, затримано кур'єра з вибуховими речовинами та пристроями на шляху прямування, який дає типові для таких ситуацій показання, зазначаючи, що придбав зброю у незнайомих осіб та не знає ким вона незаконно виготовлена.

За таких обставин дії слідчого повинні бути спрямовані на збирання додаткових доказів учинення затриманим, або іншими особами незаконного виготовлення, переробки, ремонту предметів озброєння шляхом проведення необхідних слідчих (розшукових) дій, зокрема допитів, слідчих оглядів (огляду місця події, предметів озброєння, транспортного засобу, одягу чи речей затриманого), обшуків, призначення та проведення відповідних молекулярно-генетичних, дактилоскопічних та балістичних, трасологічних, молекулярно-генетичних та інших експертиз, а також відповідних НСРД (зокрема, шляхом надання доручень оперативним працівникам).

З метою виявлення і фіксації доказової інформації про протиправну діяльність злочинного об'єднання О. С. Тарасенко вказує на доцільність проведення НСРД (ОРЗ), які спрямовані на спостереження за фігурантами злочинного об'єднання, забороненою до обігу річчю (вогнепальною зброєю) або місцем (ст. 269 КПК України); зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України). У подальшому необхідно визначитись із необхідністю і доцільністю проведення контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України) у формі: оперативної закупки чи контрольованої поставки, імітування вчинення злочину та ін. [250, с. 117].

У зазначеній слідчій ситуації також може бути підтверджена / спростована

версія про те, що: а) затриманий вчиняв кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом предметів озброєння, не знаючи про те, що вони перероблені; затриманий вчиняв кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом предметів озброєння, знаючи, що вони незаконно виготовлені, перероблені; в) затриманий є кур'єром, який переміщував незаконно виготовлені, перероблені предмети озброєння і дає неправдиві показання.

4) Відома особа злочинця, який визнає свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення. Достатньо доказів, які викривають конкретну особу в причетності до вчиненого. Наприклад, за місцем проживання підозрюваного виявлено незаконно виготовлену, перероблену вогнепальну зброю, особа визнає свою причетність до внесення у неї конструктивних змін.

У таких випадках основним завданням слідчого буде проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій, спрямованих на фіксацію наявних доказів, з'ясування мотивів вчинення кримінального правопорушення, спрямованості умислу та мети, перевірку на причетність до вчинення інших кримінальних правопорушень, а також версії про самообмову.

У будь-якій з виокремлених нами типових слідчих ситуацій не варто виключати версії про належність особи, яка виготовила, переробила предмети озброєння, до організованої злочинної групи (далі – ОЗГ), причетність її до вчинення інших кримінальних правопорушень. Співучасть у цій категорії кримінальних правопорушень спостерігається набагато частіше, ніж це відображено у статистичних даних.

Вчинення таких дій щодо предметів озброєння може бути ланцюгом діяльності з незаконного їх використання, та складовою організованої групової кримінальної діяльності загальнокримінального характеру (грабежів, розбоїв, вимагання та ін.). Подекуди, саме знання наступної стадії незаконного обороту зброї, приміром, встановлення обставин придбання зброї, з'ясування ролі кожного члена групи в конкретній стадії незаконного обороту, дає змогу

послідовно вивести деякі наступні версії, зокрема допомагає встановити особу, яка займалась незаконним виготовленням, переробкою, ремонтом предметів озброєння.

У разі наявності інформації про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, у складі ОЗГ, слідчим має бути чітко встановлено форму співучасті, роль кожного співучасника та конкретні злочинні дії, вчинені кожним із них [50, с. 155]. З сукупності доказової інформації, зазвичай, використовуються особисті докази, у зв'язку із тим, що члени ОЗГ в абсолютній більшості випадків чинять активну протидію, не даючи правдивих показань щодо обставин вчинення кримінальних правопорушень, не виказуючи жодної з ланок такої групи, зокрема осіб, які займаються незаконним виготовленням та переробкою предметів озброєння.

До комплексу невідкладних слідчих (розшукових) дій та інших заходів можемо віднести: 1) затримання особи та його процесуальне оформлення в порядку ст. ст. 207-208 КПК України, доставлення особи до органу досудового розслідування; 2) особистий обшук і огляд речей підозрюваного. Насамперед йдеться про предмети озброєння, інструменти та пристосування; 3) огляд місця події, місця затримання особи, огляд вилучених предметів озброєння, документів, предметів, матеріальних цінностей та інших об'єктів. Поряд з цим організується переслідування і затримання можливих співучасників кримінального правопорушення «по гарячих слідах»; 4) вжиття заходів з перевірки походження виявлених предметів озброєння; 5) допит затриманої особи; 6) встановлення та допит свідків злочинної події; 7) призначення й проведення необхідних судових експертиз (балістичної, молекулярно-генетичної та ін.), знарядь кримінального правопорушення, інших речових доказів; 8) встановлення злочинних зв'язків затриманого, можливих місць збуту незаконно виготовлених, перероблених предметів озброєння; 9) за необхідності – проведення обшуків, одночасного допиту двох чи більше вже опитаних осіб, освідкування, слідчого експерименту, пред'явлення для впізнання;

10) перевірка затриманого на причетність до інших нерозкритих кримінальних правопорушень із застосуванням виявлених та інших предметів озброєння.

З метою підтвердження або спростування версії про можливу співучасть у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, інших осіб, слідчому необхідно доручити працівникам оперативних підрозділів перевірити знайомих, оточення затриманого на причетність до цього та інших кримінальних правопорушень. Проведення з цією метою такої НСРД, як зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, а також відеоконтролю особи в поєднанні зі спостереженням за нею, дасть змогу зібрати дані щодо контактів, зв'язків затриманого, здійснити фіксацію його пересування, поведінки в колі знайомих, за місцем роботи, навчання, проживання, проведення дозвілля тощо [163, с. 64].

Черговість проведення слідчих (розшукових) дій та інших заходів визначається слідчим залежно від обстановки, яка склалася, та може відрізнитися від наведених. За необхідності слід ініціювати та провести інші слідчі (розшукові) дії та заходи, виходячи зі слідчої ситуації, керуючись власним досвідом та інтуїцією [64, с. 156; 291, с. 113]. У будь-якому разі подальше розслідування слід організувати таким чином, щоб забезпечити дотримання вимоги щодо всебічності, повноти та неупередженості досудового розслідування.

Варто наголосити на перспективності такого напрямку в розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, як використання сучасних інформаційних технологій, зокрема соціальних мереж, оскільки вони є невід'ємною частиною сучасного життя багатьох людей [108, с. 93]. Можливості соціальних мереж під час розслідування кримінальних правопорушень досліджуваної категорії (приміром, огляд Інтернет-сайту «Youtube» та інших Інтернет-контентів, соціальних мереж) дають змогу отримати різноманітну довідково-допоміжну інформацію, дані про особу, її зв'язки, захоплення, ставлення до чого-небудь і подібного, а також визначати їх

місцезнаходження [268, с. 113; 269, с. 426].

Подолання протидії сторін членів ОЗГ полягає у всебічному вивченні клімату в групах. Особливе значення має вивчення конфліктних ситуацій, проведення комплексу невідкладних і узгоджених дій слідчого, оперативних співробітників та інших учасників СОГ, застосування відповідних тактичних прийомів, можливості яких значно розширюються при внесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР за матеріалами, зібраними в процесі здійснення ОРЗ [18, с. 122]. Ефективне проведення зазначених процесуальних заходів дозволить виявити, вивчити і перевірити відомості про обставити вчинення вказаного кримінального правопорушення, інші злочинні діяння, пов'язані з ним, створити їх типову інформаційну модель.

2.2. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами

Протидія незаконному виготовленню, переробці чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікацією, незаконному видаленню чи зміні її маркування, або незаконному виготовленню бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв неможлива без належної організації досудового розслідування й розкриття цих кримінальних правопорушень, що визначає увесь подальший процес кримінального провадження.

Перед з'ясуванням особливостей взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, приділимо увагу тлумаченню поняття «взаємодія». В сучасній українській мові зазначений термін визначається як взаємний зв'язок між предметами в дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [42, с. 85], взаємодопомога, обопільна допомога, допомога, що надається один одному взаємно [165, с. 188].

У криміналістичній літературі взаємодія розглядається як обмін

результатами діяльності, в процесі якого важливою є організація обміну діями, планування загальної діяльності [267, с. 112; 280, с. 190]; процес спільної діяльності двох або більше суб'єктів, які здійснюють вплив один на одного, що змінює якісні характеристики діяльності кожного з них, та який в умовах взаємозв'язку пов'язує їх між собою для досягнення спільної мети [219, с. 59]; взаємна спільна скоординована діяльність декількох органів, що має на меті вирішення різних завдань з розслідування злочинів та запобігання їм [244, с. 123].

Термін «взаємодія» широко застосовується й законодавцем, зокрема у Законах України, що регулюють правоохоронну діяльність: «Про Національну поліцію» [201], «Про оперативно-розшукову діяльність» [204], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [205], «Про основи національного спротиву» [208] тощо; підзаконних нормативно-правових актах, які визначають організацію роботи з виявленням та розслідування кримінальних правопорушень, зокрема, у наказах МВС України № 570 від 06.07.2017 р. «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» [206], № 575 від 07.07.2017 р. «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» [185], № 940 від 22.10.2012 р. «Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України» [207], наказі Генеральної прокуратури України та МВС України № 115/1046 від 17.11.2012 р. «Про затвердження Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційних систем органів внутрішніх справ» [196], наказі МВС України, Міністерства охорони здоров'я України та Генеральної прокуратури України

№ 807/1193/279 від 29.09.2017 р. «Про затвердження Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при вставленні факту смерті людини» [197] та ін.

Констатуємо відсутність однозначного нормативного визначення «взаємодії» незважаючи на те, що як вид діяльності служб і підрозділів правоохоронних органів, означений термін широко використовується у їх практиці та спрямований на розкриття й розслідування кримінальних правопорушень.

Діяльність з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, передбачає взаємодію таких суб'єктів, як: органи прокуратури (100 %); експертні установи (100 %); оперативні підрозділи НП України (92 %); СБУ (24 %); правоохоронні органи іноземних держав (6 %); дипломатичні та консульські установи (2 %) (Додаток А). В переважній більшості (87 %) така спільна діяльність носить тривалий характер та стосується всіх кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї та інших предметів озброєння (Додаток А).

На можливість розкриття та якісного розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, без узгодженої спільної діяльності слідчого з іншими суб'єктами (підрозділами) вказали лише 4 % опитаних слідчих, співробітників оперативних підрозділів, прокурорів. Така взаємодія під час розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень, на думку 78 % респондентів, необхідна безвідносно до особливостей кримінального провадження. Оптимальною її вважають лише 17 % опитаних (Додаток А).

Також з огляду на те, що диспозиція ч. ч. 2 та 3 ст. 263¹ КК України містить посилення на організований характер незаконних дій щодо вогнепальної зброї та інших предметів озброєння, варто зауважити, що до функціональних обов'язків посадової особи органу, підрозділу поліції входить здійснення взаємодії в питаннях боротьби з організованою злочинністю (ч. 2 ст. 16 Закону України

«Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [185].

Сутність взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні кримінальних правопорушень полягає, насамперед, у консолідації сил і засобів суб'єктів взаємодії, оптимальному поєднанні узгодженості й самостійності дій слідчого та оперативних підрозділів за пріоритетної керівної ролі слідчого, що не виключає ініціативи оперативних підрозділів [15, с. 27; 84, с. 402; 91, с. 257; 142, с. 117], з метою встановлення винуватих осіб, події, механізму та наслідків кримінального правопорушення [18, с. 115-116].

Однією з типових проблем розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, відмінність інтересів у кінцевих результатах роботи слідчих та оперативних підрозділів у конкретному кримінальному провадженні. Як зазначає О.В. Керевич, після встановлення й затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, участь оперативних працівників у розслідуванні фактично зводиться до формального виконання доручень слідчого [84, с. 401]. З огляду на це, на нашу думку, важливим організаційно-управлінським завданням цієї та інших форм взаємодії є формування керівниками у підлеглих співробітників оперативних підрозділів позитивних установок щодо необхідності здійснення узгодженої, спільної зі слідчими діяльності.

Взаємодію слідчих та оперативних підрозділів під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, можна умовно розділити на: внутрішньовідомчу (в межах НП України), міжвідомчу та міжнародну.

Найбільш розповсюдженим у доктрині кримінального процесу є поділ форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів на процесуальні та непроцесуальні (організаційно-тактичні). Вважається, що перша регламентована законом, друга – відомчими нормативними актами [44, с. 153; 91, с. 256]. Узагальнення матеріалів кримінального провадження, точок зору науковців [235,

с. 86; 243, с. 73-74; 250, с. 79], а також вивчення думок опитаних респондентів дало змогу визначити найбільш ефективні форми взаємодії вказаних суб'єктів під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України.

До процесуальних форм взаємодії у вказаній категорії кримінальних проваджень слід віднести: організацію й виконання письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД (ст. 41 КПК України) – 78 %; здійснення приводу (ст. 140 КПК України) – 34 %; здійснення розшуку підозрюваних осіб (ст. 281 КПК України) – 15 %; повідомлення про наслідки ОРЗ, якщо у провадженні не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, а також у провадженнях, по яких така особа встановлена, про нові епізоди її злочинної діяльності – 11 %; застосування заходів безпеки до осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (ст. 132 КПК України, ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві») – 6 % (Додаток Б).

Непроцесуальні (організаційно-тактичні) форми взаємодії у вказаній категорії кримінальних правопорушень зазвичай реалізовувались під час: створення та діяльності СОГ – 82%; планування роботи (під час проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД, розшукових та ОРЗ) – 19 %; проведення консультацій – 23 %; взаємному обміні оперативною інформацією про вчинені кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, що готуються – 28%; координація проведення слідчих (розшукових) дій і ОРЗ – 21 %; використання оперативно-розшукових обліків, проведення тактичних операцій – 18%; спільного аналізу причин і умов, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення – 16 %; проведення спеціальних (профілактичних) операцій тощо – 3 % (Додаток Б).

Враховуючи особливості предмета дослідження, охарактеризуємо виокремлені нами форми взаємодії у вказаній категорії кримінальних проваджень.

Організація й виконання доручень слідчого. У 86 % вивчених кримінальних проваджень за ст. 263¹ КК України взаємодія здійснювалася в рамках доручень слідчих оперативним підрозділам, 6 % – окремих доручень слідчих з надання міжнародної правової допомоги, 8 % – доручень слідчих, спрямованих іншим слідчим (Додаток Б).

Доказування обставин кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, є досить складним, а подекуди – тривалим процесом, оскільки кримінальні правопорушення цієї категорії зазвичай вчиняються в умовах неочевидності, нерідко до них причетні члени організованих злочинних угруповань, які характеризуються конспіративністю та наявністю корумпованих зв'язків. Отже, виявлення та розслідування вказаних фактів неможливе без застосування органами розслідування таких засобів отримання доказів як НСРД.

Такий різновид слідчих (розшукових) дій як НСРД, за своєю сутністю є процесуалізованими ОРЗ [161], процедура проведення яких закріплена у главі 21 КПК України [126] та в інших відомчих нормативно-правових актах [187; 188; 191], зокрема й у тих, що мають обмежений доступ.

Практика розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії свідчить про окремі проблеми, пов'язані з отриманням доказів шляхом проведення НСРД. На цьому акцентували увагу й 73 % опитаних слідчих, прокурорів та оперативних працівників (Додаток А). Найбільш поширеними НСРД визначено: зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 100 %; спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 89%; установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 87 %; аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 79 %; аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК) – 68% (Додаток Б).

Поділяємо точку зору Є.П. Бегалова, що неформальний підхід до процесу взаємодії у формі надання / виконання доручень, що полягатиме у взаємному інформуванні, консультаціях, контактах між виконавцем та ініціатором, сприятиме мобільному реагуванню та, за необхідності, коригуванню роботи [18,

с. 117].

Розшук підозрюваних осіб здійснюється в процесі розслідування і тільки процесуальними чи організаційно-технічними засобами. Оскільки розшукові заходи і слідчі (розшукові) дії, що проводяться з метою розшуку, здійснюються в процесі розслідування кримінального правопорушення, вони є елементами цього процесу [65, с. 107].

Здійснення приводу полягає в примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час [126]. При відмові від добровільного виконання цей захід забезпечення кримінального провадження містить елементи фізичного або психічного впливу [27, с. 160-161].

За результатами вивчення досліджуваних кримінальних проваджень, у 18 % з них було застосовано привід (у 8 % випадків – щодо підозрюваних, у 10 % – щодо свідків) (Додаток Б). Тут, однак, варто зауважити, що більшості із вказаних свідків у подальшому було повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

Заходи безпеки до осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні в досліджуваній категорії кримінальних проваджень не можна вважати типовою процесуальною дією та, відповідно, процесуальною формою взаємодії (4 % з вивчених кримінальних проваджень (Додаток Б)).

В. С. Зеленецький та М. В. Куркін зазначають, що ефективність захисту суб'єктів кримінального процесу від злочинних посягань багато в чому залежить від застосування адекватних заходів безпеки, що тільки і можуть забезпечити досягнення поставленої мети [74, с. 211]. Заходи безпеки (особиста охорона, охорона житла та майна; прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; тимчасове розміщення в місцях, які забезпечують безпеку; забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту та ін. [184]) повинні обиратися ситуаційно та ґрунтуватися на ефективних прийомах.

На нашу думку, в разі, коли особа іде на контакт зі слідчим (дає правдиві

показання, бере активну участь у розслідуванні тощо), але на неї чиниться тиск (у досліджуваних кримінальних провадженнях – це зазвичай учасники ОЗГ, причетні до вчинення інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї), тактично виправданим може бути застосування до неї заходів безпеки.

Непроцесуальні форми взаємодії зазвичай спрямовані на вирішення організаційних питань щодо забезпечення процесу розслідування, а фактичні дані, отримані за їх результатами, повинні бути легалізовані в процесі кримінального провадження [142, с. 133]. Здійснимо аналіз найбільш типових з них.

Така форма взаємодії, як *спільне планування*, доцільна насамперед у тих випадках, коли вчинення дій, визначених у диспозиції ст. 263¹ КК України, є однією зі «складових» діяльності, пов'язаної з незаконним обігом зброї. Воно типове для ситуацій, коли в кримінальному провадженні необхідно провести значну кількість слідчих (розшукових) дій, зокрема НСРД, ОРЗ та оперативно-розшукові дії (далі – ОРД).

Особливої актуальності набуває спільне планування у кримінальних провадженнях про вчинення вказаного злочину за попередньою змовою групою осіб, організованою групою (ч. ч. 2, 3 ст. 263¹ КК України), при розслідуванні яких зазвичай виникають труднощі зі встановлення усіх членів угруповання, причетності їх до інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї.

Спільна робота в складі СОГ. СОГ – є специфічною формою відомчої взаємодії, завданням якої є виявлення, фіксація, вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, які його вчинили. До складу СОГ включаються слідчий, працівник оперативного підрозділу, інспектор-криміналіст, а також (за

необхідності) кінолог зі службовим собакою [185].

Формування ефективно функціонуючої СОГ в організаційному плані є досить складним завданням. Передусім, це вибір досвідчених працівників, звільнення їх від зайвого навантаження, забезпечення засобами зв'язку, криміналістичною та спеціальною технікою, транспортом тощо [56, с. 110]. При розслідуванні вказаного кримінального правопорушення, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, ОЗГ, або за наявної інформації про те, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 263¹ КК України, «вплетене» у організовану злочинність, пов'язану з використанням зброї, доцільним є створення міжвідомчих СОГ з включенням до їх складу співробітників інших структур (НП України, СБУ та ін.). Структура і склад групи повинні бути визначені залежно від виду оперативно-тактичної операції і відповідних завдань, які вирішуються за її допомогою [235, с. 41].

Такі непроцесуальні форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, як *взаємне консультивання та оперативне супроводження* кримінального провадження, на наше переконання, найбільш ефективні тоді, коли учасники взаємодії володіють достовірною інформацією про наявність ОЗГ, яка займається протиправною діяльністю з незаконним обігом зброї, вчиняє інші кримінальні правопорушення з її використанням.

Взаємний обмін оперативною інформацією про вчинені кримінальні правопорушення і кримінальні правопорушення, що готуються, може здійснюватися як в рамках діяльності СОГ, так і поза її межами.

Зауважимо, що ОРД повинна бути зорієнтована не лише на розкриття кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, а й на виявлення ознак підготовчої роботи з метою недопущення вчинення таких кримінальних правопорушень та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї. Також за допомогою можливостей ОРД вдається достатньо ефективно зібрати характеризуючий матеріал на відповідну особу, так як для оперативно-розшукового забезпечення

цієї діяльності важлива інформаційна складова. Встановлення усіх вказаних питань у подальшому дозволяє правильно оцінити всі обставини, які мають значення в кримінальному провадженні й дати правильну оцінку діяльності підозрюваного.

До питань кримінальної процесуальної діяльності належить процедура оформлення зібраної оперативним працівником інформації. Важливим є пошук способів законного використання у кримінальному провадженні матеріалів ОРД, які були отримані з негласних джерел, таким чином, щоб це не призвело до розголошення відомостей, що становлять таємницю. Для досягнення цього необхідне знання та розуміння віднесених до компетенції кожного з учасників взаємодії завдань та можливостей, що прямо пов'язано з їх компетентністю та рівнем професійної підготовки.

На обґрунтовану думку М. А. Погорецького, матеріали ОРД для початку досудового розслідування можуть бути реалізовані лише через такий привід, як самостійне виявлення уповноваженою особою (слідчим або прокурором) з будь-яких джерел (матеріалів ОРД) обставин, що можуть свідчити про вчинене кримінальне правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК України) [175, с. 100]. В таких випадках на перший план виходить законність походження матеріалів ОРД, які можуть стати приводом до початку досудового розслідування [204].

Вважаємо, що матеріали ОРД як привід для початку досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, мають відповідати таким умовам: 1) у них повинні міститися відомості про обставини, що можуть свідчити про вчинення вказаного кримінального правопорушення; 2) матеріали повинні бути легалізовані оперативним підрозділом та передані у встановленому порядку слідчому, прокурору; 3) протоколи ОРЗ та додатки до них мають бути передані в повному обсязі з метою подальшого використання як доказу у кримінальному провадженні.

До проведення ОРЗ досить часто залучаються особи, які на конфіденційній основі здійснюють співробітництво з органами розслідування. Інформація про

незаконні дії з вогнепальною зброєю та іншими предметами озброєння може бути отримана як безпосередньо працівником у ході здійснення ним ОРД, так і через осіб, які здійснюють співробітництво з органами розслідування на конфіденційній основі. Залежно від джерела отримання відповідної інформації плануються відповідні ОРЗ та методи ОРД. У ході такої перевірки оперативні підрозділи зобов'язані з дотриманням вимог закону встановити не лише факти незаконного виготовлення вогнепальної зброї, вибухових речовин та боєприпасів, а й перевірити інформацію щодо підготовки до вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, що в подальшому буде підставою для здійснення ОРД.

Аксіоматичним є те, що допомога оперативних працівників, які займалися попередньою оперативною розробкою злочинця чи групи злочинців, у виконанні слідчих (розшукових) дій сприяє швидшому та повнішому розслідуванню злочину [142, с. 147]. В свою чергу, своєчасне інформування слідчим співробітників оперативних служб про отримані під час проведення процесуальних дій фактичні дані допоможе їм визначити необхідний комплекс ОРЗ, спрямованих на встановлення і розшук осіб, які вчинили злочин [235, с. 94-95].

Використання оперативно-розшукових обліків. Слід вказати на важливість належного інформаційного забезпечення діяльності розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Актуальним є отримання криміналістично значущої інформації з оперативних інформаційно-пошукових систем «Арсенал», «Зареєстрована зброя», «Кримінальна зброя», оперативних обліків (про вчинені раніше кримінальні правопорушення, про затриманих осіб та ін.), обліків Інтерполу (фототека; дактилоскопічна картотека; алфавітна картотека осіб, що мають судимість за злочини міжнародного характеру, а також підозрюваних у їх вчиненні та ін.) [18, с. 133].

Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів під час проведення спеціальних (профілактичних) операцій, таких як «Зброя», «Вибухівка»,

«Антитерор», «Канал», під час яких перевіряються об'єкти зберігання та використання вогнепальної зброї, вибухівки, відпрацьовуються злочинні угруповання і окремі особи, стосовно яких надходила оперативна інформація про їх причетність до нелегального обігу вогнепальної зброї та вибухівки [220, с. 11]. Діяльність оперативних підрозділів має бути спрямована насамперед на виявлення фактів незаконного поводження з вогнепальною зброєю та іншими предметами озброєння, зокрема, на їх незаконне виготовлення, переробку, ремонт.

За даними вивчення кримінальних проваджень за ст. 263¹ КК України, лише у 11 % випадків розслідування вказаних кримінальних правопорушень мало транснаціональний характер (Додаток Б), що потребувало налагодження міжвідомчої та міждержавної співпраці слідчого і оперативного співробітника зі співробітниками відповідних підрозділів НП, ДПС, СБУ. Тут, однак, слід зазначити, що така взаємодія властива й актуальна здебільшого при розслідуванні інших кримінальних правопорушень (зокрема, при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України), терористичного акту (ст. 258 КК України) та ін.). Водночас, при розслідуванні вказаних кримінальних правопорушень повинні перевірятись версії щодо вчинення їх незаконно виготовленими, переробленими предметами озброєння.

Невблаганне зростання кількості людей, що користуються досягненнями науки і техніки, цифровими інформаційними і телекомунікаційними технологіями, відкрило нові можливості для злочинної діяльності: ускладнюється механізм вчинення кримінальних правопорушень, з'являються нові способи їх вчинення та приховування. А це, своєю чергою, викликає необхідність застосування спеціальних знань у різних сферах життєдіяльності при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Для успішного розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, особливого значення набуває повна

поінформованість слідчих та оперативних підрозділів, яким чином здійснюється обіг зброї і боєприпасів, які з дій з ними та щодо них є протиправними та ін. Знання конструкції та характеристик різного виду зброї, вибухових речовин та пристроїв, необхідне не лише для правильної фіксації вилученого у протоколі, а й для безпечного для оточуючих вилучення зі збереженням всіх можливих слідів, що залишились на відповідних предметах. У таких випадках слідчий повинен вдатись до допомоги осіб, які володіють спеціальними знаннями. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо) [95, с. 192; 126; 170, с. 66-67; 249, с. 18; 252, с. 75].

Знання слідчим специфіки діяльності відповідних спеціалістів необхідне при проведенні слідчих (розшукових) дій, НСРД, ОРЗ, які проводяться оперативними підрозділами. Наприклад, важливою є допомога спеціалістів, які залучаються до документування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, вибуховими речовинами та боєприпасами, шляхом створення відповідних Інтернет-сайтів з їх продажу [250, с. 139].

Спеціальні знання у галузі технічного дослідження документів і почеркознавства необхідні у випадках, якщо під час проведення слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, документів, обшуку та ін.), НСРД, було виявлено, чорнові записи, нотатки, підроблені документи, та також при проведенні експертизи. Під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень, спеціальні психологічні знання необхідні, насамперед, з метою з'ясування психології особи злочинця та психологічної структури злочинного діяння, психології організованої злочинної діяльності.

Важливим джерелом інформації у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України є глобальна мережа Інтернет, адже численні сліди злочинної діяльності, які залишаються в ній, потребують фахової перевірки для встановлення достовірності відповідної інформації [13, с. 110].

Як зазначає А.В. Мовчан, засоби комп'ютерної техніки та спеціальне

програмне забезпечення, розширюючи пізнання людини, дозволяють здійснювати результативний пошук фактичних даних про злочини і в електронному середовищі. Це комп'ютерна розвідка, моніторинг комп'ютерних мереж тощо [152, с. 446-447]. У досліджуваних кримінальних провадженнях використання допомоги оперативних підрозділів може сприяти вирішенню таких основних оперативно-тактичних завдань: здійснення порівняльного аналізу інформаційних масивів оперативних підрозділів; перевірка первинної інформації про ознаки зазначених кримінальних правопорушень; організація і проведення спільних з відповідними фахівцями заходів з метою пошуку кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї та інших предметів озброєння. Також надзвичайно важливою є участь спеціаліста під час тимчасового доступу до комп'ютерної техніки (серверів) [227].

Отже, констатуємо важливість спільної взаємоузгодженої діяльності слідчих та оперативних підрозділів, використання ними методичних, організаційно-тактичних, технічних, експертних методів та засобів у кожному конкретному випадку перевірки та закріплення інформації про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

Висновки до розділу 2

Підставами для внесення даних до ЄРДР за фактом вчинення кримінального правопорушення, кваліфікованого за ст. 263¹ КК України, стали заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, відомості, отримані з інших кримінальних проваджень. Рідше – це матеріали, отримані з оперативних джерел, зокрема з інших правоохоронних органів, повідомлення, отримані від громадських формувань та організацій, зі ЗМІ.

Аналіз слідчої практики розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного

видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв дозволив виділити такі типові слідчі ситуації: 1) встановлено факт незаконного переміщення, застосування предметів озброєння та виникають сумніви щодо їх походження; 2) відсутня достовірна інформація про те, хто конкретно вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 263¹ КК України, але є сліди, з яких можна отримати інформацію про нього; 3) відома особа злочинця, який заперечує свою причетність до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, переховується від органів досудового розслідування; 4) відома особа злочинця, який визнає свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення.

На початковому етапі розслідування вказаних кримінальних правопорушень мають бути висунуті та перевірені типові слідчі версії: про спосіб учинення кримінального правопорушення; про особу злочинця; про наявність спільників; про вчинення інших кримінальних правопорушень, зокрема шляхом використання виявлених предметів озброєння та ін. Для вирішення виокремлених вихідних слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування необхідне дотримання алгоритму дій суб'єкта доказування щодо комплексу слідчих (розшукових) дій, ОРЗ, тактичних операцій та комбінацій, заходів забезпечення кримінального провадження. Ефективне їх проведення дозволить виявити та перевірити відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, інші протиправні діяння, пов'язані з ним.

Виокремлено та охарактеризовано найбільш розповсюджені форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у вказаній категорії кримінальних проваджень. До процесуальних форм взаємодії віднесено: доручення слідчим виконання слідчих (розшукових) дій та НСРД (ст. 41 КПК України); здійснення приводу (ст. 140 КПК України); здійснення розшуку підозрюваних осіб (ст. 281 КПК України); інформування про наслідки ОРЗ, а також про нові епізоди

протиправної діяльності особи; застосування заходів безпеки до учасників кримінального провадження.

Непроцесуальні (організаційно-тактичні) форми взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, зазвичай реалізовувались під час: створення та діяльності СОГ; спільного планування роботи під час досудового розслідування; взаємного консультування; обміну оперативною інформацією; використання оперативно-розшукових обліків; проведення тактичних операцій.

РОЗДІЛ 3

**ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ, ПЕРЕРОБКИ
ЧИ РЕМОНТУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ,
НЕЗАКОННОГО ВИДАЛЕННЯ ЧИ ЗМІНИ ЇЇ МАРКУВАННЯ, АБО
НЕЗАКОННОГО ВИГОТОВЛЕННЯ БОЙОВИХ ПРИПАСІВ,
ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ЧИ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ**

3.1. Слідчий огляд

Відповідно до ч. 1 ст. 223 КПК України, слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [126]. Безсумнівним є твердження І.В. Гловюк, що проведення слідчих (розшукових) дій є основою для формування доказової бази кримінального провадження, яка потім буде використана для формулювання обвинувачення [59, с. 663]. При цьому слід зауважити, що слідчі (розшукові) дії мають на меті не тільки отримання (збирання) доказів, що полягає у більш повному та детальному дослідженні слідчим зібраних доказів та їх процесуальних джерел з точки зору придатності (належності, достовірності та допустимості) для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, отриманні нових для підтвердження або спростування раніше зібраних документів [87, с. 279; 245, с. 60; 234, с. 182; 58, с. 74]

Належне проведення визначених у главі 20 КПК України слідчих (розшукових) дій, оформлення / фіксація отриманих даних, є надзвичайно важливою складовою будь-якого кримінального провадження. Під час застосування передбачених процесуальним законодавством способів отримання доказів у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України часто виникають

труднощі організаційного й тактичного характеру. Відтак, існує об'єктивна необхідність у виокремленні типових слідчих (розшукових) дій та напрацюванні практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх проведення.

Як свідчать емпіричні дані, до типових слідчих (розшукових) дій у вказаній категорії кримінальних проваджень відноситься: слідчий огляд (100 %), допит свідка (100 %), допит підозрюваного (83 %), обшук (42 %), пред'явлення для впізнання (15%), освідування (11 %), слідчий експеримент (4 %), (Додаток Б). Отже, як бачимо, в межах початкового етапу розслідування зазначених кримінальних правопорушень найчастіше проводять огляди, допити, призначають експертизи.

В рамках дисертаційної роботи немає необхідності зупинятися на загальних, неодноразово проаналізованих раніше процесуальних та організаційно-тактичних питаннях. Обмежимо сферу дослідження проблемами, властивими проведенню типових слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України.

Огляд є важливим та єдиним способом отримання доказів, що може застосуватися ще до внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, зокрема огляд місця події, предметів, механізмів, пристосувань, речей, документів, інших об'єктів та слідів, пов'язаних з учиненням дій, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння.

Оскільки огляд є однією з найбільш інформативних та поширених слідчих (розшукових) дій [31, с. 109], доцільно більш ґрунтовно розглянути тактику його проведення крізь призму специфіки незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного виготовлення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Проведений аналіз вивчених кримінальних проваджень, опитування практичних працівників, аналіз типових помилок, що допускаються слідчим, дасть змогу запропонувати рекомендації з вилучення на

місці огляду предметів озброєння, а також слідової інформації, що може підтвердити факт їх незаконного виготовлення, переробки чи ремонту.

Відповідно до ст. 237 КПК України, розрізняють такі види огляду: огляд місцевості; огляд приміщення; огляд речей; огляд документів [126]. Кожний із видів слідчого огляду має специфічні особливості, що визначають порядок його проведення, водночас є низка положень процесуального і тактичного характеру, загальних для них усіх. Огляд як слідча (розшукова) дія полягає у безпосередньому спостереженні й дослідженні його учасниками матеріальних об'єктів, які пов'язані з обставинами вчинення кримінального правопорушення [168, с. 317].

Дослідженням встановлено, що огляд місця події проводився в 89 % кримінальних проваджень зазначеної категорії зазвичай на початковому етапі розслідування (78 %) (Додаток Б). Відтак від результатів проведення цієї слідчої (розшукової) дії буде залежати й подальший результат розслідування, оскільки під час проведення огляду місця події отримується значна частина матеріальних об'єктів, які в подальшому можуть стати речовими доказами у кримінальному провадженні, дадуть змогу сформуванню слідчих версій, визначити загальний хід розслідування.

Особливого значення огляду місця події додає й той факт, що лише в ході його проведення матеріальна обстановка, предмети та сліди вивчаються безпосередньо та у взаємозв'язку один із одним. Прогалини, пов'язані з неякісним оглядом, заповнити на інших етапах розслідування буває досить складно, оскільки з часом обстановка неминує змінюється, а сліди зникають [225, с. 58].

Вказана слідча (розшукова) дія може проводитися як на початковому, так і на наступному етапі розслідування. В досліджуваній категорії кримінальних проваджень можна виокремити два можливі різновиди тактичних ситуацій залежно від основної та факультативної мети огляду: а) огляд з метою виявлення місця незаконних дій, що кваліфікуються за ст. 263¹ КК України; б) огляд з

метою виявлення на об'єкті огляду осіб, причетних до вказаного та інших кримінальних правопорушень, а також фіксація слідів злочинної діяльності.

Незважаючи на всю значимість огляду, практика показує, що слідчі не цілком розуміють необхідність якісного проведення цієї слідчої (розшукової) дії та допускають чимало помилок, які призводять до невиправданої втрати можливості отримати доказову інформацію в кримінальному провадженні. Про це свідчать дані, що містяться в керівних документах органів досудового розслідування, а також результати досліджень вчених-криміналістів, присвячених вивченню вітчизняного і зарубіжного досвіду. В найбільш загальному вигляді претензії, пов'язані з оглядом місця події, зводяться до неповноти фіксації інформації з досліджуваної обстановки і прорахунків у її використанні.

Говорячи про тактику і технологію огляду місця події у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї, необхідно зазначити, що в цілому проблема оптимізації діяльності, пов'язаної з підготовкою та проведенням названої слідчої (розшукової) дії, розроблена в криміналістичній літературі досить повно [6; 21; 148; 250]. Тому в даному підрозділі, зважаючи на основні вимоги, що пред'являються до цієї слідчої (розшукової) дії, ми зробимо акцент лише на особливостях, які мають істотне значення при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, в залежності від типових слідчих ситуацій.

Загалом у зазначеній категорії проваджень практичні працівники високо оцінюють можливості огляду місця події. На питання про те, які слідчі (розшукові) дії найчастіше проводяться у таких кримінальних провадженнях, на огляд місця події вказали понад 82 % опитаних слідчих, прокурорів та оперативних працівників; на думку 69 % респондентів – залежно від слідчої ситуації (Додаток А). Відповідно до емпіричних даних, огляд місця події зазвичай проводиться в ході перевірки повідомлення про вказане кримінальне

правопорушення (61 %), і рідше – після початку кримінального провадження за ознаками ст. 263¹ КК України (39 %) (Додаток Б).

Зазначені кримінальні правопорушення характеризуються наявністю специфічних матеріальних слідів (наприклад, слідів внесення змін у предмети озброєння, використання спеціально пристосованих знарядь вчинення кримінального правопорушення тощо), виявлення та оцінка яких дає можливість визначити наявність факту, місця незаконного виготовлення, ремонту, перероблення предметів озброєння, визначених ст. 263¹ КК України, висунути та перевірити версії щодо причетності конкретних осіб до вказаного кримінального правопорушення, а також до інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових пристроїв та речовин. На інформації, отриманій в ході огляду місця події, ґрунтуються й інші слідчі (розшукові) дії: допити свідків, підозрюваних, обшуки, проведення експертизи та ін.

Процесуальний закон (ст. ст. 223, 237 КПК України) передбачає можливість огляду приміщень, якими особа володіє, за її добровільною згодою. Практиками та науковцями наголошується на поширеності випадків огляду житла підозрюваної особи (або особи, що визнається такою в майбутньому) на підставі її згоди, отриманої під тиском посадових осіб через підписання документу встановленої форми. Згодом фактичні дані, які містяться в протоколі огляду, використовуються як докази в кримінальному провадженні. Так, Верховний суд у постанові від 07.08.2019 р. у справі № 607/14707/17 наголосив, що докази визнаються отриманими незаконним шляхом, коли їх збирання й закріплення відбулося з порушенням прав людини і громадянина, встановленого кримінальним процесуальним законодавством порядку, або не уповноваженою на це особою чи органом, чи за допомогою дій, не передбачених процесуальними нормами [126]. Для з'ясування допустимості доказів, отриманих під час огляду в житлі чи іншому володінні особи, якщо наявність та / або добровільність згоди володільця ставиться стороною під сумнів, суд має виходити із сукупності всіх

обставин, що супроводжували цю слідчу (розшукову) дію, не обмежуючись наявністю її письмового підтвердження (Рішення Верховного Суду від 26.02.2019 р. у справі № 159/451/16-к) [76].

Як свідчить аналіз матеріалів досліджуваних кримінальних проваджень, огляду піддавались такі вузлові місця: місце затримання особи – 29 %; місце виявлення предметів озброєння – 21 %; місце зберігання предметів озброєння – 28 %; місце виготовлення, переробки або ремонту предметів озброєння – 15 %; місце збуту – 13 %; інші місця – 4 % (Додаток Б).

В ході огляду місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, повинні бути вирішені такі завдання: 1) встановлення безпосереднього місця вчинення кримінального правопорушення, що сприятиме отриманню криміналістично значимої інформації, встановленню можливих очевидців кримінального правопорушення; 2) виявлення на місці події незаконно виготовлених предметів озброєння, визначених у диспозиції ст. 263¹ КК України, а також предметів, знарядь, спеціально пристосованих для вчинення вказаних злочинних дій; 3) виявлення інших слідів (перебування підозрюваного, свідків на місці події та вчинення ними конкретних дій); 4) фіксація можливих наслідків застосування вогнепальної зброї, інших предметів озброєння; 5) збирання інформації про особливості обстановки місця події та інших орієнтуючих фактичних даних.

Здійснюючи огляд місця події, слідчий повинен вжити заходів зі з'ясування таких обставин: а) чи дійсно у вказаному місці здійснювались дії з незаконного виготовлення переробки чи ремонту предметів озброєння, їх зберігання, чи пов'язані з їх обігом інші протиправні дії; б) виготовлення, ремонт, переробка якої конкретно зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин здійснювалась (тип, система, модель, певний екземпляр з індивідуальними ознаками та ін.); в) чи здійснювались інші дії, пов'язані з незаконним обігом засобів озброєння (наприклад, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї та інших предметів озброєння,

використання їх зі злочинною метою тощо); г) інші обставини, важливі для розслідування кримінального правопорушення. Після огляду всього місця події слідчий визначає порядок його огляду.

Зміст і особливості роботи на місці огляду в досліджуваній категорії кримінальних проваджень визначаються: характером інформації про вчинене кримінальне правопорушення; локацією місця огляду (будинок, квартира, підвальне приміщення та ін.); видом предмету озброєння (пістолет, автомат, мисливська рушниця, вибуховий пристрій, боєприпаси та ін.); кількістю осіб, виявлених на місці проведення огляду, кліматичними умовами тощо.

Умовами успішного проведення огляду є: планомірність, організованість, уміння користуватися науково-технічними засобами. До особливостей підготовчого етапу огляду місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї та інших предметів озброєння, слід віднести такі: після ознайомлення з інформацією необхідно забезпечити охорону місця події, організувати участь в огляді спеціалістів (баліста, вибухотехніка – залежно від виду предмета озброєння), експерта-криміналіста для фіксації обстановки місця події, виявлення і вилучення матеріальних слідів; по прибуттю на місце події з'ясувати в очевидців та співробітників поліції, які прибули за викликом раніше, що відомо про обставини події, чи була змінена обстановка, які заходи вжито з метою розкриття кримінального правопорушення.

До прибуття на місце події має бути уточнено інформацію про ймовірне перебування у відповідному приміщенні осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, їх прикмети, з'ясовуються можливі шляхи відходу злочинців. Безпосередньо на місці проведення огляду вживаються заходи до запобігання можливих небезпечних наслідків, зокрема щодо огляду особи, її обеззброєння та затримання, організується охорона місця події, забезпечується проведення загороджувальних заходів, видаляються сторонні особи, вживаються інші заходи зі збереження слідів. Після попереднього

візуального огляду місця події і рекогносцировки слідчий визначає порядок та межі його проведення, з'ясовує розташування приміщення або місцевості, на якій буде здійснено огляд. Огляд місця події рекомендується проводити із застосуванням аудіо-відеозапису. В разі виявлення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та пристроїв, куль, гільз тощо, здійснюється їх вилучення. Безпосередньо на місці проведення огляду слідчому насамперед варто враховувати, що предмети озброєння можуть бути заховані безпосередньо на місці їх незаконного виготовлення, переробки чи ремонту [223, с. 68].

У зв'язку з особливостями механізму і обстановки вчинення цього кримінального правопорушення в кожному конкретному випадку залежно від обстановки місця огляду необхідно правильно визначити межі огляду (він може бути збільшений або зменшений при здійсненні огляду). В результаті необґрунтованого зменшення обсягу, площі та кількості об'єктів дослідження, залишається невиявленою, недослідженою певна кількість джерел інформації. В ході пошуку інформації деякі з джерел залишаються упущеними внаслідок неуважності, використання неефективних прийомів та засобів.

Як показало вивчення кримінальних проваджень, слідчі часто необґрунтовано звужують межі огляду. Так, в ході розслідування у слідчого може з'явитися інформація про місця, де злочинцем здійснювалася пристрілка зброї, випробування вибухових пристроїв тощо. Зазначені ділянки також мають бути оглянуті з метою виявлення зброї, гільз, слідів рук та ніг, мікрооб'єктів.

Незалежно від того, чи починається огляд від центру до периферії або від периферії до центру, необхідно дотримуватися послідовності огляду для того, щоб не упустити жодної ділянки території, що оглядається. Дотримання послідовності при огляді у вказаній категорії кримінальних проваджень має особливе значення, адже часто під час огляду виявляються такі речові докази як зброя, боєприпаси, вибухові пристрої, гільзи, кулі, пижі та інша слідова інформація.

Варто також вказати на доцільність фіксації злочинних дій, пов'язаних з

незаконним обігом предметів озброєння, за допомогою системи відеоконтролю (телевізійного спостереження), що сьогодні досить широко використовується в громадських місцях і на транспорті. Під час підготовки до основної стадії огляду слідчий повинен звернути увагу на наявність таких систем, адже перевірка змісту записів з них може надати інформацію як про особу, яка може бути причетна до кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, так і про інших осіб, які могли використовувати зі злочинною метою незаконно виготовлені предмети озброєння.

Тактика детального огляду залежить від місця огляду: на місцевості або у приміщенні. Проте незалежно від особливостей місцевості, насамперед необхідно оглядати матеріальні сліди, які можуть дати максимум інформації про злочинців [23, с. 53]. У кримінальних провадженнях цієї категорії в 24 % випадків вилучались сліди рук; у 6 % – сліди ніг (взуття); в 18 % – сліди знарядь учинення кримінального правопорушення; в 11 % – сліди крові та інші біологічні виділення; в 1 % – сліди транспортних засобів (Додаток Б).

Особливе значення має слідова інформація, яка може свідчити про перебування особи на місці виявлення саморобних, перероблених предметів озброєння, а також того, що зазначені предмети перебували у неї в руках. Такі сліди можуть бути виявлені не лише на предметах озброєння, а й на інших речах, матеріальних носіях (інструментах, пристосуваннях, верстатах, окремих деталях тощо), виявлених та влучених під час огляду, обшуку.

Як свідчить аналіз емпіричних даних, в умовах міста сліди взуття виявляються та ідентифікуються рідко. Звичайно, такі виявлені сліди не будуть прямим доказом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, однак можуть бути використані для підтвердження / спростування окремих версій (наприклад, щодо перебування певної особи на місці незаконного виготовлення, переробки, ремонту предметів озброєння). Їх взаємне розташування, механізм і час відображення дадуть змогу одержати первинну інформацію про подію у разі відсутності свідків-очевидців,

або перевірити їх показання.

При огляді місця події за досліджуваними фактами велике значення мають одорологічні сліди. Так, спеціально підготовлені службово-розшукові собаки під час розслідування вказаних кримінальних правопорушень можуть залучатися з метою: переслідування й виявлення правопорушників «по гарячих слідах»; встановлення маршруту пересування учасників події до місця вчинення кримінального правопорушення й від нього; обстеження місцевості і приміщень з метою пошуку залишених, загублених або захованих предметів; проведення оперативної кінологічної (одорологічної) «виборки» [115, с. 71; 219, с. 335]; розшуку незаконно виготовлених, перероблених предметів озброєння.

Певні особливості має огляд транспортних засобів, в яких у ряді випадків виявляються незаконно виготовлені, перероблені, відремонтовані предмети озброєння. Зокрема, в салоні автомобіля можуть бути виявлені сліди пальців рук, ґрунту, деталі предметів одягу особи, її волосся та інші предмети, що підтверджують факт перебування в ньому [6, с. 148].

Місце виявлення зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів ретельно оглядається для того, щоб виявити слід ніг, взуття, транспортних засобів та інші сліди. Зіставлення та аналіз різних слідів, виявлених на місці огляду, допомагає ефективно з'ясувати об'єктивні обставини розслідуваної події, такі як: а) вид, тип, марку зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв; б) об'єкти спеціально пристосовані для виготовлення, переробки, ремонту предметів кримінального правопорушення; в) об'єкти, що можуть містити на собі слідову інформацію та ін.

Вогнепальна зброя та інші предмети озброєння досліджуються з метою отримання даних що дозволяють її ідентифікувати: визначається вид, система, модель, тип, маркування, виробник, індивідуальні ознаки та ін.

При виявленні на місці події предметів озброєння, їх розташування повинно бути зафіксовано в протоколі, і в плані огляду місця події стосовно статичних орієнтирів з точністю до сантиметрів. У протоколі зазначається: місце

розташування щодо сусідніх предметів, напрямок осі ствола стосовно вузлових орієнтирів, ідентифікаційні ознаки, видимі пошкодження зброї та ін. Здійснюється фотографування зброї, вибухового пристрою за правилами вузлової та детальної фотозйомки з масштабною лінійкою.

У ряді випадків невідкладність слідчих (розшукових) дій дозволяє обходитися без дотримання всіх умов і процедури їх проведення. Так, у невідкладних випадках, коли огляд місця події проводиться до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, допускається певне обмеження прав громадян, що передбачає важливість своєчасності отримання і закріплення доказів. Спочатку в протоколі огляду місця події фіксується вид виявленого предмету озброєння (карабін, пістолет та ін.). Далі доцільно вказувати модель, номер, інші ознаки індивідуальної ідентифікації (маркування, зовнішні дефекти), а також положення і стан зброї (напрямок ствола, положення курка, зарядженість, кількість патронів в магазині та ін.). При виявленні боєприпасів у протоколі огляду також фіксується їх точне місцезнаходження, форма, розміри і взаємне розташування.

На практиці мають місце випадки невжиття заходів своєчасного вилучення одягу підозрюваних і змивів з їх рук для дослідження на предмет виявлення мастила, слідів пострілу з метою проведення експертиз, подекуди не вживаються заходи для збереження слідів рук і біологічних об'єктів, що дозволяють ідентифікувати особу.

Аксіоматичним є те, що результати огляду місця події мають значення для кримінального провадження лише в разі, коли його результати будуть належним чином зафіксовані та процесуально оформлені [80, с. 125-126].

Особливо відчутного удару по доказовій базі завдає порушення вимоги законності у випадках визнання доказу недопустимим. Так, наприклад, у кримінальному провадженні за фактом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, під час огляду, проведеного в житлі, нарізна рушниця моделі «Сайга» була вилучена з порушенням кримінального

процесуального законодавства – без згоди власника. Результати огляду були визнані судом недопустимим доказом у кримінальному провадженні [47].

Нерідко слідчі, які проводять огляд місця події, формально ставляться до складання протоколів, у яких детально не описується обстановка на місці події, виявлені сліди і предмети (екземплярів вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин). Таке ставлення до основного способу фіксації результатів проведення слідчої (розшукової) дії призводить до того, що в подальшому неможливо відновити обстановку місця події або довести, що конкретний предмет є саме тим, який був виявлений під час огляду місця події [95, с. 191].

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом предметів озброєння, не може бути успішно проведене без складання планів та схем, фотографування, безперервного відеозапису місця огляду, використання спеціальних знань. Уже при першому огляді місця події перед слідчим виникає чимало обставин, з'ясування яких вимагає особливих знань і навичок у виявленні, вилученні, дослідженні відповідних об'єктів. При цьому підкреслимо, що визначення приналежності окремих виявлених предметів до розряду вогнепальної зброї або боєприпасів, яке природньо викликає труднощі у слідчого, потребує призначення відповідної експертизи.

З аналізу вивчення протоколів оглядів місця події (обшуків) у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України вбачається, що в 61 % випадків зазначені слідчі (розшукові) дії проводилися без залучення відповідного спеціаліста, в 32 % випадків у протоколах недостатньо чітко зазначались особливі характеристики виявленої зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів щодо предметів навколишньої обстановки, в 33 % випадків предмети озброєння упаковувалися неналежним чином, що могло призвести до пошкодження чи втрати слідів. Вказані недоліки свідчать про необхідність удосконалення існуючих криміналістичних рекомендацій щодо огляду місця події, а також вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин (Додаток Б).

Залучення спеціаліста до проведення огляду уможлиблює здійснення повного комплексу досліджень слідів та речових доказів, виявлених на місці події, для повного та швидкого розкриття злочину [134, с. 263]. Доводиться констатувати, що часто слідчим та співробітникам оперативних підрозділів не вистачає обсягу спеціальних криміналістичних знань та практичних навичок у поводженні з виявленою вогнепальною зброєю, та іншими предметами озброєння. Зокрема, до проведення огляду місця події в разі виникнення об'єктивних обставин, пов'язаних з виявленням саморобних вибухових пристроїв, можуть залучатися фахівці спеціалізованої пересувної лабораторії Експертної служби МВС [190].

Викликає сумніви компетентність інспекторів-криміналістів, які залучаються як спеціалісти до проведення слідчої (розшукової) дії у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України. В окремих випадках вбачаємо доцільним залучати як спеціалістів співробітників Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (далі – НДЕКЦ МВС України), які спеціалізуються на проведенні судово-балістичних експертиз.

У разі виявлення вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів у спеціально обладнаній схованці, або в разі отримання такої інформації щодо її зберігання, не слід виключати ймовірність замінування відповідного місця, що вимагає залучення спеціалістів-вибухотехніків. Спеціаліст повинен дотримуватися таких вимог: уникати деформації і руйнування мікрочасток; не використовувати методи, способи та пакувальні матеріали, які можуть змінити склад, структуру, стан та властивості речовини (матеріалу) мікрооб'єктів; упакувати їх так, щоб не змінити місце розташування на предметі носії; детально зафіксувати всі зміни, яким піддаються мікрооб'єкти й предмети-носії з використанням відповідних криміналістичних засобів і методів (опис, фотографування, копіювання на липкі поверхні тощо).

У кримінальних провадженнях цієї категорії під час огляду місця події особлива увага має бути приділена виявленню та огляду електронних

інформаційних систем (комп'ютерів, ноутбуків, мобільних телефонів) та пристроїв для зберігання даних (флеш-накопичувачів, жорстких дисків, серверів). У разі відсутності власника електронних інформаційних систем та/або пристроїв для зберігання даних під час проведення їх огляду, необхідна обов'язкова фіксація таких дій за допомогою безперервного відеозапису, щоб із процесуальної точки зору упередити можливість сторони захисту здійснювати маніпуляцію щодо недопустимості використання результатів такого огляду як доказу [169, с. 32].

Відповідна інформація про продаж, передачу у тимчасове користування виготовлених, перероблених предметів озброєння, а також інша важлива інформація у кримінальному провадженні, може бути зафіксована на вилученій комп'ютерній техніці (серверах). Це, зокрема, дані про: переписку електронною поштою (e-mail); час створення Інтернет-ресурсу (вебсайту), з якого ресурсу він був завантажений, періоди його адміністрування; перелік медійного контенту, який знаходиться на комп'ютерній техніці (сервері); кількість відвідувань (переглядів) медійного контенту тощо [169, с. 27–33].

У зв'язку з цим надзвичайно важливою є участь спеціаліста під час тимчасового доступу до комп'ютерної техніки (серверів), допомога яких сприятиме з'ясуванню особливостей комп'ютерного устаткування, інформації що підлягає копіюванню тощо. Профіль і кваліфікація фахівця, якого необхідно привернути до тимчасового доступу до комп'ютерної техніки (серверів) у провадженнях цієї категорії, визначається залежно від завдань відповідної слідчої (розшукової) дії з урахуванням первинних даних про характер злочину [227, с. 69].

Детальний огляд місця події зазвичай пов'язаний з *оглядом зброї* та інших предметів озброєння. У криміналістичній літературі досить детально описані питання дослідження різних видів вогнепальної зброї, виявлених на місці події, особливості їх огляду і фіксації результатів у протоколі слідчої (розшукової) дії [50, с. 166-170; 111; 112; 287, с. 104-108]. Дотримання правил огляду зброї,

боєприпасів, вибухових речовин та пристроїв істотно впливає на якість доказової інформації.

Варто вказати на особливу природу зазначених предметів озброєння, їх підвищену небезпеку як для учасників слідчої (розшукової) дії. В деяких випадках слідчі і оперативні працівники в складі СОГ формально дотримуються вимог щодо безпечного поводження з вогнепальною зброєю та боєприпасами до неї, а також неналежним чином організують роботу щодо захисту життя і здоров'я учасників огляду.

Огляд зброї слід проводити в гумових рукавичках дуже обережно, унеможливаючи мимовільний постріл і знищення на поверхні слідів пальців, а також уникнення залишення слідів своїх пальців. Детальний огляд зброї здійснюється з дотриманням заходів безпеки над білим аркушем паперу або поліетиленовою плівкою під кутом 45 градусів з метою уникнення втрати мікрочастинок з каналу ствола. Зброю рекомендується брати за такі місця, де виявлення відбитків пальців малоімовірно (кути рукояток, спускову скобу та ін.). Фіксується кількість патронів у магазині та їх маркувальні позначення.

При пошуку стріляних гільз виходять з даних про вигляд (систему, модель) вогнепальної зброї. Як свідчить аналіз вказаних кримінальних проваджень, гільзи на місці події, як й інші знаряддя та пристосування виявляються не завжди (21 %) (Додаток Б). Однак, приміром, патрони можуть залишитись у патроннику рушниці.

У разі виявлення ушкоджень на вогнепальній зброї, їх описують у протоколі огляду: місце розташування (відстань до двох статичних орієнтирів), вид (вм'ятина, наскрізний отвір), форму, розміри, особливості країв (рівна, з надривами тощо), напрямок кульового каналу. В разі виявлення боєприпасів на місці події – в протоколі і на плані (схемі). Зброя оглядається також для фіксації маркувальних позначень, установлення наявності будь-яких ушкоджень, відсутності частин та ін. При цьому слід звернути увагу на ідентичність заводського порядкового номера на різних деталях конкретного екземпляра зброї

[95, с. 194]. Після закінчення огляду здійснюється детальна фотозйомка зброї, магазину та патронів, а також їх упакування таким чином, щоб при транспортуванні не пошкодити її та сліди на ній.

Слідчий огляд боєприпасів і зіставлення з даними з альбомів, довідників, посібників здійснюється з метою визначення виду, калібру і системи зброї, для якої вони призначені. Набагато частіше в ході розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної гладкоствольної зброї, доводиться мати справу з частинами боєприпасів таких як: кулі, гільзи, дріб, пижі тощо.

При виявленні саморобних пижів, їх необхідно оглядати в гумових рукавичках і розгортати над аркушем паперу для виявлення характерних особливостей. При огляді повстяних пижів слід уважно оглянути бічну поверхню, так як на ній можна виявити сліди вичіски, схожі на повздовжні траси (при їх виявленні здійснюються пошуки відповідного інструменту в осіб, що підлягають перевірці).

Огляд ручних гранат і запалів до них, протипіхотних мін тощо, слід здійснювати лише за участю спеціаліста-вибухотехніка, який після фіксації місцезнаходження гранати має викрутити з неї запал, й лише тоді здійснити подальший огляд. Необхідним є вжиття заходів щодо виявлення на поверхні слідів боєприпасів мікрочасток тощо. Після цього в протоколі огляду зазначається стан поверхні гранати: колір, наявність, форма та розміру вм'ятин, подряпин, слідів корозії, сторонніх нашарувань тощо; наявність та зміст маркувальних позначень; чи був укрупнений у різьбове з'єднання запал, чи замість нього знаходилася пластмасова заглушка тощо [95, с. 196].

Варто зауважити, що огляд предметів (зокрема вогнепальної зброї, вибухових пристроїв і боєприпасів) та документів, вилучених під час огляду місця події, слідчий може проводити як на місці події, так і поза ним, за місцем проведення досудового розслідування [93, с. 128]. Аналогічно можуть бути оглянуті предмети й документи, вилучені під час обшуку та інших слідчих

(розшукових) дій.

В цілому завдання розглянутих в підрозділі видів огляду, проведених здебільшого на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії, зумовлюються як особливостями конкретних ситуацій способу вчинення (житлове приміщення, спеціально обладнана майстерня, автомобіль; зброя, боєприпаси, вибухові пристрої та речовини). Нами охарактеризовано лише деякі особливості тактики організації огляду, зокрема виявлення, фіксації, вилучення предметів озброєння при розслідуванні кримінальних правопорушень досліджуваної категорії. Завдання такого огляду – виявити головне, на що потрібно звернути увагу під час детального огляду, а також визначити порядок і межі ділянки, що підлягає огляду.

Суттєву допомогу у виявленні, фіксації та вилученні предметів озброєння, електронної інформації у досліджуваній категорії кримінальних проваджень надають техніко-криміналістичні засоби та участь в слідчому огляді відповідних спеціалістів, які, використовуючи спеціальні знання у сфері балістики, вибухотехніки, комп'ютерних технологій, сприяють виявленню та вилученню слідової інформації, з'ясуванню належності відповідного об'єкта до досліджуваної події тощо.

3.2. Допит свідків, підозрюваних

Одним з найбільш поширених процесуальних способів отримання доказів є допит. Процесуальний порядок проведення вказаної слідчої (розшукової) дії на досудовому розслідуванні регламентовано ст. ст. 42, 60, 65, 95-97, 133, 223-226, 232, 256 КПК України [126].

Залежно від процесуального статусу особи у кримінальному провадженні та обставин вчиненого кримінального правопорушення, сторона обвинувачення під час розслідування може допитати підозрюваного, свідка та потерпілого. Слід

враховувати специфіку кримінальних проваджень за ознаками ст. 263¹ КК України, оскільки зазначене кримінальне правопорушення не передбачає потерпілого як такого. Він може з'явитись вже після того, як незаконно виготовлені предмети озброєння будуть застосовані. У цьому підрозділі ми акцентуємо увагу на типовій програмі допиту свідка і підозрюваного у кримінальному провадженні.

Тактика допиту свідків при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, має обиратись з урахуванням стану допитуваного, об'єктивних та суб'єктивних чинників, які можуть спотворювати або доповнювати картину події. Допит має відбуватися з дотриманням належної обстановки і відповідної поведінки слідчого, прокурора тому, що це суттєво впливає на хід допиту. Предметом допиту свідків є коло обставин, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Ретельна підготовка слідчого до допиту є необхідною умовою отримання повних і достовірних даних. Така підготовка включає: ретельне вивчення матеріалів кримінального провадження, оперативно-розшукових даних і визначення на цій підставі кола обставин, які необхідно з'ясувати при допиті; ознайомлення зі спеціальними питаннями, з якими доведеться зіткнутися при допиті, зокрема необхідно ознайомитися з будовою зброї, боєприпасів, тощо; збирання відомостей про особу свідка [138, с. 115].

Далеко не завжди свідки схильні йти на контакт зі слідчим. Вони відчують вплив безлічі різних чинників: тиск з боку злочинців та їх родичів; вплив з боку своїх родичів і знайомих; зв'язки особи з криміналітетом, причетність до вчинення розслідуваного та інших кримінальних правопорушень, наявність судимостей; власна хибна оцінка події кримінального правопорушення; невіра у розкриття кримінального правопорушення та притягнення до відповідальності винних; побоювання, що факт звернення до правоохоронних органів і розслідування спричинить негативні наслідки для особи. Все це в комплексі впливає на показання особи і формує її суперечливу

позицію у кримінальному провадженні.

У тактиці ведення допиту особливе місце займає вільна розповідь, за допомогою якої свідок викладає відомі йому факти в зручній для нього інтерпретації. Якщо в кримінальному провадженні, окрім епізодів злочинної діяльності, передбаченої ст. 263¹ КК України, наявні й інші епізоди, то слідчий рекомендує певну послідовність викладу для свідка. Для цього необхідно запропонувати допитуваному почати розповідь з певного факту, який збудує весь ланцюжок подій, що відбулися. Такий прийом дозволить спрямувати розповідь в потрібне русло для з'ясування найбільш важливих обставин у кримінальному провадженні й утримає допитуваного від дачі неправдивих показань, якщо існує таке побоювання. Надавши відомості про один факт, допитуваний буде змушений правдиво розповісти й про інші події. Слідчий не повинен заважати вільній розповіді або переривати його, так як це може призвести до плутанини та мимовільного приховання важливих деталей провадження. Поставити запитання або втрутитися в розповідь можливо лише при відхиленні допитуваного від предмета допиту, при цьому необхідно пояснити, що говорити необхідно по суті.

В процесі вільної розповіді протоколювання вести не слід, так як це може відволікти допитуваного, послабити його зусилля з відтворення важливих фактів і порушити асоціативні зв'язки. На даному етапі допиту слідчий робить замітки про міркування, що виникли у нього по ходу вільної розповіді, намічаючи питання, які потрібно буде поставити в подальшому. Для встановлення повноцінного психологічного контакту допитуваний повинен відчувати зацікавленість в його показаннях, що може стимулювати його до дачі правдивих показань.

Завершивши етап вільної розповіді, слідчий шляхом постановки питань заповнює і уточнює показання, отримані від свідка, виявляє нові факти, які не згадувались у вільній розповіді, отримує контрольні дані для перевірки показань, допомагає свідку згадати забуті деталі кримінального правопорушення.

Узагальнюючи і аналізуючи отримані показання, слідчий на заключному етапі повинен: при сумлінній омані свідка – допомогти виправити помилки; при умисній дачі завідомо неправдивих показань – викрити особу і спонукати дати правдиві показання.

Важливо зауважити, що для вирішення конфліктних ситуацій, застосовуються тактичні прийоми, спрямовані: на розпізнавання правдивих і неправдивих показань (забезпечення відповідної обстановки; уточнення і конкретизація невизначених, неповних показань; постановка запитань, що збуджують або послаблюють емоційний стан допитуваного; формування у допитуваного переконання про невігідність давати неправдиві показання або замовчувати про факти; відмежування помилок від навмисно неправдивих показань; раптова зміна ходу допиту; постановка провокаційних питань, спрямованих на виявлення завідомо неправдивих показань; з'ясування причин, внаслідок яких свідок зацікавлений в дачі завідомо неправдивих показань); використання позитивних якостей особи допитуваного; викриття свідка в дачі завідомо неправдивих показань (коректна поведінка слідчого, формування у допитуваного уявлення про марність дачі неправдивих показань; раптова постановка запитань; створення у допитуваного уявлення про повну обізнаність слідчого щодо вчиненого і наявність незаперечних доказів; відволікання допитуваного від надуманої брехні і побудови схеми уявного захисту; пред'явлення доказів без роз'яснення їх відношення до матеріалів кримінального провадження; несподіване пред'явлення вагомих доказів або оголошення їх у певній послідовності з метою викриття допитуваного у брехні; пред'явлення відео- і аудіозаписів, речових доказів та документів) та ін.

Також з метою «пожвавлення» пам'яті свідка можуть бути застосовані такі тактичні прийоми допиту: допит з використанням асоціативних зв'язків; допит на місці – різновид допиту з використанням асоціативних зв'язків, коли досліджується повторне сприйняття тієї обстановки, в якій відбувався незаконний збут або придбання зброї; повторний допит щодо певного кола

упущених, забутих, прихованих обставин.

Слідчі, які розслідують факти незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння, повинні не тільки мати відповідну підготовку і високу кваліфікацію в галузі права, а й вміти продуктивно взаємодіяти з особою в процесі проведення слідчих (розшукових) дій, поєднувати в собі вольові якості і здатність орієнтуватися в психологічних особливостях особи, виявляти помірну наполегливість і цілеспрямованість. Важливою є й комунікабельність під час взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів, адже часто діяльність з розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є комплексною і проводиться під час розслідування інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння.

Під час розслідування свідки можуть бути встановлені в ході огляду місця події. Наприклад, під час огляду місця виготовлення в цеху, майстерні, де доцільно зафіксувати сусідні робочі місця з тим, щоб мати можливість встановити осіб, які могли бачити, як виготовляються предмети озброєння; в процесі затримання підозрюваного на місці кримінального правопорушення; під час обшуку в помешканні підозрюваного. В ході обшуку можуть бути виявлені записки, листи, електронне листування, фотографії та інші предмети, що свідчать про зв'язки підозрюваного.

Допит осіб, встановлених за допомогою цих даних, може дати цінні відомості про злочинну діяльність підозрюваного. Допитуючи цих осіб, слідчий повинен з'ясувати хто ще може підтвердити ті чи інші факти, про які повідомляють допитувані. Крім цього, свідки можуть бути виявлені в ході ОРД, або в порядку виконання окремих доручень слідчого. Успішне проведення допиту свідка багато в чому залежить від ретельної підготовки до нього і від правильного вибору тактики його проведення.

Свідками у провадженнях даної категорії можуть бути очевидці затримання особи безпосередньо з предметами озброєння. Детальний допит

ззначених осіб необхідний в тих випадках, коли злочинець під час затримання викинув зброю і висунув версію, що вона йому не належить.

Як свідки можуть бути допитані особи, яким винний намагався збути зброю. Вони можуть підтвердити факт носіння зброї, спробу її збути, повідомити, яке конкретно була зброя у винного, її характерні ознаки, яку винагороду він хотів отримати. Товариші по службі підозрюваного можуть повідомити відомості про час виготовлення та про умови, що сприяли вчиненню цього кримінального правопорушення. Від родичів і сусідів підозрюваного можна отримати відомості про джерело, час, мотиви і мету незаконного виготовлення, переробки, ремонту зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, про місце їх виготовлення, зберігання, про осіб, які сприяли винному. Особливо важливий такий допит з приводу виявлених під час обшуку предметів, що мають значення для кримінального провадження.

Також під час допиту як свідків родичів, знайомих, друзів, сусідів підозрюваних можна отримати дані: відомості про особу винного, коло його знайомих, їхні взаємини; про час і місце вчинення незаконних дій з предметами озброєння; про мотиви і цілі незаконних дій; про використання зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин при вчиненні інших кримінальних правопорушень.

Обираючи місце допиту, іноді з тактичних міркувань його доцільно провести на роботі, в квартирі свідка, на місці події. Це, зокрема, дозволить краще пригадати окремі обставини сприйняття особою обстановки події, факту спілкування нею з підозрюваним у виготовленні предметів озброєння чи їх збуті тощо. Для правильної оцінки показань свідків важливо з'ясувати їх загальні знання у галузі зброї, боєприпасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, адже через погану поінформованість вони можуть повідомити помилкові відомості. Максимальна конкретизація показань дозволить вирішити спірні моменти, що іноді виникають при кваліфікації діяння.

В окремих випадках допит свідків доцільно проводити в присутності

спеціаліста (експерта) баліста, вибухотехніка, знання яких дозволять більш точно сформулювати питання свідкові, відповіді на які згодом можуть бути використані при проведенні експертиз. Водночас, як свідчить аналіз досліджуваних кримінальних проваджень, нерідко зміст протоколів не відповідає поставленим завданням допиту, опис показань відображається в загальних рисах, без конкретизації фактів, які мають значення для встановлення як головного факту, так і інших обставин. Це призводить до того, що підозрювані, переконавшись у відсутності вагомих доказів, якими є показання свідків, нерідко відмовляються від попередніх показань. Тому перед початком допиту слід продумати перелік запитань, що дозволяють логічно правильно провести дану слідчу (розшукову) дію.

Важливим є визначення черговості допиту кожної особи та обрання відповідної тактики. Першими рекомендується допитувати тих осіб, які, на думку слідчого, можуть дати правдиві показання. Особи, які вперше вчинили кримінальне правопорушення і не мають злочинного досвіду, найчастіше відчувають докори сумління, почуття жалю про вчинене і тому дають правдиві показання, справедливо розраховуючи на це як обставину, що пом'якшує вину.

Невиправдане зволікання з допитом свідків-очевидців також може призвести до втрати доказів, так як факти, які сприймалися свідком, зазвичай не мають для нього особливого значення і тому швидко забуваються. Не виключено, що заінтересована особа може шляхом підкупу, шантажу, використовуючи дружні відносини або іншим шляхом, схилити свідка до дачі неправдивих показань.

Часто в кримінальних провадженнях цієї категорії свідки є заінтересованими особами, а інколи й співучасниками кримінального правопорушення, доказів винуватості яких у слідчого на момент допиту недостатньо. Під час допиту таких осіб має місце умисне спотворення фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення, замовчування фактів, пов'язаних з незаконним виготовленням та переробкою предметів озброєння, що

має спонукати слідчого підходити критично до змісту показань свідків.

Особливу увагу необхідно приділяти належному невербальному супроводу зазначеної форми вербального спілкування слідчого і допитуваного, дотримуватись принципів формулювання і постановки запитань, які повинні бути лаконічними, коректними, зрозумілими носієві інформації тощо. Якість відповідей допитуваного залежить також від темпу постановки запитань, тону спілкування слідчого під час допиту.

Під час допиту свідків – осіб, які можуть повідомити обставини підготовки вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, на наш погляд, доцільно отримати відповіді на такі питання: Якими відомостями володієте Ви щодо підготовки до вчинення кримінального правопорушення? Хто саме, коли і де збирався здійснювати незаконне виготовлення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, переробку, ремонт зброї, вносити зміни в маркування тощо? Які саме предмети озброєння планувалось виготовляти, переробляти? Де, коли, у кого і на яких підставах підозрюваний придбав зброю, комплектуючі, деталі тощо? Чи спостерігала особа певні предмети, пристосування, станки, нотатки, сторінки у мережі Інтернет тощо щодо виготовлення, переробки предметів озброєння?

Загалом питання, що з'ясовуються при допиті свідків, мають бути спрямовані на встановлення: місця і часового проміжку вчинення кримінального правопорушення; характеру злочинного діяння; виду озброєння, який є предметом вказаного кримінального правопорушення; інших свідків, які також можуть дати показання з означеного факту; даних, які характеризують підозрюваного; інших обставин, що мають значення у кримінальному провадженні. Наведений каталог запитань залежить від обставин конкретного кримінального провадження, а також інформації, наявної в розпорядженні слідчого.

Порівняно новим, але досить дієвим способом збирання і перевірки доказів у вказаних кримінальних провадженнях, на наше переконання, й на думку 69 %

опитаних слідчих, прокурорів та оперативних працівників, є отримання стороною обвинувачення показань під час проведення допиту свідка у порядку, передбаченому ст. 225 КПК України (Додаток А). За справедливим твердженням Д. Б. Сергєєвої, допит під час досудового розслідування в судовому засіданні не є окремим видом допиту, оскільки не має таких сутнісних процесуальних особливостей, які б йому надавали статус окремої самостійної слідчої (розшукової) дії [234, с. 183-184].

Зі змісту ст. 225 КПК України вбачається, що у виняткових випадках, пов'язаних з необхідністю отримання показань під час досудового розслідування, якщо через існування небезпеки для життя і здоров'я особи, її тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити її допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань, сторона кримінального провадження, представник юридичної особи, стосовно якої здійснюється провадження, мають право ініціювати проведення допиту в судовому засіданні, зокрема одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб [126].

Вивчені кримінальні провадження за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, свідчать про недостатнє використання під час досудового розслідування можливостей допиту, проведеного в такому форматі. Також з аналізу слідчої та судової практики вбачаються випадки недотримання слідчими вимог КПК України щодо проведення відповідного допиту, наслідком чого є отримання фактичних даних, що не відповідають критерію допустимості доказів у кримінальному провадженні [48].

Досить складним в тактичному аспекті на початковому етапі розслідування зазначених кримінальних правопорушень є *допит підозрюваного*. Найбільш характерні такі тактичні ситуації, що складаються до моменту допиту підозрюваного у кримінальних провадженнях даної категорії: 1) допиту передували слідчі (розшукові) дії, ОРЗ, що дозволили зібрати деякі дані про підозрюваного, його зв'язки, злочинну діяльність; 2) допит проводиться у зв'язку

із затриманням особи, і про неї немає майже ніяких відомостей. У будь-якому разі, необхідно прагнути до того, щоб допит був повним і детальним, так як в подальшому підозрювані нерідко змінюють показання «на свою користь».

У першій ситуації відбувається вивчення, оцінка наявних у слідчого даних і можливості їх використання при допиті підозрюваного. Оперативна інформація може вказувати на ступінь участі підозрюваного в незаконних операціях з предметами озброєння, характер дій (наприклад, виробник або перевізник), місце їх зберігання, відносини між співучасниками. Оперативно-розшукові дані допоможуть оцінити отримані показання і визначити їх достовірність безпосередньо в ході допиту.

У другій ситуації затриманий зазвичай дає неправдиві показання про способи вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, приховує дані про себе та про свої зв'язки. Тому при підготовці до допиту мають бути зібрані відомості про особу затриманого. Це дозволить слідчому проаналізувати обставини затримання, наявність у нього незаконно виготовлених, перероблених предметів озброєння, висунути найбільш достовірні версії, намітити питання і підготувати речові докази.

Як показує практика, осіб, яких допитують як підозрюваних у вчиненні дій, визначених ст. 263¹ КК України, можна умовно розділити на дві групи: особи, які затримані на місці кримінального правопорушення в момент вчинення незаконних дій, і вони, визнаючи свою вину, дають показання (безконфліктна ситуація); особи, які заперечують свою вину, або дають суперечливі показання (конфліктна ситуація) [15, с. 92].

Обставини, які повинні бути встановлені шляхом допиту підозрюваного, визначаються особливостями кожного кримінального провадження. Так чи інакше, успіх проведення вказаної слідчої (розшукової) дії багато в чому залежить від ретельної підготовки до нього. Підготовка до допиту підозрюваного полягає у вивченні протоколів огляду місця події, речових доказів, висновків експертиз, показань свідків. Якщо є підстави припускати, що предмети

озброєння виготовлялися на робочому місці, необхідно попередньо ознайомитися з умовами роботи підозрюваного. Згідно з даними опитування, під час підготовки до допиту підозрюваних найчастіше використовувались такі матеріали кримінальних проваджень: протоколи огляду місця події (85 %); показання інших осіб (81 %); протоколи огляду предметів озброєння (72 %); висновки експертиз (30 %); протоколи інших слідчих (розшукових) дій (52 %); інші матеріали (16 %) (Додаток А).

Допит підозрюваного доцільно проводити відразу після затримання, так як це дозволяє отримати найбільш повні і правдиві показання про вчинене кримінальне правопорушення. Якщо підозрюваний дає неправдиві показання, то вони нерідко логічно не продумані і їх після перевірки легко спростувати. Швидкість і якість допиту підозрюваного дозволяє швидко приступити до перевірки отриманих доказів, а також до з'ясування інших обставин.

Тактика допиту підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, складається насамперед залежно від визнання або заперечення особою факту вчинення кримінального правопорушення, тобто конфліктності / безконфліктності ситуації (66 % опитаних) (Додаток А). У будь-якому разі, допитуючи особу, підозрювану у вчиненні кримінального правопорушення даної категорії, слідчий повинен з'ясувати:

1. Обставини підготовки кримінального правопорушення: Ким і де працює підозрюваний в даний час або працював раніше, яку освіту отримав, які має захоплення, і чи має стрілецьку підготовку або навик поводження з вогнепальною зброєю, іншими предметами озброєння? Коли і чому вирішив вчинити кримінальне правопорушення? Коли, у кого, у зв'язку з чим виник умисел на вчинення дій з незаконного виготовлення, ремонту, переробки предметів озброєння? Чому підозрюваний прийшов до висновку про необхідність вчинення цього злочинного діяння? Який мотив, і мета вчинення кримінального правопорушення? Рішення вчинити кримінальне

правопорушення виникло раптово, чи планувалося заздалегідь? Хто був обізнаний про злочинні плани спочатку, хто пізніше, чому були обрані саме такі співники? Які підготовчі заходи здійснювалися, хто в них брав участь? Як і хто розробляв план кримінального правопорушення? Хто й де діставав зброю (компоненти для виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв), комплектуючі, взірці для вчинення кримінального правопорушення, як розподілялися обов'язки? Чи мав підозрюваний, або ще хтось у власності предмети озброєння, або доступ до них (де і як давно)? Чи відвідував місця виготовлення, зберігання предметів озброєння (якщо так, то з яких причин), проживав, чи ніс службу у місцях проведення бойових дій? Коли, де, у кого і за яких обставин придбав зброю, яку згодом переробив, додаткові деталі і пристосування до неї? Кому розповідав про їх придбання? Чи інформував підозрюваний когось про здійснення ним виробництва, ремонту, переробки предметів озброєння (кого саме)? Чи доводилося підозрюваному до вчинення кримінального правопорушення мати справу з вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими предметами та речовинами (коли і за яких обставин)?

2. *Обставини вчинення кримінального правопорушення:* Де, ким і яким способом здійснювались активні дії з незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або інші протиправні дії з предметами озброєння? Який вид, тип, марка, конструкція, кількість предметів озброєння? Хто з оточення підозрюваного знав, допомагав, сприяв у вчиненні вказаних дій? Яка мета переслідувалась під час їх вчинення? Які матеріали, інструменти, пристосування, літературу, інформаційні джерела з мережі Інтернет використовував виробник? Яка зброя (пристрої) використовувалась для переробки виробу (газова, пневматична, травматична, вогнепальна зброя та ін.)? Кому показував і чи розповідав про свою діяльність і про її готові результати? Чи здійснював попередню пристрілку, випробування предметів озброєння (де, коли, з ким, які при цьому використовував боєприпаси та ін.)? Коли, де, які боєприпаси при цьому застосовувалися, хто при цьому був присутній, або знав

про це? Де і як зберігав виготовлені, саморобні і перероблені предмети та деталі до них, хто ще мав доступ до них? Чи носив підозрюваний виявлені у нього предмети озброєння з собою (зберігав у транспортному засобі, брав на роботу тощо), і якщо так, то з якою метою? Чи здійснювались підозрюваним дії, спрямовані на використання, продаж, передачу у тимчасове користування виготовлених, перероблених предметів озброєння? Чи немає в підозрюваного іншої зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв і де вони зберігаються? Чи не використовувалися предмети для вчинення інших кримінальних правопорушень? Чи був намір займатися злочинною діяльністю в подальшому?

У разі, якщо підозрюваний визнає факт вчинення кримінального правопорушення, допит повинен бути спрямований на детальне з'ясування подробиць вчиненого: ким і де було виготовлено предмет озброєння, його вид, тип, марка, конструкція, кількість тощо; мотив і мета вчинення кримінального правопорушення: якщо кримінальне правопорушення «замовне», то від кого отримано «замовлення», хто ще знав про це, сума винагороди за виконання «замовлення» та спосіб її отримання; причина вибору даного способу виготовлення вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин. Також з'ясовується: місце придбання предметів озброєння, зміни в конструкцію яких здійснювались, а також місце придбання їх комплектуючих та складових; спосіб доставки на місце безпосереднього виготовлення предметів озброєння, або внесення в них незаконних змін; наявність на зберіганні у підозрюваного вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин окремих їх елементів і компонентів (місце зберігання, кількість, вид, тип, модель); наявність спільників вчинення кримінального правопорушення, їх роль.

3. Обставини приховування кримінального правопорушення: Які заходи з приховування кримінального правопорушення здійснював підозрюваний? Як підозрюваний пояснює походження виявленої у нього зброї, додаткових деталей і пристосувань до неї, боєприпасів, вибухових пристроїв та вибухових речовин?

Які заходи вживались до видалення слідів пристрілки, випробувань саморобних предметів озброєння з одягу, рук, предметів та ін.? Кому саме, де, коли і за яких обставин підозрюваний передав, продав вогнепальну зброю, боєприпаси тощо? Де і як зберігались предмети озброєння? Які способи маскуваня при цьому застосувались? Хто ще знав про вчинювані дії або про місце знаходження предметів озброєння? Чи розповідав підозрюваний іще комусь про вчинення незаконних дій? Чи просив (вимагав) підозрюваний під загрозою розправи не викривати його у вчиненому кримінальному правопорушенні? Чи розроблявся підозрюваним план «захисних» заходів, у чому він полягав, хто його розробив і довів до відома підозрюваного, чи був план виконаний і яким чином?

Слід підкреслити, що алгоритм допиту при розслідуванні вказаних кримінальних правопорушень, не є «шаблонним». Залежно від особливостей розвитку ситуації в ході допиту запитання можуть видозмінюватися, трансформуватися, уточнюватися і доповнюватися новими, не запланованими раніше запитаннями. В умовах екстраординарних ситуацій, гострого дефіциту часу, початковий допит особи, яка володіє важливою інформацією, може бути проведений за скороченою програмою (наприклад, для переслідування і захоплення злочинця «по гарячих слідах»).

Основним недоліком допиту підозрюваних у кримінальних провадженнях даної категорії є некритичний підхід до їх показань. Отримані показання нерідко носять загальний характер, слідчі докладають недостатньо зусиль для їх перевірки, конкретизації, що в результаті призводить до закриття кримінальних проваджень або до виправдувальних вироків. Для того, щоб мати можливість перевірити показання підозрюваного, допит слід максимально конкретизувати шляхом постановки послідовних уточнюючих запитань. У необхідних випадках доцільно запропонувати підозрюваному графічно зобразити обстановку місця події із зазначенням, де конкретно виготовлялася та зберігалася зброя, боєприпаси, вибухові речовини, вибухові пристрої. Така деталізація показань значно полегшить їх перевірку. Слід мати на увазі, що іноді визнання

підозрюваним незаконних дій і докладне пояснення всіх обставин їх вчинення може бути викликане бажанням приховати більш тяжке кримінальне правопорушення. Не варто поспішати й з ознайомленням підозрюваного з доказами, зібраними у кримінальному провадженні, так як він в ході розслідування може зорієнтуватися і висунути більш правдоподібну версію.

Основні зусилля слідчого в ситуації, коли підозрюваним даються правдиві показання, повинні бути зосереджені на фіксації визнання та на виявленні джерел отримання доказів, що підтверджують показання підозрюваного. Якщо підозрюваний в ході допиту повідомляє відомості про своїх співучасників, необхідно відразу вжити заходів з перевірки цієї інформації, встановлення їх місцезнаходження і затримання.

При допиті в умовах конфліктної ситуації основна тактична мета визначається необхідністю встановлення причин помилкових показань. З урахуванням зазначеної обставини слід виокремити такі основні причини: психічне залякування допитуваних із загрозою життю та здоров'ю з боку заінтересованих осіб; кримінальне, явне або латентне, неправомірне володіння вогнепальною зброєю підозрюваним, а так само свідком; неадекватна оцінка особою, що володіє виявленими у неї предметами озброєння, що породжує висунування помилкових версій.

4. Обставини, пов'язані з учиненням, підготовкою та приховуванням інших кримінальних правопорушень.

У зв'язку з тим, що значна кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, вчинюється в групі, й часто з розподілом ролей, метою допиту повинно бути встановлення усього злочинного ланцюга. В ході допиту підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, необхідно встановити: його співучасників (або осіб, причетних до незаконних дій з предметами озброєння); джерела отримання вказаних предметів, інформації щодо незаконних дій з ними; місця і способи вчинення кримінального

правопорушення, способи зберігання, збуту; осіб, які придбали незаконно виготовлену (перероблену) вогнепальну зброю, інші предмети озброєння; дані, які характеризують співучасників кримінального правопорушення; взаємини між ними; способи розрахунку тощо. Виконуючи поставлені завдання і готуючись до допиту підозрюваного, слідчий повинен враховувати: особисті якості підозрюваного (вік, наявність або відсутність судимості, чи перебуває на обліку в поліції; наявність сім'ї, друзів, товаришів по службі і взаємовідносини з ними та ін.), що дозволить очікувати від нього правдивих показань; наявність і важливість доказів участі підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення; його роль у вчиненні протиправних дій.

Слід мати на увазі, що вчинення вказаного кримінального правопорушення в складі організованої групи має місце, коли зазначені в ч. 1 або ч. 2 ст. 263¹ КК України дії виконані за наявності ознак, які характеризують організовану групу та зазначені у ч. 3 ст. 28 КК України [118]. А саме: а) у готуванні до дій, визначених у диспозиції цієї статті, брали участь три або більше осіб; б) ці особи організувалися для вчинення не лише конкретного злочину, передбаченого ст. 263¹ КК України, а й інших злочинів – тобто мала місце стійкість групи; в) учасники організованої групи діяли за єдиним планом, відомим усім учасникам групи; г) мав місце розподіл функцій учасників групи, спрямований на досягнення цього плану [30, с. 206].

У разі, коли в слідчого виникають обґрунтовані підстави вважати, що зазначені протиправні дії вчинені в складі групи осіб, його зусилля під час допиту повинні бути спрямовані на з'ясування ініціаторів змови, структури групи (склад, ієрархію, характер зв'язків та ін.), часу та мети вступу до групи кожного її члена, розподілу ролей, тривалості існування групи, характеристики мікроклімату в ній тощо.

Якщо саморобні або перероблені предмети озброєння застосовувалися при вчиненні іншого кримінального правопорушення, то допитуваному доцільно поставити такі запитання: Ви самі виготовили саморобну вогнепальну зброю або

переробили її? Якими навичками, професійними та інтелектуальними (розумовими) Ви володієте? Де і ким Ви працюєте в даний час або працювали раніше, яку освіту отримали, які у Вас захоплення і чи маєте Ви стрілецьку підготовку або навички поводження з вогнепальною зброєю (який рівень)? Де саме, ким, коли і за допомогою чого або кого було виготовлено або перероблено відповідний предмет озброєння? Які при цьому матеріали, пристосування, інструменти, література та ін. використовувалися? Які пристрої або зброя використовувалась Вами для переробки (газова, пневматична, травматична, вогнепальна зброя та ін.)? Чи здійснювали Ви пошук в місцях проведення бойових дій, дислокації підрозділів ЗСУ? Кому Ви показували чи розповідали про свою діяльність і про її готові результати? Чи проводились випробування вогнепальної зброї та контрольні відстріли (де, коли, з ким, які при цьому використовували боєприпаси тощо)? Де і як зберігалась саморобна й перероблена вогнепальна зброя, боєприпаси та деталі до неї, вибухонебезпечні пристрої та речовини, хто ще мав доступ до них?

Варто звернути увагу й на певні проблемні аспекти проведення такого різновиду допиту, як *одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб*, який уведено на заміну очній ставці (що визначалась КПК України 1960 р. як окрема слідча дія), та є спробою законодавця акумулювати більшість прогресивних досягнень кримінально-процесуальної науки та реалізувати позитивний досвід інших країн [270, с. 548-549]. Тактиці проведення вказаної слідчої (розшукової) дії приділено достатньо уваги в юридичній літературі. Однак при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, вона має низку особливостей, які необхідно враховувати в ході розслідування.

При проведенні одночасного допиту двох чи більше осіб в ході розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії допитуваними здебільшого є свідки, котрі безпосередньо заінтересовані у викритті злочинця, а також підозрювані, які брали безпосередню участь у вчиненні дій, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння, або сприяли здійсненню їх незаконного

виробництва, переробки.

Необхідність і доцільність проведення вказаної слідчої (розшукової) дії має встановлюватись у кожному конкретному випадку, виходячи з фактичних обставин кримінального провадження, доказової важливості обставин, з приводу яких у показаннях раніше допитаних осіб виявлені істотні розбіжності, можливості перевірки цих обставин іншими способами, особистісних характеристик осіб, яких планується одночасно допитати, зокрема їх взаємин, тощо. Слідчим, прокурором мають бути зважені усі «за» і «проти», оскільки в деяких випадках проведення одночасного допиту, особливо більше ніж двох осіб, може бути даремним, а інколи й шкідливим [80, с. 115].

Складність одночасного допиту двох раніше допитаних осіб у кримінальних провадженнях цієї категорії зумовлена тим, що до моменту його проведення слідчий не володіє вичерпними даними про особу злочинця і певною сукупністю доказів, які можна використати під час проведення вказаної слідчої (розшукової) дії, а підозрювані зазвичай незаінтересовані у повному й всебічному розкритті та розслідуванні кримінального правопорушення, що відображається на правдивості їх показань.

Організаційно-підготовчі заходи до проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб мають містити: аналіз зібраних доказів у кримінальному провадженні, зокрема вивчення показань вже допитаних осіб, виявлення у них розбіжностей та суперечностей; прийняття рішення про проведення вказаної слідчої (розшукової) дії; обрання оптимального часу і місця проведення одночасного допиту; встановлення переліку обставин, які підлягають з'ясуванню; складення плану проведення допиту із зазначенням питань, які необхідно буде поставити допитуваним, їх послідовності, осіб, між якими буде проведено одночасний допит; черговість допиту і тактичні прийоми його проведення; підготовка технічних засобів фіксації.

При цьому слідчий повинен вирішити такі питання: чи може вплинути підозрюваний на іншу особу, яка буде брати участь у вказаній слідчій

(розшуковій) дії; чи здатна ця особа змінити свої показання під дією підозрюваного; які є докази, здатні вплинути на усунення суперечностей; яка черговість постановки запитань учасникам одночасного допиту; які суперечності і в якому обсязі повинні бути усунені; чи володіє особа знаннями (відомостями) в галузі зброезнавства і чи здатна вона правильно використовувати ці знання під час одночасного допиту; які способи фіксації показань допитуваних і чи можуть вони вплинути на показання допитуваних. Сутність перерахованих заходів полягає в забезпеченні якісного проведення слідчої (розшукової) дії, дає змогу не тільки досягти тактичної мети, але й отримати повні й об'єктивні показання у кримінальному провадженні [114, с. 203].

Тактика проведення цієї слідчої (розшукової) дії залежить від процесуального статусу допитуваних осіб, їхньої заінтересованості в розслідуванні кримінального правопорушення, ступеня обізнаності щодо встановлених обставин, сукупності соціально-демографічних, фізичних, психічних, морально-психологічних та інших особливостей допитуваних, а також обставин й умов, у яких ними була сприйнята певна інформація. Водночас слідчому слід враховувати особисті якості допитуваного, які дозволяють очікувати від нього правдивих або неправдивих показань (вік, наявність судимостей (зокрема за кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом предметів озброєння), тощо), наявність інших доказів, що підтверджують або спростовують попередні показання допитуваних.

Визначити учасників одночасного допиту та черговість їх допиту з тактичного боку дуже важливо, оскільки слідчий повинен враховувати, що допитувані особи можуть впливати один на одного. Часто саме підозрюваний намагається вплинути на показання іншого допитуваного щодо місця, часу, кількості фактів незаконних дій з предметами озброєння, і тим самим поставити під сумнів показання, які були дані цією особою раніше. У такій ситуації рекомендується проводити не один одночасний допит, а декілька таких слідчих (розшукових) дій, і в кожному конкретному випадку розглядати епізоди, які

можуть свідчити й про інші дії, пов'язані з незаконним обігом зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв і речовин.

Особи з числа родичів і близького оточення підозрюваного неохоче погоджуються на участь в одночасному допиті, боячись осуду, помсти з боку підозрюваного чи його спільників; не завжди особи, які беруть участь у вказаній слідчій (розшуковій) дії, володіють достатніми знаннями в галузі зброєзнавства (марка, тип зброї, її назва, конструктивні особливості тощо), що не дозволяє досить точно з'ясувати обставини, які цікавлять слідчого; іноді для слідчого спочатку очевидна безперспективність одночасного допиту.

Більшість науковців та практиків зазначає, що спочатку доцільно допитати особу, яка, на думку слідчого, дає правдиві показання [78, с. 438]. До основних тактичних прийомів, які можуть бути використані під час одночасного допиту у кримінальних провадженнях за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, можна назвати такі: пропозиція повідомити відомості, що стосуються обставин кримінального провадження, у довільній формі (вільна розповідь); постановка запитань; пред'явлення доказів у порядку зростання їхньої доказової сили; пред'явлення доказів під час проведення допиту; допит безпосередньо на місці події тощо.

Також вважаємо, що застосування окремих заходів безпеки до таких учасників кримінального провадження має або унеможливити проведення одночасного допиту, або він має проводитися в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких особу, якій забезпечується захист, неможливо було б упізнати (ч. 10 ст. 232 КПК України) [126]. З огляду на це, слідчому варто вкрай виважено підходити до проведення одночасного допиту у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України.

Таким чином, знання слідчим можливостей різних видів допиту, основних тактичних прийомів, а також вміле практичне їх застосування, з урахуванням специфіки досліджуваних кримінальних правопорушень і особливостей поведінки осіб, які їх вчинили, типових запитань допитуваному, дають

можливість слідчому впливати на досягнення в ході допиту поставленої мети і, як наслідок, на остаточний результат розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

3.3. Призначення та проведення експертизи

Завдання зі встановлення факту, місця виготовлення предметів озброєння, їх застосування, виявлення джерела придбання таких предметів, справжності документів на них, тощо потребує проведення відповідних експертиз. Судова експертиза є найбільш кваліфікованою формою використання спеціальних знань у кримінальному процесі і має особливе значення для встановлення обставин, кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України. Відтак під час досудового розслідування з'являється нова інформація, що має доказове значення, яка не може бути отримана іншими процесуальними засобами [221, с. 115].

Порядок призначення судових експертиз, права обов'язки, та відповідальність експертів, суб'єкти експертної діяльності, організація проведення експертиз та оформлення їх результатів визначаються КПК України, Законом України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. [215], Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. №53/5 [192], Положенням про експертну службу МВС, яке затверджене наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1343, а також низкою інших нормативно-правових актів [195]. Проведення експертиз можливе тільки на основі вичерпних матеріалів, зафіксованих слідчим у процесуальних документах. Висновок експерта являє собою процесуальне джерело доказів, а безпосередньо доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку (ч. 2. ст. 84 КПК України) [137].

Відповідно до ст. 243 КПК України, експерт залучається за наявності підстав для проведення експертизи за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження [126]. Вирішення питання щодо призначення відповідної експертизи залежить від обставин вчиненого кримінального правопорушення, слідчої ситуації, висунутих версій, отриманих доказів у ході проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД, питань, які необхідно з'ясувати за результатами проведення експертизи [221, с. 115].

За проведеним нами дослідженням, при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, найчастіше проводяться такі види експертиз: молекулярно-генетична (53 %); дактилоскопічна (42 %); судово-балістична (23 %); трасологічна (14 %); комп'ютерно-технічна (12 %); судово-хімічна (матеріалів, речовин та виробів) (10 %); фоноскопична (експертиза звуко-, відеозапису) (8 %); вибухотехнічна (7 %); мистецтвознавча (6 %); одорологічна (4 %); судово-медична (24 %); комплексна експертиза (18 %). У разі обґрунтованих сумнівів щодо осудності особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, призначається і проводиться судово-психіатрична експертиза (9 %) (Додаток Б).

У будь-якому разі значення аналізованого засобу отримання доказів є беззаперечним, а перелік застосування конкретних експертиз при розслідуванні вказаних кримінальних правопорушень, зазвичай, залежить від отриманих на початковому етапі розслідування фактичних даних, які у подальшому можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні. Водночас кожному виду експертиз властиві свої завдання (діагностичні, ідентифікаційні або ситуаційні), які впливають з особливостей обставин розслідуваного кримінального правопорушення, а перелік запитань, що виносяться на вирішення експерта, залежить від обсягу завдань, які потрібно вирішити за допомогою застосування спеціальних знань.

Зважаючи на обсяг дисертаційного дослідження, коротко охарактеризуємо найбільш типові види судових експертиз, що призначаються під час досудового

розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, з'ясуємо значення вказаних експертиз для кримінального процесуального доказування.

Судово-балістичні експертизи у досліджуваних кримінальних провадженнях можуть вирішувати завдання з: дослідження бойових властивостей та матеріальної частини вогнепальної зброї (визначення виду, моделі, зразка вогнепальної зброї, її справності та придатності до стрільби тощо), способу її виготовлення; дослідження боєприпасів до ручної стрілецької зброї, зокрема встановлення однорідності патронів та способу їх виготовлення; ідентифікації зброї за слідами на снарядах та на гільзах; дослідження атипової вогнепальної зброї; визначення номеру шроту за слідами на пижах; визначення виду снаряду за слідами на внутрішній поверхні стріляних паперових гільз; визначення номера дроби за слідами на внутрішній поверхні стріляних паперових гільз та ін. [126, с. 371-372; 130, с. 117; 164, с. 12-13; 283, с. 158–159].

Аналіз спеціальної літератури, слідчої та експертної практики, вказує на недостатню науково-теоретичну і практичну розробку проблем експертно-криміналістичного дослідження предметів озброєння (приміром, боєприпасів і набоїв та ін.), що становлять предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

Одним з чинників, які негативно відображаються на об'єктивному розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є помилки процесуального та організаційно-методичного характеру, яких припускаються як співробітники органів досудового розслідування, так і самі експерти. Невміння особи, яка здійснює розслідування, правильно визначити обсяг експертного завдання і комплекс питань, можна пояснити недостатнім знанням можливостей відповідних експертиз та відсутністю досвіду використання її даних у сукупності з іншими доказами. Охарактеризуємо такі

помилки та визначимо шляхи їх уникнення та усунення в досліджуваних кримінальних провадженнях.

Недбале, формальне закріплення встановлених фактів в абсолютній більшості випадків розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, полягає в таких порушеннях: вилучення зброї не здійснюється в момент затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення на місці; вилучення предметів озброєння при складанні відповідного протоколу оформляється без відображення їх індивідуальних характеристик (марка, модель, маркування, покажчик номера, сліди механічної обробки тощо), а вказується лише вид зброї і особа, в якій вилучається зброя; не вживаються заходи з вилучення «по гарячих слідах» одягу підозрюваного та змивів з його рук для подальшого дослідження на предмет виявлення слідів мастила, залишків фарби зброї, слідів порохових газів тощо для проведення ідентифікації; не вживаються заходи зі збереження на предметах озброєння слідів рук і біологічних об'єктів, що дозволяють призначити відповідні експертизи та ідентифікувати власника виявленого предмета озброєння [221, с. 118].

Неточна постановка запитань, яка спричиняє двояке їх розуміння, спонукає експерта до вирішення завдання відповідно до власного розуміння його суті, яке може розходитися з початковим задумом суб'єкта доказування. Запитання, які ставляться перед експертом, повинні відповідати двом ознакам: по-перше, вони не повинні виходити за межі спеціальних знань експерта, по-друге, їх формулювання повинні дозволити дати на них однозначну відповідь.

Діагностичні експертні дослідження властивостей об'єктів передбачають встановлення: наявності у зброї окремих властивостей – можливості ведення прицільної стрільби, можливості ведення різних режимів стрільби (безперервної, одиночної) з некомплектної зброї та ін. [221, с. 120].

Необхідними для індивідуалізації зброї і патронів є врахування й зазначення в постанові про призначення експертизи відомостей про маркувальні

позначення на зброї та патронах. Інформація, яку містить маркування, може бути використана для отримання відомостей про модель зброї, виробника озброєння, номер зброї, час і партію випуску патрона тощо.

До процесуальних помилок, які допускаються слідчим у вказаних кримінальних провадженнях, можна віднести неправильне зберігання об'єктів, предметів, вилучених з місця події, внаслідок чого експерт вводиться в оману. Насамперед, упаковка повинна виключити можливість несанкціонованого доступу до об'єктів без порушення її цілісності. Це забезпечується застосовуваним матеріалом, а також способами упаковки об'єктів [221, с. 121].

Досить вагому частку серед вилучених предметів озброєння, визначених у диспозиції ст. 263¹ КК України, становлять патрони до ручної стрілецької зброї. Дедалі частіше зустрічаються патрони нових зразків, спеціально розроблених та виготовлених для виконання бойових завдань, – підвищеної потужності, трасуючі, бронебійно-запалювальні тощо. Це зумовлює збільшення кількості й різноманіття об'єктів, щодо яких призначаються криміналістичні експертизи у кримінальних провадженнях [75, с. 84].

Боєприпаси до ручної вогнепальної зброї є речовими доказами, що досліджуються експертами-криміналістами, майже у кожному третьому випадку правопорушення, вчиненого з використанням вогнепальної зброї [51, с. 112]. Особливо гостро постає проблема експертної оцінки набоїв щодо їх приналежності до боєприпасів та з'ясування їх технічних характеристик. Зважаючи на не однозначне в ст. 263¹ КК України вирішення цього питання, на практиці виникають труднощі оцінки висновків експертів, особливо виконаних експертами різних відомств [51, с. 113].

Визначення виду та зразка патрона. Завданням експертизи є: віднесення кулі, гільзи, патрона до певного виду та зразка патрона на основі їх конструктивних та виробничих ознак. На цьому етапі дослідження визначають: довжину патрона, кулі, гільзи, діаметр фланця, дульця, корпусу гільзи та кулі; вагу патрона; розташування ударної суміші в гільзі; форму гільзи та кулі; колір

матеріалів кулі, гільзи та капсуля; спосіб кріплення кулі в гільзі; наявність на кулі оболонки та склад її матеріалу; наявність та зміст маркувальних позначок на гільзі; наявність та колір маркувального забарвлення куль та гільз; інші ознаки. Результати вимірювань, зміст маркувальних позначок, конструктивні особливості патрона, гільзи, кулі порівнюються з довідковими даними про різні види та зразки стандартних патронів. Висновок експерта базується на аналізі конструктивних ознак патрона, гільзи, які співпадають із довідниковими даними для конкретного виду та зразка патрона [51, с. 114].

З'ясування справності та придатності патронів до стрільби здійснюється на основі виявлення наявності чи відсутності у них внутрішніх та зовнішніх дефектів. Головними критеріями визнання патронів придатними до стрільби є результати експериментальних пострілів. При цьому важливе значення має факт самої можливості здійснення пострілу та достатня вражаюча дія снаряду. Межа початкової швидкості кулі та кінетичної енергії повинна бути не нижче встановлених меж для кожного зразка зброї та патронів [51, с. 115].

Встановлення однорідності патронів та способу їх виготовлення здійснюється на основі конструктивних та виробничих ознак, маркувальних позначок, аналізу слідів виробничого обладнання. Особлива увага приділяється наявності, розташуванню та змісту маркувальних позначок, ознакам штампів (матриць), що виявлені на них, а також особливостям, що відобразились у слідах кріплення. Висновок експерта базується на аналізі встановлених збігів довідкових даних, конструктивних властивостей та ознак виготовлення [51, с. 115].

У процесі криміналістичних досліджень патронів, що не вистріляні (не використані) і вилучені під час проведення слідчих (розшукових) дій, можна встановити важливу для розслідування інформацію, зокрема про конструктивні особливості гільзи та кулі, виробника боєприпасів, дату вироблення, тип та призначення патрона, склад і кількість метального заряду, конструкцію капсуля, вид і кількість ініціюючої та метальної речовини, методи кріплення кулі,

особливості обладнання, яке застосовувалося при виготовленні та спорядженні боєприпасів, а також визначити єдине джерело походження тощо.

Водночас більшість дослідників сходяться на думці, що в Україні наразі відсутні єдині методики експертиз патронів, особливо стосовно нових видів стрілецької зброї. Тому поділяємо точку зору О. Ізотова, що найбільш повну і важливу інформацію можна отримати лише застосувавши різні методи – як безпосереднього дослідження боєприпасів, так і трасологічні, дактилоскопічні та фізико-хімічні. Тобто необхідно здійснити комплексну експертизу, провідну роль у якій відведено криміналістичній балістиці [75, с. 86].

Важливою умовою для мінімізації експертних помилок є використання методик при неухильному і послідовному дотриманні всіх етапів дослідження об'єктів. Визначення необхідної методики провадження судової експертизи дає змогу орієнтуватися в колі питань, які мають бути вирішені з огляду на обставини конкретного кримінального провадження. Відхилення від встановлених методик може стати причиною необґрунтованих або помилкових висновків.

Варто зазначити, що поява нових типів зброї, патронів розширює коло об'єктів судово-балістичної експертизи, а це, своєю чергою, вимагає вдосконалення існуючих методик і методів дослідження (спостереження та вимірювання, порівняння, інтроскопія).

Одним з останніх технічних здобутків криміналістичного вогнепального зброезнавства стало застосування комплексів дослідження з використанням комп'ютерної техніки з лазерним скануванням слідів зброї на снарядах та гільзах. У майбутньому вбачається використання в криміналістичній діяльності автоматизованих пошукових систем для ототожнення зброї за слідами на кулях та гільзах [155, с. 9].

Найважливішим етапом криміналістичного дослідження зброї, а також її слідчого огляду, є виявлення маркувальних позначень і серійних номерів [108, с. 93-94]. Експертно-криміналістичні підрозділи володіють необхідними

можливостями щодо ідентифікації зброї з використання серійних номерів [108, с. 95]. Методи відновлення можуть містити використання магнітних властивостей металу або хімічного травлення поверхні зброї.

Загалом можемо констатувати, що головними причинами експертних помилок діяльнісного характеру при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є: недотримання методик, які передбачають послідовне дотримання всіх етапів при проведенні дослідження об'єктів; відсутність у експертів належного професійного рівня, практичного досвіду і теоретичних знань; зниження персональної відповідальності за результати досліджень. Зазначені помилки властиві й при проведенні інших експертиз. Усунення цих негативних факторів сприятиме попередженню експертних помилок, а значить, підвищиться якість і ефективність розслідування кримінальних правопорушень цього виду [221, с. 121].

Метою проведення *вибухотехнічної експертизи* є встановлення факту належності відповідного об'єкта до вибухових речовин або речовин, які можна використати як компоненти для виготовлення вибухових речовин, порохових зарядів або піротехнічних засобів, встановлення способу виготовлення вибухових речовин, спільної родової належності вибухових речовин (порохових зарядів) та ін. [221, с. 121].

До основних завдань *експертизи вибухових пристроїв* слід віднести: визначення належності предмета до вибухових пристроїв, боєприпасів та встановлення класифікаційної категорії пристрою; визначення конструкції пристрою та способу його виготовлення; встановлення здатності пристрою викликати вибух та можливості вибуху за конкретних умов (нагрівання, струсу тощо); з'ясування професійних навичок у особи, яка виготовила саморобний вибуховий пристрій.

До основних завдань *експертизи вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу)* належать: встановлення факту належності предмета дослідження до вибухових речовин, їх компонентів; встановлення способу їх виготовлення;

виявлення мікрослідів вибухових речовин і продуктів їх розкладу на предметах-носіях – тканині одягу особи, коробці та інших ємностях; установлення за продуктами розкладу вибухових речовин вихідної речовини, яка була використана для вибуху чи пострілу; встановлення спільної родової (групової) належності вибухових речовин (порохових зарядів).

Науковцями зазначається, що при дослідженні цілих вибухових пристроїв важливо встановити чи є він промислового або саморобного виготовлення, а в останньому випадку – чи має особа, яка виготовила пристрій, професійні знання і уміння у вибуховій справі [150, с. 34-43]. Дослідження нашарувань на різних об'єктах, які вилучені з місця вибуху дозволяє не тільки виявити і визначити природу вибухових речовин, але й встановити належність болтів, гайок, ізоляційних матеріалів, інших фрагментів до одного вибухового пристрою [150, с. 63].

Об'єктами *експертизи гранатометів та ствольної артилерійської зброї* є реактивні та нереактивні гранатомети, міномети, артилерійські гармати тощо. До основних завдань таких досліджень віднесено: встановлення належності наданих предметів до вогнепальної або реактивної зброї, визначення їх типу, виду, моделі або зразка (для виробів промислового виробництва); встановлення способу виготовлення та придатності для використання за призначенням.

Об'єктами дослідження *експертизи ракетно-реактивної зброї* є протитанкові ракетні комплекси, реактивні системи залпового вогню, зенітно-ракетні комплекси. Основними завданнями дослідження є: встановлення належності об'єктів до ракетної або реактивної зброї; визначення типу, виду, моделі або зразка зброї; встановлення способу виготовлення та придатності для використання за призначенням [287, с. 93].

Під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, нерідко необхідно встановити наявність сторонніх слідів на зброї, інших предметах озброєння, джерело виготовлення зазначених предметів, справжність дозвільних документів, дотримання процедури ведення обліку зброї

на підприємстві або військовому підрозділі, ототожнити особу, причетну до правопорушення тощо [287, с. 84]. З цією метою виникає необхідність у призначенні інших експертиз, обумовлених слідчою ситуацією у кримінальному провадженні. Здійснимо їх науковий аналіз.

Фоноскопична експертиза. Під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, можуть бути вилучені різні аудіо- та відеоматеріали, зокрема записи розмов конкретних осіб між собою, матеріали, отримані під час проведення НСРД, що згодом може бути використано як доказ у кримінальному провадженні. Відтак, нерідко виникає потреба ідентифікації особи та голосу конкретних осіб; з'ясування обстановки, у якій проводився аудіо- чи відеозапис тощо. Таким чином, основним завданням дослідження у даній категорії проваджень є ідентифікація особи за ознаками усного мовлення, які знаходять відображення в певних акустичних і лінгвістичних характеристиках.

На дослідження експертам можуть бути спрямовані аудіо- чи відеозаписи розмов, їхніх особистих зустрічей, записи, які проведені під час оперативного обстеження, контрольної закупки та оперативного експерименту, технічний засіб, за допомогою якого здійснено запис, а також вільні та експериментальні зразки голосів зазначених осіб (чи інших джерел звуку).

У разі, коли кримінальне правопорушення, передбачене ст. 263¹ КК України, супроводжувалось іншими діями, пов'язаними з обігом (збутом, застосуванням тощо) предметів озброєння, відповідна діяльність може супроводжуватись використанням комп'ютерної техніки, мережі Інтернет тощо (приміром, через електронну пошту, соціальні мережі обговорюються деталі продажу переробленої зброї), необхідно вилучати системний блок комп'ютера підозрюваної особи та призначати *комп'ютерно-технічну експертизу*.

Об'єктом комп'ютерно-технічної експертизи може бути не лише системний блок комп'ютера, а й інші електронні гаджети, зокрема це портативний комп'ютер, планшет, мобільний телефон тощо. Основним

завданням комп'ютерно-технічної експертизи в даному випадку є виявлення інформації, що міститься на комп'ютерних носіях. Для реалізації цього завдання в ході вилучення цифрової техніки чи інших електронних гаджетів слідчий повинен вживати всіх необхідних заходів для забезпечення схоронності відповідних речей.

У практиці розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, досить поширеними є випадки призначення й проведення *дактилоскопічних експертиз*. Вони призначаються з метою дослідження слідів пальців рук, виявлених на предметах озброєння, на місці події, на обладнанні та пристроях, призначених для виготовлення, ремонту, переробки зброї, боєприпасів, вибухових предметів та пристроїв, або ж з метою виявлення слідів пальців рук на таких об'єктах в лабораторних умовах. Головним завданням дактилоскопічної експертизи в таких випадках є ідентифікація підозрюваної особи за слідами її рук, залишеними на об'єктах дослідження. Висновки дактилоскопічної експертизи також можуть сприяти ідентифікації слідів пальців рук інших осіб, які можуть бути причетні до вчинення вказаного та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння.

Вивчення матеріалів досліджуваних кримінальних проваджень показало, що найчастіше на дослідження направляються такі трасологічні об'єкти: сліди рук людини (38 %); знаряддя кримінального правопорушення (46 %); сліди взуття (8 %); сліди транспортних засобів (4 %); замки і замикаючі пристрої (4 %); сліди паління (цигарок) (1 %); сліди нігтів людини (2 %); сліди одягу (1 %) (Додаток Б). Водночас нами не виявлено жодного випадку направлення на дослідження вилучених слідів губ, інших частин тіла людини (приміром, ліктів і колін, носа, чола, щоки, підборіддя), тварин.

Досить вагомим і специфічним носієм криміналістично значимої інформації при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є мікрооб'єкти. До типових судово-медичних експертиз у

зазначених кримінальних провадженнях слід віднести: судово-медичну експертизу живих осіб, судово-медичну експертизу речових доказів, судово-імунологічну експертизу крові та виділень, судово-медичну експертизу часток органів і тканин, судово-медичну експертизу волосся, судово-цитологічну експертизу, судово-медичну експертизу, експертизу з дослідження мікрооб'єктів, генотипоскопічну експертизу.

На наш погляд, судово-імунологічні у вказаних кримінальних провадженнях доцільно призначати тоді, коли слідчий володіє інформацією про перебування певної особи на місці виготовлення, переробки, ремонту предметів озброєння. Доцільність проведення судово-медичної експертизи речових доказів може бути викликана необхідністю дослідження об'єктів біологічного (кров, органи та тканини, слина, волосся, сеча тощо) та небіологічного походження (недопалки, знаряддя та пристосування для виготовлення зброї, одяг тощо). В сукупності з іншими доказами (показаннями свідків, результатами затримання та обшуку, огляду) висновки такої експертизи є доказом вчинення конкретною особою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

Використання слідів запаху є одним з перспективних напрямів розвитку методики розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Об'єктами експертизи запахових слідів людини (*одорологічної експертизи*) можуть бути залишені в місці виготовлення, переховування та (або) експлуатації предмети, які ймовірно належали підозрюваному. Такими об'єктами, зокрема, можуть бути: одяг, головний убір, рукавички, особисті речі (записна книжка, сумка, портмоне, органайзер тощо). Основними завданнями судової експертизи запахових слідів людини у вказаних кримінальних провадженнях є встановлення тотожності підозрюваного за залишеним ним запахом.

Однією з особливостей даних експертних досліджень є дача як категоричних висновків про відсутність тотожності за запахом, так і висновків про наявність тотожності. Певне доказове значення може мати одорологічна

вибірка, яка проводиться з використанням декількох собак, які послідовно відпрацьовують об'єкт «експертизи».

Отже, за умови дотримання процесуальних правил вилучення запахових слідів на місці події та забезпечення необхідних процесуальних гарантій під час процедури ідентифікації запахів, дані одорологічних експертиз можуть використовуватись у сукупності з іншими доказами в кримінальному провадженні, а широке впровадження в практику розслідування означених кримінальних правопорушень одорологічних методів дасть змогу збільшити ефективність діяльності зі встановлення обставин вчиненого.

До об'єктів *мистецтвознавчих експертних досліджень* при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, насамперед слід віднести старовинну вогнепальну зброю, яка ймовірно має художню, історичну, культурну або наукову цінність.

Науковцями небезпідставно зазначається, що діагностичні судові мистецтвознавчі експертизи є більш складним видом судової мистецтвознавчої експертизи [281, с. 4, 196]. Завданнями *комплексної експертизи зброї та мистецтвознавчої експертизи* при розслідуванні досліджуваних кримінальних правопорушень є визначення, чи відноситься зброя до вогнепальної (зокрема придатності її для стрільби) та визначення типу, виду об'єкта; якості виготовлення об'єкта дослідження; визначення часу та географії його створення; визначення майстра зброяра (майстерні) об'єкта. Для вирішення поставлених перед експертом завдань можуть розглядатися такі запитання: час виготовлення антикварної зброї, справжність і деталі її виготовлення; визначення того, чи відноситься об'єкт дослідження до вогнепальної зброї; спосіб його виготовлення – створений він кустарно, руками одноосібного майстра, в якійсь з майстерень, або заводським способом. На якому підприємстві, де і ким – якщо це можливо встановити – створений об'єкт експертизи [281, с. 181].

На практиці виникають ситуації, коли порушується послідовність призначення експертиз, які пов'язані з дослідженням різних слідів, що

знаходяться на об'єктах балістичної експертизи. Наприклад, на вогнепальній зброї можуть міститись дактилоскопічні, запахові, біологічні сліди чи інші мікрооб'єкти і помилка буде полягати в тому, що спочатку зброю спрямують на дослідження експертам-балістам, після чого проведення інших досліджень буде вже неможливим і безглуздим.

Також надзвичайно важливим є з'ясування послідовності призначення виокремлених нами судових експертиз щодо дослідження предметів у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України. Так, виявлені та вилучені під час слідчих (розшукових) дій предмети у разі необхідності направляють на проведення: 1) дактилоскопічної експертизи; 2) молекулярно-генетичних досліджень; 3) експертизи зброї та слідів і обставин її використання. Це пов'язано з можливістю під час експертизи зброї застосовувати руйнівні способи дослідження згідно зі ст. 69 КПК України [288, с. 430].

Слід підкреслити, що висновок експерта, як і інші докази в кримінальному провадженні, не має наперед встановленої сили (ч. 2 ст. 94 КПК України) [126]. Водночас висновок експерта у вказаних кримінальних провадженнях має вкрай важливе значення, оскільки саме завдяки вказаному джерелу доказів встановлюється подія кримінального правопорушення, винуватість особи у його вчиненні, перевіряються інші докази з точки зору їх достовірності, допустимості та належності.

Проаналізувавши практику призначення і проведення судово-балістичних та інших експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, можна зробити висновок, що одним з чинників, який негативно відображається на об'єктивному розслідуванні, є слідчі та експертні помилки. Ефективність підготовки висновку експерта та використання його слідчим залежить не лише від законності та обґрунтованості підготовки його експертом, вирішенні всіх необхідних питань, що ставилися перед ним, а й від допустимості та належності отримання доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД, на підставі яких проводиться

експертиза [221, с. 122].

Порушені питання, зрозуміло, не відображають всього спектру проблем, які мають місце у практиці проведення відповідних судових експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Однак їх вирішення, як видається, дасть можливість визначити низку організаційно-правових та методичних аспектів окреслених нами у підрозділі судових експертиз, сприяти оцінці їх результатів уповноваженими учасниками кримінального провадження.

3.4. Інші слідчі (розшукові) дії

Обшук як слідча (розшукова) дія у системі засобів отримання доказів при розслідуванні фактів незаконного поводження з предметами озброєння є важливим засобом отримання доказів у кримінальному провадженні. Основними завданнями обшуку, проведеного на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є виявлення та вилучення: предметів, що мають безпосереднє відношення до розслідуваної події (зброя, боєприпаси, вибухові речовини і вибухові пристрої, станки та пристосування для внесення змін у предмети озброєння); предмети і документи, які мають значення у кримінальному провадженні (документи, записки тощо); грошові кошти, цінності, майно, отримане від продажу саморобних предметів озброєння.

Відповідно до ч. 1 ст. 234 КПК України, обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [126]. Насамперед, слід звернути увагу на відсутність у легальному визначені мети обшуку – можливості його проведення

з метою відшукування, зокрема предметів і документів, які мають значення для кримінального провадження чи забезпечення цивільного позову, на чому неодноразово наголошували науковці [248, с. 111].

У контексті досліджуваної нами проблеми не викликає сумніву точка зору щодо необхідності вдосконалення правової регламентації проведення обшуку шляхом розширення мети його проведення – відшукування інших предметів і документів, які мають значення для кримінального провадження чи забезпечення цивільного позову [280, с. 190]. Адже саме таку мету у значній частині випадків розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України (78 %), переслідує слідчий (Додаток А).

Учені-криміналісти виділяють значну кількість тактичних прийомів, використання яких може бути ефективним й при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, зокрема: раптовість проведення; залучення учасників кримінального провадження до проведення обшуку; спостереження за поведінкою обшукуваного та інших присутніх осіб на місці; усунення, відсторонення деяких присутніх від участі в обшуку; прийоми на відволікання; бесіда або «словесна розвідка»; постановка запитань обшукуваному; використання рефлексії обшукуваного; зіставлення інформації, яка міститься у відповідях обшукуваного; роз'яснення обшукуваному його неправильної позиції та необхідності надання допомоги слідчому; несподіване пред'явлення обшукуваному предмета, виявленого під час обшуку; порівняння однорідних об'єктів обшуку та ін. [50; 66; 274; 284; 287].

Як свідчить аналіз матеріалів кримінальних проваджень, на практиці непоодинокими є випадки, коли слідчі під час проведення обшуку не дотримуються процесуальних вимог, передбачених КПК України, щодо проведення обшуку. В результаті це негативно відображається на ефективності розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень, оскільки фактичні дані, отримані в результаті проведення відповідних обшуків, не можуть бути визнані допустимими доказами.

Показовими у даному випадку є неправомірні дії слідчого НП України, який в одному з кримінальних проваджень здійснював проведення обшуку у помешканні В. без відеофіксації, а вилучення зброї – без понятьх. Крім того, під час обшуку слідчий покидав приміщення разом із виявленою мисливською зброєю «Сайга 12-К», у якій згодом було виявлено внесення конструктивних змін з метою набуття нею ознак вогнепальної зброї [120].

Також доцільно вказати на випадки порушення права на недоторканість житла особи, яка є його орендарем. У ситуаціях, коли особа не є власником житла, а лише користувачем, постає питання: у кого отримати згоду на огляд даного приміщення? Верховний суд у постанові № 346/7477/13-к від 31.10.2019 р. зазначив, що проведення слідчих (розшукових) дій з дозволу власника квартири в тій частині помешкання, яку винаймає особа, порушує недоторканність її житла [180]. Поділяємо позицію С.В. Іллюка, що у процесуальному законодавстві необхідно деталізувати поняття іншого володіння, яке перебуває у власності юридичної особи, оскільки власністю може бути й цілісний майновий комплекс. За таких умов постає питання щодо законності дозволу на обшук усього майнового комплексу або ж визначення конкретних об'єктів з одного комплексу, які підлягають обшуку [76].

Аналіз стану розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії свідчить про те, що в переважній більшості випадків обшук здійснюється у житлі, іншому володінні особи (квартирі, майстерні, підвальному приміщенні, дачному будинку, гаражі тощо) (83 %), рідше – у службовому кабінеті, автомобілі (17 %) (Додаток Б). При цьому, особа затримується у приміщенні, на проведення обшуку якого надано дозвіл суду. За таких умов слідчий вправі провести обшук особи відповідно до положень ч. 5 ст. 236 КПК України. Однак проблеми на практиці виникають, коли особу затримано в приміщенні чи володінні, яке належить іншій особі, дозволу на проведення обшуку якого не одержано, або коли особа перебуває в публічно доступному місці.

Зважаючи на відсутність нормативної регламентації подібних ситуацій, слідчий може провести обшук, керуючись ч. 3 ст. 233 КПК України, з підстав, наприклад, безпосереднього переслідування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Після цього прокурор або слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов'язаний звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді [126]. Недотримання вказаних вимог спричинить недопустимість використання результатів обшуку як доказів у кримінальному провадженні [280, с. 186].

Крім обшуку житла чи іншого володіння особи, за змістом закону можна виокремити ще один вид обшуку – *обшук особи* (ч. 3 ст. 208, ч. 5 ст. 236 КПК України) [126]. У кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України особистий обшук проводився як під час обшуку житла чи іншого володіння особи (ст. 236 КПК України) (46 %), так і при затриманні підозрюваного (ч. 3 ст. 208 КПК України) (54 %) (Додаток Б).

Успіх обшуку багато в чому визначається ретельністю підготовки до його проведення. До підготовчих заходів до обшуку відносяться: збір орієнтуючої відомостей (про місце проведення обшуку, про осіб, у яких планується провести обшук, про характер розшукуваних предметів); визначення часу обшуку; підбір учасників обшуку; підготовка технічних засобів фіксації; вивчення речових доказів, виявлених до проведення обшуку в ході інших слідчих (розшукових) дій.

Коли розслідування здійснюється «по гарячих слідах», обшук проводиться невідкладно. Час обшуку повинен бути обраний таким чином, щоб він забезпечив найбільш легкий доступ до обшукуваного приміщення, території, відповідав часовому періоду найбільш ймовірного знаходження відповідних осіб і предметів на місці обшуку, створював сприятливі умови для пошуку і ускладнив протидію з боку заінтересованих осіб.

Обшук зазвичай починається із загального огляду обшукуваного об'єкта. При обході місця обшуку з'ясовуються його особливості, найбільш ймовірні місця виготовлення, переробки, зберігання предметів озброєння, фіксуються

підозрілі ділянки, що вимагають особливо ретельного дослідження.

Обшук у приміщенні доцільно проводити за годинниковою або проти годинникової стрілки з тим, щоб обстеження було ретельним і здійснювалося від об'єкта до об'єкта, від одного приміщення до іншого. Починати обшук слід з нежитлових приміщень: підвалів, комор, горищ тощо, а потім переходити до обшуку житлових приміщень. Ретельному обстеженню підлягає все приміщення, оскільки предмети озброєння нерідко зберігаються в схованках, якими можуть бути найрізноманітніші предмети домашнього вжитку. В кожному конкретному випадку необхідно орієнтуватися на характер обстановки і місця обшуку. Особлива увага приділяється тим місцям, де зберігаються різні інструменти, пристосування, так як саме тут могла виготовлятися зброя, бойові припаси, вибухові речовини і вибухові пристрої.

Під час обшуку на ділянці місцевості (присадибна ділянка, двір, сад тощо) насамперед необхідно звертати увагу на наявні будови (льох, сарай, колодязь та ін.), а потому на такі об'єкти, як снопи сіна, дров'яні штабелі, дупла дерев тощо. В ході обшуку в надвірних будівлях, на подвір'ї можуть бути виявлені стріляні гільзи, сліди від куль у стінах, дошках, що може свідчити про використання зброї підозрюваним. У цьому випадку, якщо навіть зброю не виявлено, стріляні гільзи, кулі повинні бути обов'язково вилучені. В подальшому вони можуть бути використані для ідентифікації зброї, підтвердження версії щодо внесення змін у неї, незаконне видалення чи зміну її маркування.

Способи дослідження зброї досить детально описані в спеціальній літературі, а також у попередньому підрозділі роботи. Зауважимо лише на доцільності під час опису зброї у досліджуваній категорії кримінальних правопорушень зазначення типу, виду зброї, системи, марки, номеру, розмірів, кількості, клейма виробника. Також слідчий має вказати лише дані, які він бачить на зброї. Під час опису зброї у протоколі вказується її калібр [66, с. 135].

Під час обшуку службового приміщення насамперед обстежується робоче місце обшукуваного. Виявлені тайники, зброю, боєприпаси, вибухові речовини і

вибухові пристрої необхідно обов'язково сфотографувати або здійснити їх відеозапис, а також скласти схему розташування схованок або місць зберігання предметів озброєння. Якщо під час обшуку мала місце спроба знищення або переховування зброї, боєприпасів, про це обов'язково робиться відмітка в протоколі. В окремих випадках досить ефективним є проведення повторного обшуку, особливо, коли, наприклад, слідчий отримує конкретні відомості про матеріали та інструменти, за допомогою яких виготовлялися предмети озброєння.

Тож можемо констатувати, що, незважаючи на ефективність обшуку у виявленні доказів, нерідко він проводиться поверхнево: не досліджується вся територія, що підлягає обшуку, не приділяється увага виявленню і вилученню інших предметів, що мають значення у кримінальному провадженні. У протоколах обшуку недостатньо повно описується виявлена зброя, боєприпаси, вибухові речовини і вибухові пристрої, знаряддя вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, не вказуються детально місця виявлення речових доказів тощо.

Пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК України) є унікальною слідчою (розшуковою) дією, тому що ніколи не дублюється. Результати її проведення часто мають вирішальне значення для кримінальних проваджень за ст. 263¹ КК України, оскільки дозволяють перевірити показання свідків, підозрюваного, інші докази, висунути й перевірити слідчі версії [107, с. 398].

Пред'явлення для впізнання у даній категорії кримінальних проваджень має певні тактичні особливості, які впливають зі специфіки розглянутого механізму злочинної діяльності. Необхідність проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії у вказаній категорії кримінальних проваджень може виникнути в таких випадках: підозрювані не були раніше відомі свідкам, але спостерігалися ними у зв'язку зі злочинними подіями; підозрювані видають себе за інших осіб або не мають документів, що засвідчують їх особу, чи пред'явили документи, які їм не належать; свідки знали раніше пред'явлених підозрюваних, але не можуть

повідомити про них будь-яку інформацію або називають їх неправильно; той, хто впізнає особу, котру йому пред'являють, правильно її називає, але вона заперечує факт знайомства [272, с. 157].

Заслуговують на увагу питання тактики та забезпечення слідчим умов пред'явлення для впізнання. Так, з позиції безпеки свідків, а також для попередження психологічного впливу на впізнаючого, цю слідчу (розшукову) дію доцільно проводити в умовах, що виключають візуальне спостереження впізнаваним впізнаючого [135, с. 52].

Відповідно до Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», впізнання проводиться у спеціально обладнаних приміщеннях, розділених навіпіл перегородкою зі спеціального скла (прозорого з одного боку), з окремими входами, із залученням чотирьох понятих (по двоє із кожної сторони – з тим, хто впізнає, і з тим, кого впізнають) [113, с. 152-153]. Про результати впізнання повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання. При цьому відомості про особу, взяту під захист, до протоколу не вносяться і зберігаються окремо (див. ст. 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві») [184].

У разі затримання осіб, які причетні до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, зазначені особи повинні бути пред'явлені для впізнання свідкам. Немає сенсу пред'являти для впізнання тих підозрюваних, яких свідки знають не тільки за іменами та прізвищами, а й точно обізнані про їх особу, особливо якщо це їх знайомі. В разі, якщо відомості про підозрюваного у свідка не цілком точні або можуть бути помилковими, то пред'явлення для впізнання слід проводити в будь-якому випадку.

Іще однією особливістю досліджуваних кримінальних проваджень є те, що деякі категорії учасників злочинної діяльності, наприклад особи, які могли не мати візуальних контактів з основними фігурантами і спілкувалися з ними лише по телефону. Вказані обставини визначають доцільність пред'явлення для впізнання за голосом. Цей вид пред'явлення для впізнання вимагає не тільки

ретельного попереднього допиту впізнаючого, а й, можливо, проведення слідчого експерименту щодо перевірки його здібності сприйняття та вміння відрізнити на слух, зокрема по телефону, голоси різних осіб.

Слідчий експеримент (ст. 240 КПК України) у кримінальних провадженнях за фактом незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв не є типовою слідчою (розшуковою) дією (13 % випадків). Значно частіше вказана слідча (розшукова) дія проводиться у багатоепізодних кримінальних провадженнях, коли дії особи не обмежуються вчиненням кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України (29 % кримінальних проваджень) (Додаток Б). Проте з огляду на неточності в показаннях, які часто зустрічаються, слідчий експеримент у кримінальних провадженнях даної категорії може бути важливим засобом встановлення механізму вчинення кримінального правопорушення, ролі учасників події та ін.

Як зазначає В. С. Бондар, слідчі експерименти під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, проводяться з метою встановлення: 1) можливості сприйняття (видимості, чутності тощо) певного факту за певних умов (взагалі або конкретною особою); 2) можливості здійснення певних дій в даних умовах (взагалі або конкретною особою); 3) можливості існування якого-небудь факту (явища) за певних обставин; 4) механізму злочинної події загалом або окремих її етапів (способу вчинення злочину, тривалості динаміки злочинної події тощо) [30, с. 196].

Не виключена можливість досягнення відповідної мети шляхом проведення слідчого експерименту й при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України. Наприклад, необхідність у проведенні слідчого експерименту з метою перевірки показань свідка (або підозрюваного за фактом вчинення іншого кримінального правопорушення) на місці виникає коли: він не може описати обстановку події, що перевіряється, але

заявляє, що може вказати місце і після цього згадати і розповісти про те, що трапилось (наприклад, місце зберігання виготовленої зброї у задалегідь визначеному місці, місце зустрічі з особою, яка виготовила, переробила предмет озброєння).

Слідчий експеримент, зазвичай проводиться після допиту з метою перевірки й уточнення відомостей, одержаних під час допиту [81, с. 186]. За допомогою слідчого експерименту при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, перевіряються: можливість, уміння та навички підозрюваного виготовити, переробити вогнепальну зброю, боєприпаси, вибухові прилади, вчиняти дії, пов'язані з професійними та злочинними навичками; можливість здійснення тих чи інших дій з урахуванням конкретної обстановки: потрапити в приміщення без сторонньої допомоги, за певних умов, за певний проміжок часу, здатність особи самостійно перемістити значну кількість предметів (наприклад, самотужки підняти чи перемістити відповідні предмети озброєння, приладдя тощо); можливість бачити, чути з певної точки та за певних умов те, що відбувалося на місці протиправних дій (наприклад, діалог спільників про внесення конструктивних змін у вогнепальну зброю); можливість існування явища чи факту (наприклад, зберігання предметів озброєння в певних місцях).

Особливу увагу потрібно приділити перевірці й уточненню можливості здійснення особою певних дій. Цю обставину доцільно перевіряти в тому випадку, коли в слідчого є підстави вважати, що підозрюваний через свої фізичні дані не міг вчинити окремі дії, а зізнається в їх учиненні з метою вигородити особу, яка дійсно вчинила дії, зазначені у диспозиції ст. 263¹ КК України (самообмова). Як слушно вказує Т. М. Балицький, в інших випадках слідчий експеримент для перевірки здатності особи вчинити певні дії потрібно проводити тільки у разі крайньої необхідності [11, с. 144-145].

Іноді слідчому доводиться вирішувати, як організувати проведення слідчого експерименту, якщо дії особи не обмежувались фактом вчинення

злочинних дій, передбачених ст. 263¹ КК України, а мало місце вчинення й інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння.

На наше переконання, це питання необхідно вирішувати, виходячи з обставин кримінального провадження і мети, яку переслідує слідчий, організовуючи таку слідчу (розшукову) дію. Не буде порушенням вимог КПК України якщо слідчий оформить слідчий експеримент одним протоколом у разі, коли він проведе три самостійних слідчих (розшукових) дії і кожен оформить самостійним протоколом. Однак беззаперечним є те, що саме за допомогою слідчого експерименту слідчий може виявити і отримати доказову інформацію, яка не може бути зібрана при проведенні інших слідчих (розшукових) дій. Водночас результати слідчого експерименту повинні оцінюватися в сукупності з іншими доказами за підсумками всіх слідчих (розшукових) дій.

Важливе місце в системі засобів збирання доказів посідає й *освідування особи*, сутністю якого є огляд тіла живої людини (підозрюваного, свідка, потерпілого) з метою виявлення слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет [234, с. 184], якщо це не потребує проведення судово-медичної експертизи. Процесуальний порядок провадження освідування визначений ст. 241 КПК України [126]. Слідчий, як суб'єкт доказування, до отримання постанови прокурора про застосування відповідного засобу отримання доказів повинен вжити всіх необхідних заходів щоб особа, яка підлягає освідуванню, не знищила сліди, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 2 ст. 263¹ КК України.

Трапляються випадки, коли слідчі, порушуючи вимоги КПК України, проводять освідування без отримання постанови прокурора, що, своєю чергою, призводить до визнання відповідних доказів недопустимими. Так, наприклад, у справі № 481/6482/19 за фактом вчинення особою А. кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263¹ КК України, отримані слідчим докази були визнані недопустимими, оскільки він провів освідування особи

(відібрання зразків з рук, одягу) без постанови прокурора та перед початком слідчої (розшукової) дії не пред'явив її особі, яка підлягала освідуванню [46].

Поділяємо позицію науковців, що з метою уникнення таких ситуацій та забезпечення можливості своєчасного використання результатів освідування як допустимих і належних доказів для застосування інших засобів отримання доказів у досудовому розслідуванні, рішення про проведення освідування повинен приймати не лише прокурор, а й слідчий [10, с. 150; 92, с. 79-80].

Слід також зазначити, що кримінальне процесуальне законодавство окремих зарубіжних країн закріплює за слідчим або за іншою службовою особою, яка здійснює розслідування у конкретному кримінальному провадженні, право приймати рішення щодо проведення освідування: ч. 2 ст. 238 КПК Республіки Азербайджан [261]; ч. 2 ст. 220 КПК Республіки Вірменія [262]; ч. 2 ст. 223 КПК Республіки Казахстан [263] та ін. У зв'язку з цим, обґрунтованими є аргументи, підтримані зокрема 77 % опитаних слідчих, оперативних працівників та прокурорів щодо внесення відповідних змін до редакції ст. 241 КК України (Додаток А).

Одним з доказів вини підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, є наявність зафіксованих у матеріалах кримінального провадження даних про те, що на тілі (руках) підозрюваної особи виявлено речовини, які з'явилися внаслідок контакту із заздалегідь ідентифікованими (поміченими) засобами [308, с. 45] (приміром, з грошовими коштами, отриманими за продаж саморобних чи перероблених предметів озброєння). До об'єктів освідування можна віднести й свідка, на тілі якого можуть бути сліди, які мають відношення до злочинної події [153, с. 254; 271, с. 394].

Отже, до слідчих (розшукових) дій, як типових засобів отримання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, поряд зі слідчим оглядом, допитом та судовою експертизою, слід віднести обшук, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент та

освідування.

Висновки до розділу 3

Визначено основні слідчі (розшукові) дії при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України: допит (свідка, підозрюваного; одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; під час досудового розслідування в судовому засіданні) слідчий огляд (огляд місця події; огляд предметів (предметів озброєння) та документів; огляд ділянок місцевості та приміщень, які не є місцем події; обшук (житла, особи); судова експертиза. Тактика проведення цих слідчих (розшукових) дій, а також таких способів збирання та перевірки доказів, як освідування, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, залежить від місця вчинення кримінального правопорушення чи виявлення предмету озброєння, слідчої ситуації (конфліктна / неконфліктна), відомостей про предмети озброєння, приміщення, де їх виявлено, або здійснювалось їх виготовлення, переробка, ремонт, інших фактичних даних, які викликали необхідність застосування відповідного способу отримання та перевірки доказів.

Типовими об'єктами слідчого огляду у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України визначено: будь-які фрагменти матеріального середовища (місце затримання особи; місце в якому виявлено предмети озброєння; місце, в якому здійснювалось їх незаконне виготовлення, переробка, ремонт; ділянка місцевості, що не є місцем події тощо); речові об'єкти (предмет злочинного посягання, транспортний засіб, одяг правопорушника, документи, комп'ютерна техніка тощо); матеріально фіксовані сліди (сліди-відображення на предметах озброєння, сліди рук, взуття, транспорту, запахів сліди тощо). Необхідною умовою огляду є спільна та узгоджена взаємодія слідчих, працівників оперативних підрозділів та спеціалістів у сфері балістики, вибухотехніки, а

також інженерів-комп'ютерних технологій, технологій електрозв'язку (з метою перевірки версії про продаж предметів озброєння шляхом огляду комп'ютерного обладнання).

Огляд вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів може здійснюватися не лише під час огляду місця події, а й під час обшуку, з дотриманням заходів безпеки, залученням залежно від обставин кримінального провадження спеціалістів, зокрема у галузі балістики та вибухотехніки, з метою надання консультацій, виявлення на поверхні предметів озброєння слідів, мікрочасток тощо.

Визначено тактику допиту підозрюваного у кримінальних провадженнях даної категорії з огляду на такі тактичні ситуації, які можуть відбуватись в конфліктних та безконфліктних умовах: 1) допиту передували слідчі (розшукові) дії, НСРД, ОРЗ, що дозволили зібрати деякі дані про підозрюваного, його зв'язки, злочинну діяльність; 2) допит проводиться у зв'язку із затриманням особи, відомості про яку практично відсутні.

Тактика допиту свідків (очевидців, знайомих, рідних та близьких) у кримінальних провадженнях за ст. 263¹ КК України повинна обиратись слідчим з урахуванням слідчої ситуації, обставин та умов сприйняття певної інформації, заінтересованості особи в розслідуванні, її ступеня обізнаності, сукупності фізичних, соціально-демографічних, морально-психологічних та інших особливостей. З міркувань забезпечення безпеки свідка доцільним є проведення його допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні. Якщо одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб може зашкодити інтересам розслідування, протиріччя слід усунути іншими тактичними засобами, зокрема шляхом проведення додаткових допитів, пред'явлення речових доказів і документів тощо.

Зважаючи на специфіку слідоутворення, під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, зазвичай призначають такі експертизи: молекулярно-генетична; дактилоскопічна; судово-

балістична; трасологічна; комп'ютерно-технічна; судово-хімічна та комплексна. Основними причинами експертних помилок діяльнісного характеру при проведенні означених експертиз є: недотримання методик, які передбачають послідовне виконання всіх етапів при проведенні дослідження об'єктів; відсутність у експертів належного професійного рівня, практичного досвіду і теоретичних знань; зниження персональної відповідальності за результати досліджень. Недопущення та вчасне усунення вказаних негативних чинників сприятиме попередженню експертних помилок, якісно вплине на ефективність розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Необхідним є ширше використання можливостей комплексної експертизи зброї та мистецтвознавчої, одорологічної, фоноскопичної, а також комп'ютерно-технічної експертизи з метою ідентифікації особи на основі дослідження інформації, яка міститься на цифрових носіях інформації (комп'ютерах, гаджетах, мобільних телефонах, смартфонах та ін.) та у «хмарних» сховищах.

Об'єктами проведення обшуків при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є домоволодіння, господарські будівлі та підсобні приміщення, транспортні засоби, особа. До основних тактичних особливостей проведення обшуку віднесено: раптовість; попередній огляд місцевості, прилеглої території; забезпечення пропускнуго режиму; застосування тактичних прийомів. Проведення обшуку дає можливість виявити: об'єкти злочинної діяльності, предмети злочинного посягання, самих осіб, які здійснюють незаконне виготовлення, переробку, ремонт предметів озброєння, чорнові записи, комп'ютери, ноутбуки, мобільні телефони, флеш-накопичувачі, інші носії інформації, що підтверджують факт учинення зазначеного та інших кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї та інших предметів озброєння.

Проведення слідчого експерименту в кримінальних провадженнях цієї категорії спрямоване насамперед на з'ясування: умінь та злочинних навичок внесення змін у конструкцію вогнепальної зброї; здатності перемістити

відповідні предмети озброєння, приладдя тощо; можливості бачити, чути з певного місця та за певних умов розмову; існування факту зберігання предметів озброєння в певному місці.

З метою збереження слідів мастила, піднігтьового вмісту, інших сторонніх речовин, тактично виправданим є проведення освідування безпосередньо після затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України. Аргументовано доцільність наділення слідчого правом прийняття рішення про проведення освідування з метою забезпечення оперативності отримання доказів зазначеним способом.

З огляду на специфіку вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, наголошено на доцільності застосування заходів безпеки при пред'явленні для впізнання у спеціально обладнаних приміщеннях, використання можливостей пред'явлення впізнання за ознаками голосу та мовлення.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі узагальнення відповідних теоретичних концепцій, наукових позицій, законодавства та практики його застосування в діяльності правоохоронних органів України, розроблено наукові засади організації розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Сформульовано й обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

1. Аналіз сучасного стану наукової розробленості проблем розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї та інших предметів озброєння, спонукав до висновку про те, що оскільки питання розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, в умовах дії чинного КПК України на дисертаційному рівні не досліджувалися, необхідним є науковий аналіз означеної проблеми в контексті з'ясування: елементів сучасної криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень; типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування; особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів; організаційно-тактичних та процесуальних аспектів проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів; перспектив використання спеціальних знань та ін. Комплексне розкриття зазначених питань сприятиме виробленню методики розслідування вказаних кримінальних правопорушень, підвищить ефективність протидії їм підрозділами Національної поліції України.

2. Криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, складає сукупність взаємозалежних, динамічних загальних та індивідуальних ознак їх учинення (даних про предмет, спосіб, обстановку та слідову картину вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця), які відображають об'єктивну інформацію про

вказані кримінальні правопорушення та слугують побудові й перевірці слідчих версій, сприяють оптимізації виявлення і розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї та інших предметів озброєння.

Предметом зазначених кримінальних правопорушень визначено вогнепальну зброю, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, а основними способами їх вчинення – такі активні протиправні дії щодо них: виготовлення (щодо усіх визначених у ст. 263¹ КК України предметів озброєння); переробка, фальсифікація, видалення чи зміна маркування (виключно щодо вогнепальної зброї). Більшість способів вчинення кримінальних правопорушень є повноструктурними (мають етапи підготовки, вчинення та приховування). Зазначені протиправні дії часто є підготовчими щодо вчинення інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом вогнепальної зброї та інших предметів озброєння, окремою ланкою в ланцюгу організованої злочинності.

Характерними місцями незаконного виготовлення, переробки чи ремонту злочинцями предметів озброєння визначено: домоволодіння (будинки, квартири, дачі, підвали, надвірні споруди); інші законспіровані місця (гаражні кооперативи, спеціально облаштовані майстерні тощо); місця роботи, навчання, несення служби.

Визначено такі класифікаційні групи типових слідів: сліди внесення конструктивних змін у вогнепальну зброю, боєприпаси, вибухові речовини та пристрої, сліди рук, взуття, транспортних засобів; предмети і речі, залишені злочинцями на місці події (пижі, схеми, спеціальні пристосування, збройне мастило, порох тощо); мікрооб'єкти; електронні відображення.

Типовим криміналістичним портретом особи злочинця є такий: чоловіки, віком 35-45 років, які мають загальну середню або спеціальну технічну освіту, навички поводження з вогнепальною зброєю та іншими предметами озброєння, раніше притягувалися до кримінальної відповідальності, або ведуть антисуспільний спосіб життя, зазвичай неодружені, не мають постійного місця

роботи. Типовими мотивами вчинення кримінального правопорушення є: спонукання мати зброю в особистому користуванні для самозахисту; корисливий; зайняття мисливством; виконання охоронних функцій.

3. На підставі узагальнення слідчої та судової практики слідчі ситуації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, класифіковано на такі групи залежно від обсягу й змісту даних та інформації про злочинців: 1) виявлено факт незаконного переміщення, застосування предметів озброєння, та виникають сумніви щодо їх походження; 2) відсутня достовірна інформація про те, хто конкретно вчинив кримінальне правопорушення, але є сліди, з яких можна отримати інформацію про нього; 3) відома особа злочинця, який заперечує свою причетність до вчинення кримінального правопорушення, переховується від органів досудового розслідування; 4) відома особа злочинця, який визнає свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення.

Типовими загальними версіями початкового етапу, які підлягають перевірці, є такі: про спосіб учинення кримінального правопорушення; про особу злочинця; про наявність спільників; про вчинення інших кримінальних правопорушень, зокрема вчинених шляхом застосування виявлених предметів озброєння. Створенню типової інформаційної моделі вказаного та інших пов'язаних із ним кримінальних правопорушень сприятиме визначення відповідного алгоритму дій слідчого та інших суб'єктів доказування.

4. Розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, визначає необхідність залучення до його проведення оперативних підрозділів залежно від конкретної ситуації, їх компетенції та відомчої приналежності. Виокремлено внутрішньовідомчий, міжвідомчий та міжнародний рівень взаємодії. Підвищенню ефективності спільної діяльності слідчих та оперативних підрозділів з виявлення та розслідування вказаних та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом предметів озброєння, сприятиме налагодження дієвого механізму взаємодії, основу якої

складають такі пріоритетні процесуальні та непроцесуальні (організаційно-тактичні) форми взаємодії, як: організація й виконання слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; слідчо-оперативна група; спільне планування та проведення тактичних операцій в рамках виявлення усіх обставин злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом предметів озброєння, зокрема використання конфіденційного аналізу, моніторингу комп'ютерних мереж та ін.

5. Об'єктами слідчого огляду визначено: фрагменти матеріального середовища (місце виявлення предметів озброєння; місце, в якому здійснювалось їх незаконне виготовлення, переробка, ремонт; місце затримання особи; транспортний засіб); речові об'єкти (предмети озброєння, одяг особи, документи, електронна техніка тощо); матеріально фіксовані сліди (сліди відображення на предметах озброєння, сліди рук, взуття, транспорту, запахові сліди тощо). Необхідною умовою слідчого огляду є спільна та узгоджена взаємодія слідчих, працівників оперативних підрозділів та фахівців у сфері балістики, вибухотехніки. Огляд вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів також може здійснюватися в рамках огляду місця події, обшуку з дотриманням заходів безпеки та залученням відповідних спеціалістів з метою консультування, виявлення на поверхні предметів озброєння слідової інформації тощо.

6. Тактика допиту підозрюваного в кримінальних провадженнях даної категорії визначається залежно від умов його проведення – конфліктних та безконфліктних, та спрямована на з'ясування слідчим відомостей про: особу допитуваного; обставини (місце, час та спосіб) учинення кримінального правопорушення; підготовку до вчинення вказаного та інших кримінальних правопорушень (наявність злочинних зв'язків, намірів тощо); дії після вчинення незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння. Сформульовано орієнтовний каталог запитань підозрюваному, спрямованих на з'ясування обставин: 1) підготовки кримінального правопорушення; 2) його

вчинення; 3) приховування; 4) пов'язаних з учиненням, підготовкою та приховуванням інших кримінальних правопорушень.

Предмет допиту свідка (особи, у яких виявили предмети озброєння; очевидці події; особи, які знайомі з підозрюваним та ін.) складають будь-які обставини, що стосуються головного факту та інших обставин, які мають значення у кримінальному провадженні. Тактика їх допиту має враховувати слідчу ситуацію, обставини та умови сприйняття певної інформації, заінтересованість особи в розслідуванні, ступінь її обізнаності, фізичні, соціально-демографічні, морально-психологічні та інші особливості. У разі, коли проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб може зашкодити інтересам розслідування, життю та здоров'ю його учасників, доцільним є: проведення допиту в порядку ст. 225 КПК України; із застосуванням заходів безпеки; усунення протиріч іншими тактичними засобами (додаткові допити, пред'явлення документів і речових доказів тощо).

7. Важливою формою застосування спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, є проведення судових експертиз, особливе місце серед яких належить судово-балістичній, судово-медичній, вибухотехнічній, молекулярно-генетичній, дактилоскопічній, трасологічній та судово-хімічній (матеріалів, речовин та виробів) експертизі. Покращенню розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії сприятиме дотримання послідовності у проведенні типових судових експертиз з метою уникнення втрати слідової інформації, а також активне використання можливостей комплексної експертизи зброї та мистецтвознавчої, одорологічної, фоноскопичної, комп'ютерно-технічної експертизи, головним завданням якої є ідентифікація конкретної особи на основі дослідження інформації, яка міститься на цифрових носіях інформації та у «хмарних» сховищах.

8. Під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, важливе значення мають результати інших слідчих (розшукових) дій – обшуку (житла, особи), пред'явлення для впізнання,

освідування, слідчого експерименту. Час та тактика їх проведення залежить від місця вчинення кримінального правопорушення чи виявлення предмету озброєння, слідчої ситуації (конфліктна / неконфліктна), відомостей про предмети озброєння, приміщення, де здійснювалось їх виготовлення, переробка, ремонт, інших фактичних даних, які викликали необхідність застосування відповідного способу отримання та перевірки доказів. Тактичними особливостями проведення обшуку визначено: раптовість; попередній огляд прилеглої території; забезпечення пропускнуго режиму та безпеки; застосування тактичних прийомів та ін. Метою проведення слідчого експерименту в досліджуваних кримінальних провадженнях є насамперед з'ясування: умінь та злочинних навичок внесення змін у конструкцію вогнепальної зброї; існування факту зберігання предметів озброєння в певному місці; здатності перемістити відповідні предмети озброєння, приладдя тощо. З огляду на специфіку цієї категорії кримінальних правопорушень, доцільним є застосування заходів безпеки при пред'явленні особи для впізнання у спеціально обладнаних приміщеннях, використання можливостей пред'явлення для впізнання за ознаками голосу та мовлення. Проведення освідування є найбільш ефективним безпосередньо після затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення через високу ймовірність втрати окремих слідів (слідів мастила, піднігтьового вмісту, інших сторонніх речовин).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєв О. О. Контроль за незаконним обігом зброї, як необхідний елемент антитерористичної операції. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 квіт. 2019). Харків : ХНУВС, 2019. С. 22–23.
2. Алексєєв О. О. Розслідування окремих видів злочинів : [навч. посіб.] / О.О. Алексєєв, В. К. Весельський, В. В. Пясковський. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 278 с.
3. Алексейчук В. І. Огляд місця події: тактика і психологія : [моногр.] / Алексейчук В. І. ; за ред. В. О. Коновалової. Х. : Апостіль, 2011. 230 с.
4. Актуальні проблеми розслідування злочинів : зб. тез доп. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2014 р.) / редкол.: В. В. Черней, О. Ф. Вакуленко, С. С. Чернявський. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. 311 с.
5. Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2004. 256 с.
6. Андрєєв Д. В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного обігу зброї : дис. ... д-ра філософії : 081. Харків, 2020. 272 с.
7. Андрєєв О. О. Розслідування вбивств, вчинених неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2007. 239 с.
8. Аналіз стану злочинності в Україні за 2022 р. URL: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html. (Дата звернення 13.11.2023 р.).
9. Апухтін С. І. Теоретичні та практичні питання взаємодії оперативних підрозділів ОВС під час розшуку обвинувачених і підсудних. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2012. № 3. С. 151–158.
10. Баганець О. В. Доказування стороною обвинувачення прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою у досудовому розслідуванні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09.

- Київ, 2017. 269 с.
11. Балицький Т. М. Слідчий експеримент в системі слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2015. 216 с.
 12. Бандуріна Я. Ю. Організаційно-тактичні засади досудового розслідування контрабанди вогнепальної зброї та боєприпасів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 20 с.
 13. Бараненко Б. І. Оперативно-розшукові заходи щодо розкриття злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових речовин та пристроїв. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. № 1. С. 109–114.
 14. Барвінківський районний суд Харківської області. Справа № 611/43/18. Провадження № 1-КП/611/9/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72033485>.
 15. Батюк О. В., Благута Р. І., Гумін О. М. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навч. посіб. / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 324 с.
 16. Баулін Ю. В., Борисов В. І. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків : Право, 2002. 416 с.
 17. Бахин В. П., Биленчук П. Д., Кузьмичев В. С. Криминалистические приемы и средства разрешения следственных ситуаций : учеб. пособие. Киев : МВД СССР КВШ, 1991. 104 с.
 18. Бегалов Є. П. Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2020. 278 с.
 19. Бедь В. В. Юридична психологія: навч. посіб. Львів: Новий світ–2000, 2010. 375 с.
 20. Береза Ю. М. Розслідування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, боєприпасами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2018. 218 с.

21. Береза Ю. М., Чаплинський К. О. Теоретичні засади методики розслідування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами : монографія. Київ : Гельветика, 2018. 155 с.
22. Белоконев В. Співвідношення понять «боєприпаси» і «вибухові речовини» у кримінальному праві. *Право України*. 1997. № 2. С. 27–30.
23. Біленчук П. Д., Гель А. П. Основи криміналістичної тактики : курс лекцій. Вінниця : Вінниц. філія МАУП, 2001. 120 с.
24. Біленчук П. Д., Дубовий О. П., Салтевський М. В., Тимошенко П. Ю. Криміналістика : підручник. Київ : Атіка, 1998. 416 с.
25. Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Сулява О. Ф. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство : підручник. Київ : Міжнар. агенція BeeZone, 2003. 384 с.
26. Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Сулява О. Ф. Зброєзнавство: правові основи обігу вогнестрільної зброї. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства: Україна. Європа. Світ : монографія. Київ : Міжнар. агенція BeeZone, 2004. 464 с.
27. Білоус О. Д. Здійснення виклику слідчим, прокурором, судового виклику у досудовому розслідуванні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 283 с.
28. Боднар А.В. Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження майна: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. (081 – Право). Київ, 2019. 205 с.
29. Бокій О. М. Адміністративно-правовий режим обігу зброї в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.
30. Бондар В. С., Кривонос М. В. Зміст та особливості предмета доказування в кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 3 (83). С. 195–209.

31. Борець Т. О. Провадження слідчих дій в житлі чи іншому володінні особи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 212 с.
32. Борзов О. П., Костильова О. А., Кузнецов В. А., Щавелєв А. В. Комплексне дослідження слідів рук на вогнепальній зброї : метод. рек. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2011. 21 с.
33. Борідько О. А., Логінова В. В., Парасочкіна К. В. Судове зброєзнавство : навч.-практ. посіб. Київ : Юстініан, 2009. 88 с.
34. Бокариус Н. С. Первоначальный наружный осмотр трупа при милицейском и розыском дознании. Харьков, 1925. 540 с.
35. Бульба Т. М. Виявлення, попереднє дослідження та вилучення саморобних вибухових пристроїв : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 212 с.
36. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Ірпінь: ВТФ Перун, 2002. 1440 с.
37. Буханевич О. Питання використання зброї цивільними особами та отримання дозволу на придбання, зберігання та носіння зброї в умовах воєнного стану. URL: <https://ngp-ua.info/2022/10/60947>.
38. Буханченко О. А. Особливості огляду місця кримінального вибуху за участю спеціаліста-вибухотехніка : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 183 с.
39. Вапнярчук В. Суб'єкти кримінального процесуального доказування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 160–168.
40. Васильєв І. В. Адміністративна відповідальність за порушення правил обігу зброї в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 267 с.
41. Ващенко Л. О., Єфімов О. М. Тлумачний словник української мови. Київ : Довіра, 2001. 382 с.
42. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / [редкол.: В. Я. Тацій та ін.]. Харків : Право, 2017. Т. 17 : Кримінальне право. 1062 с.
43. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов.

- ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2002. 1440 с.
44. Весельський В. К., Зав'ялов С. М., Пясковський В. В. Сучасні можливості використання даних про спосіб учинення злочину в боротьбі зі злочинністю : навч. посіб. Київ : КНТ, 2009. 160 с.
 45. Весельський В. К., Пясковський В. В. Торгівля людьми в Україні (проблеми розслідування) : навч. посіб. Київ : КНТ, 2007. 268 с.
 46. Вирок Галицького районного суду м. Львова від 30 трав. 2016 р. Справа № 461/6352/16. URL: <https://reustr.court.gov.ua>.
 47. Вирок Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 30 верес. 2014 р. Справа № 346/5066/14-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua>.
 48. Вирок Лисичанського міського суду Луганської області від 1 листоп. 2017 р. Справа № 415/6290/17. URL: <https://reustr.court.gov.ua>.
 49. Витяг з ЄРДР № 12021020010000028 від 11 січ. 2021 р. за ч. 1 ст. 263 КК України, СВ Вінницького РУП ГУНП у Вінницькій області. URL: <https://asvprweb.minjust.gov.ua>.
 50. Вітвіцький С. С., Волобуєва О. О., Волобоев А. О. Методика розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2021. 308 с.
 51. Віщук В., Приходько Ю. Криміналістичне дослідження боєприпасів до ручної вогнепальної зброї. *Актуальні питання техніко-криміналістичного забезпечення кримінальних проваджень* : зб. матеріалів круглого столу (Київ, 21 листоп. 2013 р.) / редкол.: О. Л. Кобилянський, А. В. Кофанов, П. Є. Матвієнко. Київ : НАВС, 2013. С. 112–115.
 52. Войцехівська І., Томазов В. В. Спеціальні історичні дисципліни: довідник : навч. посіб. Київ : Либідь, 2008. 520 с.
 53. Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва : монографія. Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. 336 с.
 54. Гаврилова К. Ю. Кримінальна відповідальність за порушення правил поводження з вибуховими легкозаймистими та їдкими речовинами або

- радіоактивними матеріалами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2011. 221 с.
55. Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : суд.-баліст. метод. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2005. 31 с.
56. Грень Р. Р. Організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2017. 264 с.
57. Гангур Н. В. Доказування під час здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях про порушення авторського права і суміжних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2018. 252 с.
58. Гасанов Р. Н. Здійснення повноважень прокурором в частині проведення слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2017. 251 с.
59. Гловюк І. В. Повноваження прокурора та керівника органу досудового розслідування (у контексті законопроектних пропозицій). *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 трав. 2014 р.) : у 2 т. Одеса : Юрид. літ., 2014. Т. 1. С. 661–663.
60. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. 272 с.
61. Голубош В. В. Особливості предметів деяких злочинів проти громадської безпеки. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 1 (10). С. 130–143.
62. Гончаренко В. Г. Право і криміналістика. *Вісник Академії адвокатури України*. 2004. Вип. 1. С. 40–43.
63. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система

- криміналістики. СПб., 1908. 49 с.
64. Гуцин В.Ф. Механізм образования следов канала ствола на ружейном снаряде. *Криміналістика и судебная экспертиза*. Киев: РИО МВД УССР 1969. Вып. 6. С. 258-264.
65. Д'яковський Г. Л. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2017. 230 с.
66. Денисюк С., Шепитько В. Обыск в системе следственных действий (Тактико-криміналістические проблемы) : науч.-практ. пособие. Харьков : Консум, 1999. 160 с.
67. Гора І. В. Поняття способу вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. *Закон и жизнь*. 2012. № 9. С. 35–38.
68. Дмитрієва Л. В. Методика розслідування зґвалтувань, вчинених неповнолітніми: дис. ... кан. юрид. наук. 12.00.09. Харків, 2017. 227 с.
69. Динту В. А. Обстановка злочину як елемент криміналістичної характеристики злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2014. 218 с.
70. Дудоров О.О., Мельник М.І., Хавронюк М.І. Злочини у сфері підприємництва: навч. посіб. Київ: Атіка, 2001. 606 с.
71. Жордания И.Ш. Психолого-правовая структура способа совершения преступления. Тбилиси: Изд-во «СабчотаСакартвелო», 1977. 233 с.
72. Європейська конвенція про контроль за придбанням та зберіганням вогнепальної зброї приватними особами від 28 лип. 1978 р. URL: <http://conventions.coe.int>.
73. Зброєзнавство. *Вікіпедія* : [сайт]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>.

74. Зеленецький В.С., Куркін М.В., Погорецький М.А. Про основні напрямки вдосконалення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 11. Х.: Кроссруд, 2006. С. 207–217.
75. Ізотов О. Криміналістичне дослідження патронів ручної стрілецької зброї. *Вісник національної академії прокуратури України*. № 2019/02. С. 82–96.
76. Іллюк С. Деякі проблеми правового регулювання обшуку в Україні. *Експертний центр з прав людини*. URL: <https://ecpl.com.ua/news/17795>.
77. Індюкова В. В. Проблемні питання судово-балістичних досліджень в умовах відсутності Закону України «Про зброю». *Криміналістика XXI століття* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25–26 листоп. 2010). Харків : Право, 2010. С. 636–639.
78. Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності : навчальний посібник (до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку у Харкові) / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка. Х.: Стильна типографія, 2017. 1164 с.
79. Карпенко М. І. Військові злочини: характеристика, методика розслідування та запобігання : посібник / за заг. ред. В. К. Матвійчука. Київ : Дакор, 2013. 472 с.
80. Карпушин С. В. Проведення слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 210 с.
81. Карпушин С. Ю. Поняття, сутність і правова природа слідчого експерименту. *Право і суспільство*. 2015. № 6.2. С. 182–187.
82. Клименко Н. И. Некоторые вопросы организации расследования грабежей и разбойных нападений. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Київ, 1985. Вып. 31. С. 37–41.
83. Катеринчук І. П., Меркулова В. О. Незаконний обіг зброї, бойових припасів або вибухових речовин: напрями реформування кримінального законодавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 27–

- 35.08)
84. Керевич О. В. Організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами в діяльності щодо розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4. С. 400–404.
 85. Кириченко О. В. Теоретико-прикладні засади оперативно-розшукової протидії злочинам проти громадської безпеки кримінальною поліцією : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2016. 40 с.
 86. Кізіменко Є. В. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: кримінологічна характеристика та запобігання (ст. 263 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2019. 20 с.
 87. Кіпращ І. С. Визначення поняття слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 275–283.
 88. Кіріленко Ф., Загорулько А. Незаконний обіг зброї і стан боротьби зі злочинами, вчиненими з її використанням. *Національний юридический журнал: теорія и практика*. 2017. № 12. С. 119–123.
 89. Клименко О. С. Запобігання незаконному поводженню з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2012. 19 с.
 90. Климчук М. П., Стецик Б. В. Міжнародно-правові стандарти захисту захисника чи представника особи від втручання в їх діяльність. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 4. С. 471-476. URL: <http://surl.li/ldgel>. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.76>
 91. Климчук М. П., Цуцкірідзе М. С. Правові та організаційні засади вдосконалення процесуальної діяльності органів досудового розслідування національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 255–263.
 92. Ключуряк С. С. Освідування в системі слідчих (розшукових) дій : дис. ...

- канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2013. 199 с.
93. Коваль М. М. Методика розслідування катувань, що вчиняються співробітниками Національної поліції: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 237 с.
 94. Книженко О. О. До питання якості закону про кримінальну відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями. *Концептуальні основи кримінальної законотворчості* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 жовт. 2017). Одеса : Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2017. С. 58–63.
 95. Коваленко В. В. Організація й тактика огляду вогнепальної зброї та боєприпасів на місці їх виявлення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2017. № 1 (77). С. 189–197.
 96. Козаченко С. В. Доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2023. 234 с.
 97. Колесник В. А., Гора І. В. Криміналістика в протидії незаконному використанню вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та обігу наркотиків : посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 400 с.
 98. Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений : учеб. пособие. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 92 с.
 99. Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений. Харьков, 1967. 214 с.
 100. Колесниченко А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харьков, 1976. 248 с.
 101. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної

- Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789
102. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13.01.1993 р., ратифікована законом № 187-XIV (187-14) від 16.10.1998 р). URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text
103. Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення : міжнар. док. від 1 берез. 1991 р. URL:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_016.
104. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навч. посіб. Одеса : Гельветика, 2022. 286 с.
105. Корнієць А. В. Узагальнене поняття «зброя» як предмету суспільних відносин. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2004. № 4. С. 151–161.
106. Корнієць А. В., Фролов О. С. Організація соціальних систем обігу зброї : монографія. Київ : КНТ, 2008. 182 с.
107. Лиховид І. Слідчий експеримент як самостійна слідча дія. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. №4 (124). С. 156–159.
108. Косолап О. В. Використання соціальних мереж у виявленні та розслідуванні злочинів: зарубіжний досвід та перспективні напрямки. *Молодий вчений*. 2016. № 8. С. 93–96.
109. Костенко М. В. Криміналістична характеристика вбивств на замовлення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003. 21 с.
110. Кофанов А. В., Юсупов В. В., Михальчук Т. В. Правова регламентація обігу зброї: історія, сучасний стан і перспективи розвитку: монографія. Харків, 2021. 608 с.
111. Кофанов А. В. Теоретичні та практичні аспекти криміналістичного дослідження гладкоствольної вогнепальної зброї : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2000. 210 с.

112. Кофанов А. В. Теоретичні та практичні аспекти криміналістичного дослідження гладкоствольної вогнестрільної зброї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2000. 20 с.
113. Кравченко К. С. Розслідування торгівлі людьми з метою трудової експлуатації : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2020. 290 с.
114. Кравченко К. С. Тактика одночасного допиту у кримінальних провадженнях, пов'язаних з торгівлею людьми. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2017. № 2 (35). С. 195–205.
115. Кравчук П. Ю. Використання спеціальних знань під час розслідування грабежів і розбоїв : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2015. 220 с.
116. Кримінальне провадження № 12019150020002666 від 13 листоп. 2019 р. за ч. 1 ст. 263¹ КК України. Оболонське управління ГУНП у м. Києві. URL: <https://minjust.gov.ua>.
117. Кримінальне провадження № 12021050220000037 від 13 листоп. 2019 р. за ч. 1 ст. 263¹ КК України. Оболонське управління ГУНП у м. Києві (Донецька область, м. Торецьк). URL: <https://minjust.gov.ua>.
118. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
119. Кримінальне провадження № 12016220780000217 від 2 листоп. 2016 р. за ч. 1 ст. 263¹ КК України. Люботинське ВП Харківського відділу поліції ГУНП в Харківській області. URL: <https://minjust.gov.ua>.
120. Кримінальне провадження № 12017040440002016 від 2 листоп. 2017 р. за ч. 1 ст. 263¹ КК України. Соборне відділення поліції Дніпровського відділу поліції ГУНП в Дніпропетровській області. ГСУ НПУ. URL: <https://minjust.gov.ua>.
121. Кримінальне провадження № 12019100100010917 від 13 листоп. 2019 р. за ч. 1 ст. 263¹ КК України. Оболонське управління ГУНП у м. Києві. URL: <https://minjust.gov.ua>.
122. Кримінальне провадження № 12020000000000138 від 17 лют. 2020 р. за ч.

- 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115, ч. 2 ст. 263¹ КК України. ГСУ НПУ.
URL: <https://minjust.gov.ua>.
123. Кримінальне провадження № 12020000000000416 від 27 квіт. 2020 р. за ч. 1 ст. 263¹ КК України. ГСУ НПУ. URL: <https://minjust.gov.ua>.
124. Кримінальне провадження № 12020060000000006 від 9 січ. 2020 р. за ч. 1 ст. 263¹ та ч. 1 ст. 263 КК України. Слідче управління ГУНП в Житомирській області. URL: <https://minjust.gov.ua>.
125. Кримінальне провадження № 42017000000000101 від 18 січ. 2017 р. за ч. 3 ст. 263¹ КК України. Голосіївське управління ГУНП у м. Києві. URL: <https://minjust.gov.ua>.
126. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-V1. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.
127. Криміналістика: криміналістична техніка : навч. посіб. / Р. Л. Степанюк, В. О. Гусєва, В. В. Кікінчук та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2023. 388 с.
128. Кулик Л. М. Боротьба зі злочинами, що вчиняються з використанням зброї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2006. 19 с.
129. Кушнерик Ю. А. Процесуальне керівництво розслідуванням грабежів та розбійних нападів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 242 с.
130. Лазебний Л. Проведення експертизи належності пістолета до вогнепальної зброї з недотриманням вимог ідентифікації зброї ставить під сумнів її висновок. URL: <https://lexinform.com.ua>.
131. Левін В. І. Мета обшуку як слідчої (розшукової) дії. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 3 берез. 2017 р.). Хмельницький : НАДПСУ, 2017. С. 558–561.
132. Лепеха О.М., Кондратюк О.В. До питання оперативно-розшуової характеристики умисних вбивств та її вплив на вибір форм негласної протидії злочинам. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 3 (5). С. 118-123.

133. Лунгу В.И. Первоначальный этап расследования преступлений: (процессуальный и организационные аспекты): автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. К., 1991. 25 с.
134. Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д. Типові слідчі ситуації і шляхи їх розв'язання в окремих позавидових методиках розслідування. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2001. № 1. С. 261–268.
135. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Пред'явлення для впізнання – засіб інформаційного забезпечення розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 46–53.
136. Лук'янчикова В. Є., Лук'янчиков Б. Є. Взаємодія працівників поліції (слідчого, оперативного працівника) з працівниками експертної служби МВС України при проведенні огляду у кримінальних провадженнях пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї. *Діяльність підрозділів карного розшуку щодо протидії злочинному обігу вогнепальної зброї в Україні у сучасних умовах* : матеріали метод. семінару (Миколаїв, 3–4 черв. 2016 р.). Миколаїв, 2016. С. 201–208.
137. Лукашевич В. Г., Салтевский М. В. Дидактические материалы к специализированному курсу криминалистики. Научные основы криминалистической методики: в помощь слушателям оперативно-розыскной специализации. Киев : КВШ МВД СССР, 1986. 35 с.
138. Лушпієнко В. М. Показання свідка як процесуальне джерело доказів у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 255 с.
139. Лушчієнко О. О. Особливості виявлення слідів рук на важелях від ручних гранат із застосуванням методів, які дозволяють подальше виділення ДНК профілів. *Криміналістичний вісник*. 2015. № 1 (23). С. 157–163.
140. Майстренко М. М. Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки,

- предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 285 с.
141. Малков В. Д. Хищение огнестрельного оружия, боевых припасов и взрывчатых веществ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 1969. 16 с.
142. Малюга В. М. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами в системі методики розслідування злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 289 с.
143. Мармура О. З., Письменський Є. О., Ткачик А. Б. Кримінально-правова характеристика злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї та вибухівки : посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 44 с.
144. Мацола А. А. Розслідування перешкоджання законній професійній діяльності журналістів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 221 с.
145. Меживий В. П. Організація й тактика попередження та розкриття злочинів, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв і речовин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04. Львів, 2006. 20 с.
146. Мельник Р. В. Щодо криміналістичного дослідження нестандартної вогнепальної зброї. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2015. № 15. С. 250–256.
147. Мельник Р. В., Голдинський І. А., Гамера В. А. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 134–136. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2016/40.pdf.
148. Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2016. 223 с.
149. Мельниченко С. П. Особливості підготовки до проведення обшуку під час розслідування незаконного використання вогнепальної зброї і вибухових

- пристроїв. *Теорія і практика судової експертизи* : зб. матеріалів круглого столу (Київ, 12 трав. 2016 р.) / редкол.: О. Л. Кобилянський, Ю. М. Чорноус, Є. Ю. Свобода. Київ : ННІ № 2 НАВС, 2016. С. 225–228.
150. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху / Г. В. Прохоров-Лукін, В. І. Биков, В. І. Пашенко та ін. МЮ України, МВС України. 2007. 110 с.
151. Методичні рекомендації щодо виявлення та вилучення зброї, бойових припасів або вибухових речовин, що перебувають у незаконному поводженні. ГУНП в Дніпропетровській області : Управління (карний розшук) кримінальної поліції. Дніпро : 2015. 19 с.
152. Мовчан А. В. Поняття та сутність аналітичної розвідки як особливої форми інформаційно-аналітичної роботи в ОРД. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична / голов. ред. М. М. Цимбалюк. Львів: ЛьВДУВС, 2012. Вип. 3. С. 443–450.
153. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України : підручник. Київ, 1999. 536 с.
154. Міняйло Н. Є. Транснаціональна злочинна діяльність у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї: кримінально-правове та кримінологічне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2012. 20 с.
155. Мітрухов П. М. Оперативна розробка осіб, які готуються до незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2014. 212 с.
156. Модельный закон об оружии : постановление Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ от 6 дек. 1997 г. № 10-11. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/198594___198659.
157. Москаленко Г. В. Етапи розслідування злочинів: криміналістичний аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2013. 207 с.
158. Навроцький В. Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я : лекції для студ. юрид. ф-ту. Львів, 1997. 26 с.

159. Перетятко С.А. Спосіб учинення незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4 (121). С. 22-30.
160. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/page2>.
161. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
162. Неня О. В. Оптичні методи експертних досліджень мікрооб'єктів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 253 с.
163. Никифорчук Д. Й. До питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному судочинстві. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. Вип. 22. С. 61–66.
164. Новак Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2007. 20 с.
165. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. : В. В. Яременко, О. О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2003. Т. 1. 926 с.
166. Новосад А. С. Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2009. 211 с.
167. Одегов О., Гриценко Н. Злочини без покарання: порушення прав людини під час збройного конфлікту на сході України / за заг. ред. В. Щербаченка. Київ : Східноукр. центр громад. ініціатив, 2018. 64 с.

168. Олійник Я. С. Тактика проведення огляду місця події під час розслідування погрози або насильства щодо захисника чи представника особи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 317–320. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/76>.
169. Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із розповсюдженням у мережі Інтернет забороненого контенту : метод. рек. / [О. М. Стрільців, В. В. Крижна, О. В. Максименко та ін.] ; за заг. ред. Ю. Ю. Орлова. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. 80 с.
170. Особливості взаємодії між слідчими та іншими підрозділами органів внутрішніх справ при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : метод. рек. / [В. В. Рогальська, О. А. Солдатенко, Н. П. Черняк та ін.]. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 71 с.
171. Панов М. І., Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. Настільна книга слідчого : наук.-практ. вид. для слідчих і дізнавачів. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Ін Юре, 2007. 728 с.
172. Панов Н.И. Понятие предмета преступления по советскому уголовному праву. *Проблемы правоведения: Республиканский междуведомственный научный сборник*. Киев, 1984. Вып. 45. С. 68–72. (211)
173. Підпригора І. С., Фролов О. С. Типологія терміна «вибухові матеріали». *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2003. № 3. С. 118–126.
174. Пінчук М. Г. Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше незаконне поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами : монографія. Харків : Право, 2009. 176 с.
175. Погорецький М. А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 93–103.
176. Поліщук В. В. Розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2013. 208 с.
177. Полтавський А.О. Порядок виявлення слідової інформації на вогнепальній

- зброї: [метод. рек.] / А.О. Полтавський, О.П. Борзов, Б.Б. Теплицький. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2007. 32 с.
178. Порубов Н. И. Научная организация труда следователя. Минск: Высшая школа, 1970. 262 с.
179. Постанова Верховного Суду ККС від 15 квіт. 2020 р. Справа № 753/21466/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
180. Постанова Верховного суду від 31 жовт. 2019 р. № 346/7477/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
181. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : Закон України від 8 лют. 1995 р. № 39/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр>.
182. Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спецхімії : Закон України від 21 верес. 2000 р. № 1991-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1991-14>.
183. Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії : Закон України від 11 січ. 2000 р. № 1370-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1370-14>.
184. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>.
185. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. № 575. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.
186. Про затвердження Інструкції з організації перевезень вантажів повітряним транспортом : наказ Міністерства транспорту України від 15 лип. 2004 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0958-04>.

187. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 1 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/936/1687/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/v0114900-12>.
188. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення і використання вогнепальної зброї, боєприпасів до неї і вибухових матеріалів : наказ МВС України від 25 берез. 1993 р. № 164. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98/page>.
189. Про затвердження Інструкції про порядок вилучення та передання на зберігання до органів внутрішніх справ вилученої у порушників природоохоронного законодавства вогнепальної та іншої зброї і боєприпасів : наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 31 берез. 2003 р. № 56/М. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-03#Text>.
190. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : наказ МВС України від 5 листоп. 2016 р. № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>.
191. Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : наказ МВС України, Генеральної прокуратури України та Служби безпеки України від 26 серп. 2014 р.

- № 872/88/537. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1038-14>.
192. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
193. Про затвердження Настанови з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 19 лип. 2012 р. № 640. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MVS380>.
194. Про затвердження Положення про дозвільну систему : постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовт. 1992 р. № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>.
195. Про затвердження Положенням про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 3 листоп. 2015 р. № 1343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.
196. Про затвердження Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційних систем органів внутрішніх справ : наказ Генеральної прокуратури України та МВС України від 17 листоп. 2012 р. № 115/1046. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0115900-12>.
197. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини : наказ МВС України, МОЗ України та Генеральної прокуратури України від 29 верес. 2017 р. № 807/1193/279. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/RE31167.html.
198. Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії

- воєнного стан : постанова Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2022 р. № 448. URL: https://ips.ligazakon.net/document/Kp220448?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress05.
199. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення : постанова Кабінету Міністрів України від 20 листоп. 2003 р. № 1807. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-2003-п>.
200. Про затвердження Тимчасової інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів працівниками суду, правоохоронних органів та їх близькими родичами, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві, народними депутатами України, членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцями, крім тих, які проходять строкову військову службу, державними службовцями та журналістами : наказ МВС України від 13 черв. 2000 р. № 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0696-00#Text>.
201. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
202. Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї : проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України від 6 листоп. 2020 р. № 4336. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70364.
203. Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї : проект Закону України від 6 листоп. 2020 р. № 4335. URL:

- https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363.
204. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
205. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-12. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
206. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ МВС України від 6 лип. 2017 р. № 570. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.
207. Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України : наказ МВС України від 22 жовт. 2012 р. № 940. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE22586.html.
208. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 лип. 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
209. Про перевірку стану збереження зброї, бойових припасів та вибухових речовин у військових формуваннях і правоохоронних органах : Розпорядження Президента України від 24 груд. 2002 р. № 413/2002-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/413/2002-%D1%80%D0%BF>.
210. Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення : Закон України від 23 груд. 2004 р. № 2288-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2288-15>.
211. Про право власності на окремі види майна : постанова Верховної Ради України від 17 черв. 1992 р. № 2471-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.
212. Про право на цивільну вогнепальну зброю : проект Закону України від 25 черв. 2021 р. № 5708. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>.

213. Про приєднання України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних націй проти транснаціональної організованої злочинності : Закон України від 2 квіт. 2013 р. № 159-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792.
214. Про рішення Ради національної безпеки й оборони України: Указ Президента України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
215. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
216. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 3. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>.
217. Про судову практику у справах про хуліганство : постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 груд. 2006 р. № 10. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06>.
218. Про цивільну зброю та боєприпаси : пояснювальна записка до проекту Закону України від 24 листоп. 2020 р. № 4335-1. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/GI03751A.html.
219. Пясковський В. В., Черноус Ю. М., Іщенко А. В., Алексеев О. О. Криміналістика : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2015. 544 с.
220. Рибачук В. І. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діяннями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2001. 21 с.

221. Перетятко С.А. Проблеми призначення та проведення експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263-1 Кримінального Кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза. Вип. 67.* Київ. 2022. С. 114-123. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.13>
222. Рубеженська О. В. Правові підстави проведення обшуку при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням обладнання для виготовлення наркотичних засобів. *Часопис Київського університету права.* 2014. № 1. С. 304–307.
223. Рудницька Ю. В. Розслідування крадіжок, вчинених неповнолітніми: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 243 с.
224. Садчікова К. А. Значення висновку експерта при складанні обвинувального акту. *Форум права.* 2015. № 4. С. 244–248.
225. Салтевский М. В., Лысов Н. Н. Криминалистическая фотография, кинематография и видеозапись в правоохранительной деятельности: учеб. пособие. Киев : Укр. акад. внутр. дел, 1993. 203 с.
226. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
227. Самойленко О. А. Основи методики розслідування злочинів, вчинених у кіберпросторі: монографія; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Одеса: ТЕС, 2020. 372 с.
228. Саврань Л.Ф. Определение калибра гладкоствольного оружия по следам на снарядах. *Криминалистика и судебная экспертиза.* Республиканский межведомственный научно-методический сборник. Киев: Вища шк., 1986, Вып. 32. С. 58-63.
229. Сарнавський О. М. Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем : автореф.

- дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 18 с.
230. СБУ виявила в Чернігівській області майстерню з виготовлення вогнепальної зброї. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/society/sbu-vijavila-v-chernigivskij-oblasti-majsternju-po-vigotovlennju-vognepalnoji-zbroji-1568668.html>.
231. СБУ знешкодила злочинне угруповання, яке тероризувало мешканців Полтавщини. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zneshkodyla-zlochynne-uhrupovannia-yake-teroryzuvalo-meshkantsiv-poltavshchynu>.
232. Светлов Б. Я., Яременко Н. Е. Теория и свойства промышленных взрывчатых веществ. М. : Недра, 1966. 232 с.
233. Свірін М. О. Запобігання підрозділами національної поліції злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 251–260.
234. Сергєєва Д. Б. Поняття та види слідчих (розшукових) дій за чинним КПК України. *Право України*. 2014. № 11. С. 180–188.
235. Скуба Г. В. Криміналістичне забезпечення досудового розслідування терористичних актів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 242 с.
236. Слободянюк Б. К. Розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2016. 211 с.
237. Словник української мови : у 20 т. / [редкол.: В. А. Широко, О. О. Тараненко, С. Я. Эрмоленко та ін.]. Київ : Укр. мов.-інформ. фонд НАН України, 2019. Т. 10. 992 с.
238. Словник української мови : у 20 т. / [редкол.: В. А. Широко, О. О. Тараненко, С. Я. Эрмоленко та ін.]. Київ : Укр. мов.-інформ. фонд НАН України, 2014. Т. 5. 991 с.
239. Словник української мови : у 20 т. / [редкол.: В. А. Широко, О. О. Тараненко, С. Я. Эрмоленко та ін.]. Київ : Укр. мов.-інформ. фонд НАН України, 2012. Т. 3. 1119 с.

240. Словник української мови : у 20 т. / [редкол.: В. А. Широко, О. О. Тараненко, С. Я. Эрмоленко та ін.]. Київ : Укр. мов.-інформ. фонд НАН України, 2015. Т. 6. 991 с.
241. Семаков Г. С. Криминология: курс лекцій. Київ: Межрегиональная академия управления персоналом, 1999. 126 с.
242. Соколовський В. Л. Громадська безпека як об'єкт злочину : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 262 с.
243. Сорока А. З. Розслідування незаконного переправлення іноземних громадян через державний кордон України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2012. 262 с.
244. Сіренко О. В. Мотив злочину в криміналістичній характеристиці крадіжок, грабежів та розбійних нападів, вчинених неповнолітніми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 26. С. 264–267.
245. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів : наук. практ. посіб. Київ : Атіка, 2009. 64 с.
246. Степанюк Р. Л. Сутність і практичне значення криміналістичної характеристики злочинів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 398–400.
247. Стецик Б. В. Методика розслідування незаконної лікувальної діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 245 с.
248. Страхова С. В. Актуальні проблеми застосування положень Кримінального процесуального кодексу України щодо окремих слідчих дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 2. С. 110–114.
249. Таран О. В. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти безпеки виробництва : метод. рек. Київ, 2016. 55 с.
250. Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2017. 283 с.

251. Тарасенко О. С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Вип. 6-2. Т. 1. С. 112–117.
252. Сорока І. В. Розслідування крадіжок майна громадян, вчинених неповнолітніми: дис. ... кан. юрид. наук. 12.00.09. Дніпро, 2017. 125 с.
253. Тихий В. П. Ответственность за хищение огнестрельного оружия, боевых припасов и взрывчатых веществ по советскому уголовному праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харьков, 1972. 20 с.
254. Тихий В. П. Сучасні проблеми застосування і вдосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за злочини проти громадської безпеки. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2008. № 3. С. 40–45.
255. Тіщенко В. В. Слідчі ситуації в методиці розслідування злочинів: поняття, класифікація, значення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 961–965.
256. Топчій В. В., Карпенко Н. В. Проблемні питання освідування і застосування примусу для його проведення. *Міжнародний юридичний вісник*. 2015. Вип. 1 (2). С. 43–52.
257. Торопов С. О. Попередні та експертні балістичні дослідження на місці події : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2011. 247 с.
258. Третяк М. В., Нікітюк В. Г., Коломійцев О. В. Особливості переробки вихолощеної зброї у вогнепальну на прикладі ПМСХ. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 150-річчя з дня народж. М. С. Бокаріуса (Харків, 18–19 квіт. 2019). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 234–237.
259. Тютюнник Т. І. Теоретичні та організаційно-технічні основи інформаційного забезпечення судово-балістичної експертизи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2008. 19 с.
260. Удалова Л. Д. Вербальна інформація у кримінальному процесі України:

- монографія. Київ: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. 324 с.
261. Удалова Л. Д. Тактико-психологические основы предъявления для опознания и достоверность его результатов: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 1992. 23 с.
262. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Армения от 1 июля 1998 г. № НО-248. URL : <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=82645>.
263. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 г. URL : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852.
264. Удалова Л. Д. Деякі проблемні питання правозастосування кримінального процесуального законодавства. *Актуальні питання кримінального процесуального законодавства України* : зб. матеріалів міжвуз. наук. конф. (Київ, 26 квіт. 2013 р.). Київ : Алерта, 2013. С. 8–12.
265. Фігурський В. М., Никифорак О. Ю. Вогнепальна зброя як об'єкт судової балістики: дискусійні питання. *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 2. С. 211–217.
266. Фролов О. С. Проблеми правового регулювання і практики застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу працівниками органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2000. 19 с.
267. Хань Г.А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Донецьк, 2007. 221 с.
268. Цехан Д. М. Використання високих інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2011. 216 с.
269. Цимбал Н. Г., Цимбал В. Н. Использование информации социальных сетей Интернет в ходе предварительного расследования. *Теория и практика общественного развития*. 2013. № 10. С. 425–427.
270. Чаплинська Ю. А. Одночасний допит двох раніше допитаних осіб (організаційний аспект). *Науковий вісник Дніпропетровського державного*

- університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 548–555. (330)
271. Чаплинський К. О. Актуальні питання примусового освідування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 393–398.
272. Чаплинський К. О. Особливості тактики пред'явлення до впізнання в умовах протидії досудовому розслідуванню. *Вісник Академії митної служби України*. 2014. № 1 (12). С. 156–160.
273. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення освідування. *Вісник Академії митної служби України*. 2011. № 1. С. 166–169. (Серія «Право»).
274. Чаплинський К. О. Тактичні основи забезпечення досудового розслідування : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2011. 570 с.
275. Чернієнко А. О. Відстрочка виконання вироку в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 258 с.
276. Чернявський С. С., Вакуленко О. Ф., Толочко О. М. Особливості розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. 65 с.
277. Чернявський С. С., Татаров О. Ю., Актуальні питання досудового розслідування одержання неправомірної вигоди службовою особою. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 27–40.
278. Черноус Ю. М. Слідчі дії: поняття, сутність, напрями розвитку та удосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 245 с. (340)
279. Шаповалова В. С. Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Кривий Ріг, 2015. 267 с.
280. Шевчишен А. В. Слідчі (розшукові) дії як основний засіб отримання доказів про корупційні злочини у сфері службової та професійної

- діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Право.иа.* 2018. № 1. С. 185–191.
281. Шульга О.О. Судово-мистецтвознавча експертиза у кримінальному судочинстві України: дис. ... докт. філ.: 081– Право. Київ, 2020. 273 с.
282. Шевчук В. М. Незаконний обіг вогнепальної зброї: особливості криміналістичної характеристики. *Проблеми законності.* 2007. Вип. 57. С. 191–198.
283. Шевчук О. Ю. Виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 158–161.
284. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Х.: Харків юридичний, 2007. 432 с.
285. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підручник. Харків : Право, 2001. 528 с.
286. Шеремет А. П. Криміналістика: 2-ге вид. Київ: Центр учб. л-ри, 2009. 472 с.
287. Щербаковський М.Г., Андрєєв Д.В. Розслідування незаконного обігу зброї: монографія. Харків, 2021. 192 с.
288. Яремчук В. О. Деякі питання дослідження вогнепальної зброї при розслідуванні вбивств. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 2. С. 430–433. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/111>.
289. Яремчук В. О. Окремі проблеми проведення експертизи зброї та слідів і обставин її використання. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* 2020. Т. 31 (70). Ч. 3. № 2. С. 144–148.
290. Юсупов В. В. Бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої як

- предмети злочинних посягань при вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263-1 Кримінального кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 68. 2023. С. 139–151. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.14>
291. Яковіна О. Б. Розслідування розбоїв, учинених неповнолітніми: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. (081 – Право). Київ, 2020. 252 с.
292. Giverts P. Homemade and «Ghost» M-16 assault rifles – the constructions and identification as homemade. *A First Printed Criminalist*. 2018. No. 17. P. 73–84.
293. Model Law against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition. United Nations, Vienna, July 2011. 182 p. URL: https://www.unodc.org/documents/legal-tools/Model_Law_Firearms_Final.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

УЗАГАЛЬНЕНА АНКЕТА-ОПИТУВАННЯ

слідчих та оперативних співробітників Національної поліції, прокурорів з питань особливостей розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (% , 2018-2023 роки, всього опитано 205 осіб (Волинської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Харківської, Хмельницької, Чернівецької).

Можливе зазначення декількох варіантів відповідей

1. Стаж роботи в органах Національної поліції, прокуратури:

а) до 5-ти років	18,5 %
б) до 10-ти років	44,0 %
в) більше 10-ти років	37,5 %

2. Чим, на Вашу думку, обумовлена необхідність у розробці окремої методики розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України?

а) проблемами законодавчого характеру	11 %
б) проблемами теоретичного характеру	29 %
в) проблемами практичного характеру	53 %
г) жодних проблем не вбачаю	4 %
г) складно відповісти	3 %

3. Визначте найбільш значимі елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України.

а) предмет злочину	100 %
б) особа злочинця	100 %
в) спосіб вчинення	78 %
г) слідова картина	75 %
г) обстановка злочину	66 %
д) інші елементи (потерпілому, знаряддям (засобам) злочину, причинам та умовам вчинення злочину та ін.)	6 %

4. Вказані кримінальні правопорушення здебільшого вчинялись:

а) виконавцем	84 %
б) за грошову винагороду, для вчинення кримінального правопорушення іншими особами	16 %

5. Висловіть свою позицію щодо доцільності відображення у диспозиції ст. 263¹ КК України активних дій з перероблення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

- | | |
|---|-----|
| а) внесення відповідних законодавчих змін є доцільним | 68% |
| б) це жодним чином не вплине на хід розслідування | 22% |
| в) складно відповісти | 10% |

6. Чи вважаєте Ви за доцільне планувати розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України?

- | | |
|---------------------------------------|------|
| а) так, у всіх випадках | 63 % |
| б) залежно від ситуації розслідування | 34 % |
| в) це недоцільно | 3 % |

7. Чи всі версії були перевірені під час розслідування кримінального правопорушення:

- | | |
|--------|-----|
| а) так | 72% |
| б) ні | 18% |

8. Чи доцільною є взаємодія під час розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень?

- | | |
|---|------|
| а) необхідна у всіх випадках | 78 % |
| б) залежно від особливостей кримінального провадження | 18 % |
| в) така взаємодія є недоцільною | 4 % |
| г) складно відповісти | 0 % |

9. Наявність яких суб'єктів взаємодії передбачає розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України?

- | | |
|---|-------|
| а) оперативні підрозділи органів Національної поліції України | 92 % |
| б) органи прокуратури | 100 % |
| в) експертні підрозділи | 100 % |
| г) СБУ | 24 % |
| г) правоохоронні органи іноземних держав | 6 % |
| д) дипломатичні та консульські установи інших держав | 2 % |

10. Вкажіть на характер такої спільної діяльності суб'єктів взаємодії.

- | | |
|-----------------------|------|
| а) епізодична | 87 % |
| б) тривала | 13 % |
| в) складно відповісти | 0 % |

11. Під час здійснення досудового розслідування проблема отримання доказів виникає при проведенні:

- | | |
|---------------------------------------|------|
| а) слідчих (розшукових) дій | 24 % |
| б) негласних слідчих (розшукових) дій | 73 % |

- | | |
|------------------------------|-----|
| в) жодних проблем не виникає | 1 % |
| г) складно відповісти | 2 % |

12. Вкажіть на причини, які, на Вашу думку, заважають ефективному проведенню слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях цієї категорії?

- | | |
|---|------|
| а) протидія розслідуванню | 44 % |
| б) недостатній рівень взаємодії з оперативними підрозділами | 51 % |
| в) інше | 5 % |
| г) складно відповісти | 0 % |

13. Які матеріали кримінальних проваджень найчастіше використовуються Вами під час підготовки до допиту підозрюваних (зокрема, при визначенні предмету допиту)?

- | | |
|---|------|
| а) протоколи огляду місця події | 85 % |
| б) протоколи огляду предметів озброєння | 72 % |
| в) протоколи допиту інших осіб | 81 % |
| г) висновки експертиз | 30 % |
| г) протоколи інших слідчих (розшукових) дій | 52 % |
| д) інші матеріали | 16 % |

14. На що Ви насамперед звертали увагу при виборі тактичних засобів допиту підозрюваних?

- | | |
|---|------|
| а) на ситуацію допиту (конфліктна, безконфліктна) | 66 % |
| б) на індивідуальні та вікові особливості | 26 % |
| в) не замислювався над цим питанням | 8 % |

15. Яка мета переслідувалась при проведенні обшуку у кримінальних провадженнях цієї категорії?

- | | |
|--|------|
| а) виявлення та фіксація відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення | 89 % |
| б) відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення | 61 % |
| в) встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб | 10 % |
| г) відшукання інших предметів і документів, які мають значення для кримінального провадження | 52 % |
| г) забезпечення цивільного позову | 26 % |
| д) складно відповісти | 0 % |

16. Висловіть свою позицію щодо доцільності внесення змін до ст. 241 КПК України в частині наділення слідчого правом приймати рішення про проведення освідування

- | | |
|---------------|------|
| а) доцільно | 77 % |
| б) недоцільно | 15 % |

в) складно відповісти

7 %

Додаток Б

Узагальнені дані вивчення матеріалів кримінальних проваджень про незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (% , 2018-2023 роки, всього досліджено 127 кримінальних проваджень)

Аналіз кримінальних проваджень, розпочатих за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, дав можливість виявити окремі проблеми та недоліки, які можуть свідчити про недостатню ефективність розслідування, як то: невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР (15 %); визначення територіальної підслідності для проведення досудового розслідування щодо вказаних кримінальних правопорушень, вчинених на окупованій території, за органами досудового розслідування, що перебувають на значній відстані від місця вчинення кримінального правопорушення (місця проживання більшості свідків та потерпілих) та мають складну транспортну доступність (13 %); відсутність оперативності в діях правоохоронців (67 %); недостатня ретельність під час проведення слідчих (розшукових) дій (зокрема невинуваті затримки з призначенням необхідних експертиз, невжиття заходів із допиту всіх свідків, їх поверховий допит тощо) (82 %); відсутність ефективної методики розслідування вказаних кримінальних правопорушень (66 %); недостатнє використання криміналістичної техніки, тактики й методики (48 %); відсутність однакового підходу до кваліфікації кримінальних правопорушень (18 %); слабка взаємодія слідчих з оперативними підрозділами, особами, які володіють спеціальними знаннями (58 %); недостатній обмін інформацією про кримінальні провадження між різними органами досудового розслідування (64 %); відсутність належного процесуального керівництва досудовими розслідуваннями з боку прокурорів (55 %).

Найбільш типовими предметами кримінальних правопорушень є: вогнепальна зброя (автомати: Калашникова – усіх моделей, пістолет-кулемет системи Шпагіна «Скорпіон», пістолет – кулемет «Узі», карабін «Сайга» та ін.; гранатомети: СПГ-9, РПГ-7, РПГ-18, РПГ-22, РПГ-26; пістолети: «Макарова», «Токарєва», «Colt», «Beretta», «Glock», «Astra», «Bersa», «Browning», «CZ», «Grand Power» та ін.; револьвери: «Наган», «Smith&Wesson»; рушниці мисливські: «Мосіна», СВТ, СВД, DSR та ін.) – 60 %; боєприпаси (патрони, артилерійські снаряди) – 39 %; вибухові речовини (гексаметилентріпероксиддіамін, пластид, порох, тротил, тротиліві шашки) – 22 %; вибухові пристрої (гранати: РГН, ВОГ-25, РДГ-5, постріли для підствольних гранатометів СПГ-9, Ф-1, РПГ-7; міни: МОН-5, МОН-40, МОН-90; запали; детонатори, капсулі-детонатори) – 32 %

Найбільш типовими способами вчинення кримінальних правопорушень є

такі: незаконне виготовлення вогнепальної зброї (6 %); незаконна переробка зброї з певного виду на вогнепальну (фальсифікація, незаконне видалення, зміна маркування) (71 %); незаконна переробка чи ремонт вогнепальної зброї з метою покращення її властивостей (18 %); незаконне виготовлення бойових припасів (9 %); незаконна переробка бойових припасів (3 %); незаконне виготовлення вибухових речовин (5 %); незаконне виготовлення вибухових пристроїв (15 %).

91 % вивчених кримінальних проваджень включали підготовку, а 65 % кримінальних правопорушень мали етап приховування їх наслідків. Підготовка до незаконного виготовлення предметів озброєння полягала в: розробленні плану (14 %); виборі приміщень (18 %); підготовці необхідних матеріалів, пристосувань, інструментів (31 %); пошуку складових частин до відповідного виду озброєння (14 %); придбанні інструментів, металообробних станків, верстатів та іншого обладнання тощо (15 %); підшукуванні відсутніх деталей з несправних примірників зброї (11 %); ознайомленні з інформацією, зокрема в джерелах Інтернет, щодо виробництва, переробки зброї (33 %); здійсненні попередніх консультацій з відповідними фахівцями (9 %); залученні до злочинних дій інших осіб (3 %); підготовці засобів маскуванню зовнішності (2 %).

Підозрюваними використовувались такі заходи з протидії розслідуванню: зникнення з місця події (97 %); неявка за викликом до органів досудового розслідування (16 %); давання неправдивих показань, зміна їх змісту (67 %); відмова від давання показань (23 %); висунення неправдивого алібі (19 %); знищення слідів і знарядь злочинного діяння (знищення невдалих зразків зброї та її основних частин) (86 %); здійснення впливу (фізичного, психічного, спроби підкупу) на свідків (9 %); створення тайників для зберігання виготовленої зброї або інших предметів, що мають відношення до неї, залишки непридатної сировини та матеріалів (6 %). Менш поширеним є такі дії з протидії розслідуванню: симуляція психічного чи іншого захворювання; зміна зовнішності або окремих частин тіла; вплив шляхом заподіяння матеріальної шкоди майну свідків; вплив шляхом погрози або підкупу службових осіб, які здійснюють розслідування. Їх загальна частка склала 4 %.

Серед осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 263¹ КК України, чоловіки займають 97 %, жінки – 3 %, з них 69 % одружені (заміжні).

Незаконним виготовленням, ремонтом та переробкою предметів озброєння часто займались особи, які раніше працювали (працюють) на оборонних підприємствах (зброєві майстри, токарі, фрезерувальники, спеціалісти із закалювання металу та ін.) (12 %); особи, які мають навички із застосування засобів озброєння у зв'язку з професійною діяльністю (22 %), зі службою в правоохоронних органах, охоронних структурах тощо (17 %) військовослужбовці, які проходили службу в ЗСУ (24 % (15 % за контрактом; 9 % строкову)); волонтери та особи, які займаються транспортними та пасажирськими перевезеннями в зоні проведення бойових дій (14 %); особи, які займаються полюванням (13 %); спортсмени, які займаються стрільбою з

вогнепальної зброї (2 %).

На момент учинення кримінального правопорушення злочинці перебували у віці 18-25 років (9 %), 25-35 років (25 %), 35-45 років (37 %), 45-50 років (21 %), понад 50 років (8 %). Більшість злочинців (58 %) проживали в обласних центрах та у великих містах, 31 % – у невеликих містах та районних центрах, 11 % є жителями сіл та селищ. Значна частина злочинців (39 %) представлена регіонами, на території яких, або поруч з якими здійснюються активні бойові дії. Загальноосвітній рівень таких осіб характеризується таким чином: 44 % – злочинців мали базову та повну загальну середню освіту, 14 % – вищу освіту, 42 % – спеціальну технічну освіту. На момент вчинення кримінального правопорушення значна частина осіб не працювала та не навчалася (38 %). Серед підозрюваних за вчинення вказаних злочинів 83 % мали середню або середню-спеціальну освіту; 41 % осіб раніше мали судимість, 12 % з них були судимі більше одного разу.

Мотивами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України, були такі: спонукання мати зброю в особистому користуванні для самозахисту, мисливства або рибальства, «про всяк випадок» (41 %); корисливий (35 %); наміри з вчинення інших кримінальних правопорушень із застосуванням зброї (9 %); бажання помсти на ґрунті негативних міжособистісних відносин, зокрема ревності (6 %); виконання охоронних функцій (4 %); інтерес або колекціонування (3 %); расової, національної чи релігійної нетерпимості (2 %).

У 6 % кримінальних проваджень за ознаками ст. 263¹ КК України з'ясовувались відомості про наявність інформації у Інтернет джерелах, зокрема на Інтернет-сторінці підозрюваного, свідків.

Зазначені кримінальні правопорушення зазвичай вчинялись однією особою. Кримінальні правопорушення вчинялись одноосібно у 95 % випадків, у співучасті з іншими особами – у 5 %. При розслідуванні вказаної категорії кримінальних правопорушень випадки їх учинення групою осіб трапляються у 18 %, однак довести це під час досудового розслідування не вдалось.

Типовими слідами кримінальних правопорушень залежно від об'єкта знаходження визначено: на предметі злочинного посягання (зброї, боєприпасів, вибухових речовин та пристроях) – 100 %; на місці незаконного виготовлення, переробки чи ремонту – 23 %; за місцем проживання злочинця – 19 %; в інших місцях – 6 %. Виявлено такі сліди на предметах озброєння, місці події, на злочинцях і в місцях їхнього проживання: матеріально фіксовані відображення – сліди внесення конструктивних змін у вогнепальну зброю, боєприпаси, вибухові речовини та пристрої (100 %), сліди рук (17 %), взуття (6 %), транспортних засобів (3 %); предмети і речі, залишені злочинцями на місці події (пижі, схеми, спеціальні пристосування, збройне мастило, порох тощо) (18 %); мікрооб'єкти (13 %); електронні відображення (6 %).

Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт злочинцями предметів озброєння здійснювалась у таких місцях: домоволодіння (будинки, квартири, дачі, підвали, надвірні споруди тощо) (49 %); місця роботи, навчання, служби (13 %); інші законспіровані місця (гаражні кооперативи, спеціально облаштовані

майстерні тощо) (38 %).

Місцями-джерелами початкового походження незаконно виготовлених, перероблених чи відремонтованих предметів озброєння стали відомості про: місця проживання, оренди житла (42 %); майстерні, приміщення із обладнанням, пристосованим для саморобного виготовлення предметів озброєння (28 %); окремі орендовані місця на ринках, у торгових центрах, павільйонах, у місцях значного скупчення людей тощо (16 %); підприємства, організації, які здійснюють торгівлю, ремонт або використання зброї на законних підставах (8 %); військові частини, підрозділи правоохоронних органів (4 %); оборонні підприємства (2 %).

Підставою для внесення даних в ЄРДР за фактом вчинення кримінального правопорушення, кваліфікованого за ст. 263¹ КК України, стали початкові відомості, які надійшли до правоохоронних органів з таких джерел: заяви та повідомлення про кримінальне правопорушення, які надійшли від громадян (34 %); повідомлення, отримані зі ЗМІ (6 %); матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (41 %); матеріали, отримані з оперативних джерел (8 %); повідомлення, отримані від громадських формувань та організацій (4 %); інформація, отримана від СБУ та інших правоохоронних органів (7 %).

74 % кримінальних правопорушень були розкриті завдяки оперативному реагуванню на протиправну подію саме на початковому етапі.

Виявлено факт незаконного носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ст. 263 КК України) у 42 % вивчених кримінальних проваджень, вчинення іншого кримінального правопорушення (58 %), а про факт здійснення незаконного виготовлення, переробки, ремонту предметів озброєння стало відомо під час досудового розслідування.

До процесуальних форм взаємодії у вказаній категорії кримінальних проваджень віднесено: організацію й виконання слідчих (розшукових) дій та НСРД за письмовим дорученням слідчого (ст. 41 КПК України) – 78 %; здійснення приводу (ст. 140 КПК України) – 34 %; здійснення розшуку підозрюваних осіб (ст. 281 КПК України) – 15 %; повідомлення про наслідки ОРЗ, якщо у провадженні не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, а також, у провадженнях, по яких така особа встановлена, про нові епізоди її злочинної діяльності – 11 %; застосування заходів безпеки до осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (ст. 132 КПК України, ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві») – 6 %.

Непроцесуальні (організаційно-тактичні) форми взаємодії у вказаній категорії кримінальних правопорушень зазвичай реалізовувались під час: створення та діяльності СОГ – 82 %; здійснення спільного планування роботи з досудового розслідування кримінальних правопорушень (під час проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД, розшукових та ОРЗ, ОРД) – 19 %; проведення консультацій – 23 %; взаємного обміну оперативною інформацією про вчинені

кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, що готуються – 28 %; координації проведення слідчих (розшукових) дій і ОРЗ – 21 %; використання оперативно-розшукових обліків, проведення тактичних операцій – 18 %; спільного аналізу причин і умов, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення – 16 %; проведення спеціальних (профілактичних) операцій тощо – 3 %.

У 78 % вивчених кримінальних проваджень взаємодія здійснювалася в рамках виконання окремих доручень (7 % в рамках виконання доручень з надання міжнародної правової допомоги слідчих, 66 % – доручень слідчих оперативним підрозділам, 5 % – доручень слідчих, спрямованих іншим слідчим).

Найбільш поширеними НСРД при розслідуванні кримінальних правопорушень є такі: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 79 %; аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) – 68 %; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 100 %; установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 87 %; спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 89 %.

У 18 % кримінальних проваджень під час досудового розслідування застосовувався привід. У 8 % випадків привід здійснювався щодо підозрюваних, у 10 % – щодо свідків, більшості з яких повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України.

Заходи безпеки до осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (ст. 132 КПК України, ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві») застосовано у 4 % кримінальних проваджень.

У 11 % випадків розслідування вказаних кримінальних правопорушень мало транснаціональний характер, що потребувало налагодження міжвідомчої та міждержавної співпраці слідчого і оперативного співробітника зі співробітниками відповідних підрозділів НП, ДПС, СБУ.

Типовими слідчими (розшуковими) діями визначено: слідчий огляд (100 %), допит свідка (100 %), допит підозрюваного (83 %), обшук (42 %), пред'явлення для впізнання (15 %), освідчування (11 %), слідчий експеримент (4 %).

Огляд місця події проводився у 89 % кримінальних проваджень, зазвичай, на початковому етапі розслідування (78 %). В ході перевірки повідомлення про вказане кримінальне правопорушення – у 61 %, в 39 % – після початку кримінального провадження за ознаками ст. 263¹ КК України. Огляду піддавались такі вузлові місця: місце затримання особи – 29 %; місце виявлення предметів озброєння – 21 %; місце зберігання предметів озброєння – 28 %; місце виготовлення, переробки або ремонту предметів озброєння – 15 %; місце збуту – 13 %; інші місця – 4 %.

У 24 % випадків вилучались сліди рук; у 6 % випадків – сліди ніг (взуття); у 18 % – сліди знарядь учинення кримінального правопорушення; в 11 % – сліди крові та інші біологічні виділення; в 1 % – сліди транспортних засобів. Гільзи на місці події, інші знаряддя та пристосування були виявлені у 21 % випадків.

У 61 % випадків слідчі (розшукові) дії проводилися без залучення спеціаліста, в 32 % випадків у протоколах недостатньо чітко зазначались особливі характеристики, у 33 % випадків такі предмети упаковувалася неналежним чином.

Проведено такі види експертиз: молекулярно-генетична (53 %); дактилоскопічна (42 %); судово-балістична (23 %); трасологічна (14 %); комп'ютерно-технічна (12 %); судово-хімічна (матеріалів, речовин та виробів) (10 %); фоноскопична (експертиза звуко-, відеозапису) (8 %); вибухотехнічна (7 %); мистецтвознавча (6 %); одорологічна (4 %); судово-медична (24 %); комплексна експертиза (18 %).

На дослідження направлялись такі трасологічні об'єкти: сліди рук людини (38 %); знаряддя кримінального правопорушення (46 %); сліди взуття (8 %); сліди транспортних засобів (4 %); замки і замикаючі пристрої (4 %); сліди паління (цигарок) (1 %); сліди нігтів людини (2 %); сліди одягу (1 %).

Обшук здійснювався здебільшого у житлі, іншому володінні особи (квартирі, майстерні, підвальному приміщенні, дачному будинку, гаражі тощо) (83 %), рідше – у службовому кабінеті, автомобілі (17 %).

Особистий обшук проводився як під час обшуку житла чи іншого володіння особи (ст. 236 КПК України) (46 %), так і при затриманні підозрюваного (ч. 3 ст. 208 КПК України) (54 %).

Слідчий експеримент проводився у 13 % випадків. У 29 % кримінальних проваджень зазначена слідча (розшукова) дія проводилась у багатоепізодних кримінальних провадженнях.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:***

1. Перетятко С.А. Спосіб учинення незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2021. № 4 (121). С. 22-30. <https://doi.org/10.33270/01211214.22>

2. Перетятко С.А. Проблеми призначення та проведення експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ Кримінального Кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2022. № 67. С. 114-123. <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.13>

3. Перетятко С.А. Процесуальні та криміналістичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ Кримінального кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2023. № 68. С. 275–284. <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.27>

4. Перетятко С.А., Самойленко Д.М. Типові слідчі ситуації та версії першочергового етапу розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2022. № 12 (1). С. 87-95. <https://doi.org/10.33270/04221201.87>

Наукові праці в зарубіжних виданнях:

5. Peretyatko S., Turkot M., Ponomarenko A., Perusalymov I., Shulha O. Organizational and procedural aspects of obtaining testimony during a court interrogation. *Cuestiones Políticas*, Vol. 40, N° 72 (2022), pp. 330-352. DOI:

<https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.18>

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

6. Перетятко С.А. Типові помилки при призначенні та проведенні судово-балістичних експертиз під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: матеріали науково-практ. семін.* (26 листоп. 2021 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 112-115;

7. Перетятко С.А. Особливості огляду вогнепальної зброї на місці події. *Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії: матеріали кругл. столу* (м. Київ, 26 трав. 2022 р). КПП ім. І. Сікорського, 2021. С. 84-87.

8. Перетятко С.А., Марко С.І. Огляд зброї під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: матеріали науково-практ. семін.* (02 груд. 2022 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 86-89.

9. Перетятко С.А. Слідова картина незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння, передбачених ст. 263¹ КК України. *Кримінальне провадження в умовах воєнного стану: нормативно-правові, методологічні та праксеологічні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 30 трав. 2022 р.). Одеса: ОДУВС, 2022. Ч. 1. С. 83-87.

10. Перетятко С.А. Обстановка незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 18 листоп. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 232-235.

11. Перетятко С.А., Марко С.І. Особливості взаємодії уповноважених

суб'єктів на початковому етапі розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки*: матеріали міжнар. кругл. столу (23 лют. 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 182-185.

12. Перетятко С.А. Проведення слідчого експерименту в кримінальних провадженнях за фактом незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї та інших предметів озброєння. *Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 31 трав. 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 175-177.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Львівського державного університету
внутрішніх справкандидат юридичних наук, професор
полковник поліції

Гарас СОЗАНСЬКИЙ

2023

АКТ

01.11. 2023

Львів

№ 89

Про впровадження результатів дисертації Перетятка Сергія Анатолійовича на тему «Розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв» в освітній процес ЛьвДУВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу забезпечення якості освіти та методичної роботи кандидата юридичних наук, доцента Руслана СТРОЦЬКОГО;
- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- декана факультету № 1 ІПФПНП кандидата юридичних наук, професора підполковника поліції Руслана ШЕХАВЦОВА;
- завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП кандидата юридичних наук, доцента підполковника поліції Андрія ХИТРИ;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до наказу по університету від 16 серпня 2023 року № 270 розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» та наукові праці аспіранта кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського державного університету внутрішніх справ Перетятка Сергія Анатолійовича за темою «Розслідування незаконного

виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв».

Проаналізовано основні результати дослідження Перетятка С.А., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Перетятко С.А. Спосіб учинення незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2021. № 4 (121). С. 22-30. <https://doi.org/10.33270/01211214.22>

2. Перетятко С.А., Самойленко Д.М. Типові слідчі ситуації та версії першочергового етапу розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2022. № 12 (1). С. 87-95. <https://doi.org/10.33270/04221201.87>

3. Peretyatko S., Turkot M., Ponomarenko A., Herusalymov I., Shulha O. Organizational and procedural aspects of obtaining testimony during a court interrogation. *Cuestiones Politicas*, 2022. Vol. 40, №72, pp. 330-352. (Web of Science). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.18>

4. Перетятко С.А. Проблеми призначення та проведення експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263-1 Кримінального Кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2022. № 67. С. 114-123. <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.13>

5. Перетятко С.А. Процесуальні та криміналістичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263-1 Кримінального кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2023. № 68. С. 275–284. <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.27>

6. Перетятко С.А. Особливості огляду вогнепальної зброї на місці події. *Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії: тези доповідей учасників круглого столу* (м. Київ, 26 травня 2022 р.). Київ: КПІ ім. І. Сікорського. 2021. С. 84-87.

7. Перетятко С.А. Типові помилки при призначенні та проведенні судово-балістичних експертиз під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практ. семін. (26 листоп. 2021 р.)*. Львів: ЛьвДУВС. 2021. С. 112-115.

8. Перетятко С.А., Марко С.І. Огляд зброї під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практ. семін. (02 груд. 2022 р.)*. Львів: ЛьвДУВС. 2022. С. 86-89.

9. Перетятко С.А. Слідова картина незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння, передбачених ст. 263-1 КК України. *Кримінальне провадження в умовах воєнного стану: нормативно-правові, методологічні та праксеологічні аспекти*: тези доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 трав. 2022 р.). Одеса: ОДУВС, 2022. Ч. 1. С. 83-87.

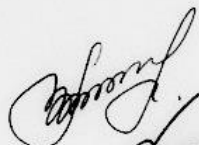
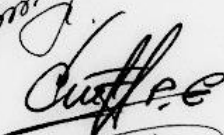


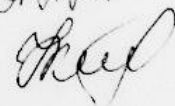
10. Перетятко С.А. Обстановка незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану*: тези доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 листоп. 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 232-235.

11. Перетятко С.А., Марко С.І. Особливості взаємодії уповноважених суб'єктів на початковому етапі розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки*: тези доповідей учасників міжнар. круглого столу (23 лют. 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 182-185.

12. Перетятко С.А. Проведення слідчого експерименту в кримінальних провадженнях за фактом незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї та інших предметів озброєння. *Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах*: тези доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 31 трав. 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 175-177.

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що наукові праці Перетятка С.А. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», а також рекомендувати до вивчення під час самостійної підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» та «магістр».

Члени комісії:

 Людмила ПАВЛИК
 Руслан СТРОЦЬКИЙ
 Руслан ШЕХАВЦОВ
 Андрій ХИТРА
 Ірина КРАВЕЦЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника управління –
начальник слідчого відділу
Шевченківського УП ГУНП у місті
Києві

підполковник поліції

Олександр БОГАТИРЧУК



11 2023

Про впровадження результатів дисертації Перетятка Сергія Анатолійовича на тему «Розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв» у практичну діяльність

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- заступника начальника СВ Шевченківського УП ГУНП у місті Києві, підполковника поліції Віктора ДУДИ;
- начальника відділення розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості СВ Шевченківського УП ГУНП у місті Києві, капітана поліції Максима ВАСИЛЬЧЕНКА;
- слідчого СВ Шевченківського УП ГУНП у місті Києві, лейтенанта поліції Альберта САРДАРЯНА.

Комісія розглянула й узагальнила наукові праці Перетятка Сергія Анатолійовича за темою «Розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування, або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв».

Наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Перетятко С.А. Спосіб учинення незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових

речовин чи вибухових пристроїв. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2021. № 4 (121). С. 22-30. <https://doi.org/10.33270/01211214.22>

2. Перетятко С.А., Самойленко Д.М. Типові слідчі ситуації та версії першочергового етапу розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ 2022. № 12 (1). С. 87-95. <https://doi.org/10.33270/04221201.87>

3. Peretyatko S., Turkot M., Ponomarenko A., Perusalymov I., Shulha O. Organizational and procedural aspects of obtaining testimony during a court interrogation. *Cuestiones Políticas*, 2022. Vol. 40, №72, pp. 330-352. (Web of Science). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.18>

4. Перетятко С.А. Проблеми призначення та проведення експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263-1 Кримінального Кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2022. № 67. С. 114-123. <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.13>

5. Перетятко С.А. Процесуальні та криміналістичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263-1 Кримінального кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2023. № 68. С. 275–284. <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.27>

6. Перетятко С.А. Особливості огляду вогнепальної зброї на місці події. *Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії: тези доповідей учасників круглого столу* (м. Київ, 26 травня 2022 р.). Київ: КПІ ім. І. Сікорського. 2021. С. 84-87.

7. Перетятко С.А. Типові помилки при призначенні та проведенні судово-балістичних експертиз під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практ. семін. (26 листоп. 2021 р.)*. Львів: ЛьвДУВС. 2021. С. 112-115.

8. Перетятко С.А., Марко С.І. Огляд зброї під час розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практ. семін. (02 груд. 2022 р.)*. Львів: ЛьвДУВС. 2022. С. 86-89.

9. Перетятко С.А. Слідова картина незаконного виготовлення, переробки чи ремонту предметів озброєння, передбачених ст. 263-1 КК України. *Кримінальне провадження в умовах воєнного стану: нормативно-правові, методологічні та праксеологічні аспекти: тези доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 трав. 2022 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2022. Ч. 1. С. 83-87.

10. Перетятко С.А. Обстановка незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни

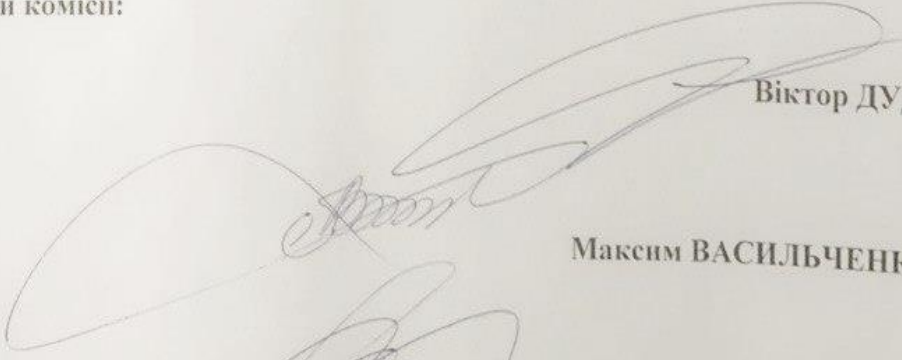
її маркування або незаконного виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану: тези доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 листоп. 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2022. С. 232-235.*

11. Перетятко С.А., Марко С.І. Особливості взаємодії уповноважених суб'єктів на початковому етапі розслідування незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: тези доповідей учасників міжнар. круглого столу (23 лют. 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС. 2023. С. 182-185.*

12. Перетятко С.А. Проведення слідчого експерименту в кримінальних провадженнях за фактом незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї та інших предметів озброєння. *Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах: тези доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 31 трав. 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 175-177.*

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що подані наукові праці Перетятка С.А. містять практичні рекомендації та заслуговують на запровадження для використання у практичній діяльності СВ Шевченківського УП ГУНП у місті Києві при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

Члени комісії:



Віктор ДУДА

Максим ВАСИЛЬЧЕНКО



Альберт САРДАРЯН